

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Rasa Kocytė

**LIETUVOS TURIZMO PLĖTROS POLITIKOS VERTINIMAS:
NERINGOS SAVIVALDYBĖS ATVEJIS**

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas

Prof. dr. Algis Junevičius

KAUNAS, 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

**LIETUVOS TURIZMO PLĖTROS POLITIKOS VERTINIMAS:
NERINGOS SAVIVALDYBĖS ATVEJIS**

Baigiamasis magistro projektas
Viešasis administravimas (kodas 621N70001)

Vadovas

(parašas) Prof. dr. Algis Junevičius

(data)

Recenzentas

(parašas) Prof. dr. A. Krupavičius

(data)

Projektą atliko

(parašas) Rasa Kocytė

(data)

KAUNAS, 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų

(Fakultetas)

Rasa Kocytė

(Studento vardas, pavardė)

Viešasis administravimas, 621N70001

(Studijų programos pavadinimas, kodas)

„Lietuvos turizmo plėtros politikos vertinimas: Neringos savivaldybės atvejis“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

20 16 m. gegužės 30 d.
Kaunas

Patvirtinu, kad mano, **Rasos Kocytės**, baigiamasis projektas tema „Lietuvos turizmo plėtros politikos vertinimas: Neringos savivaldybės atvejis“ yra parašytas visiškai savarankiškai ir visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Kocytė, Rasa. *EVALUATION OF LITHUANIAN TOURISM DEVELOPMENT POLICY: CASE OF NERINGA MUNICIPALITY*: Master's thesis in Public Administration / supervisor assoc. prof. dr. Algis Junevičius. The Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Research area and field: 03 S.

Key words: tourism planning, policy, tourism competitiveness, tourism development strategy, public sector, tourism regulation, tourism evaluation.

Kaunas, 2016. 120 p.

SUMMARY

An increasing number of countries are investing more and more in tourism development every year. As tourism is one of the most rapidly emerging economic sectors in the world, this has the ability to create a high level of economic value added. With the rapid development of tourism in Lithuania, it appears that in order to create competitive products and meet economic goals, it becomes necessary to focus on the formation and management of said tourism. This master's thesis analyses the current Lithuanian tourism development policy. The aim of the thesis is to assess any and all tourism development opportunities in the Neringa municipality. In order to achieve this aim, three objectives of research were formulated: to analyse the principles of the tourism development policy and management; to define the legal framework of the tourism sector in the European Union and Lithuania in particular; to assess the policy of tourism development in the Neringa municipality and to make recommendations on how improvements can be made. Part One analyses the concept of the tourism sector, identifies and defines how tourism is presented in different scientific sources, examines the tourism planning system – its aims and the factors influencing that system, identifies the most common mistakes made in tourism planning, evaluates factors which determine competitiveness, and reviews the role of the public sector in tourism development. Part Two analyses the legal regulation of tourism policies within the European Union and specifically within Lithuania, reviews other related legislation, assesses the strategic planning system of tourism in Lithuania, and analyses the institutional model of tourism development management and the system of strategic tourism planning. Part Three provides SWOT analysis of the Neringa resort, which helps to define the current situation of strategic planning

and identify development opportunities. This third part also presents the method of the individualized, structured interview, the qualitative research data collection method used in this thesis, and an analysis of the collected research data. The data is analysed in three sections: first, data collected during the interviews with Neringa municipality board members; second, data collected during the interviews with the representatives of the Nida Culture and Tourism Information Center "Agila"; and third, data collected during the interviews with the leaders of small and medium-sized businesses in Neringa. In order to assess the level of touristic attractiveness to, as well as tourism development of, the resorts of Neringa, this part additionally identifies the main tourism potential evaluation criteria, which is used to analyse the natural and cultural resources of Neringa, its tourism infrastructure, and other factors which determine touristic attractiveness. This research has identified and clarified tourism development problems in the Neringa resort, and analysed its current tourism development policies and opportunities. Using the selected evaluation criteria, it was concluded that the region has great potential and attractiveness, but sustainable tourism development in the region is not possible without effective tourism management and marketing. This thesis provides recommendations on how to help achieve a targeted and continuous tourism development policy in Neringa and presents proposals on how to improve the enforcement of a tourism development policy within the Neringa municipality.

TURINYS:

LENTELĖS.....	7
PAVEIKSLAI.....	9
PRIEDAI.....	10
ĮVADAS.....	11
1. TURIZMO POLITIKOS FORMAVIMAS IR VALDYMAS.....	13
1.1. Turizmo sektoriaus samprata ir planavimo sistema.....	13
1.2. Viešojo sektoriaus vaidmuo turizmo vystyme.....	22
1.3. Turizmo sektoriaus konkurencingumą lemiančių veiksnių analizė.....	26
2. LIETUVOS TURIZMO SEKTORIAUS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS.....	31
2.1. Teisinis turizmo sektoriaus aplinkos identifikavimas.....	31
2.2. Lietuvos turizmo strateginio planavimo sistemos analizė.....	38
2.3. Institucinio turizmo plėtros valdymo modelio charakteristika.....	41
3. TURIZMO PLĖTROS POLITIKOS NERINGOS SAVIVALDYBĖJE VERTINIMAS.....	47
3.1. Tyrimo metodologija.....	47
3.2. Tyrimo rezultatų analizė.....	49
3.2.1. Neringos savivaldybės tarybos narių požiūris į turizmo plėtros politiką.....	51
3.2.2. Nidos KTIC „Agila“ ekspertų požiūris į turizmo valdymą Neringoje.....	63
3.2.3. Turizmo verslo įmonių vadovų nuomonė apie turizmo plėtros galimybes Neringoje.....	74
3.2.4. Neringos kurorto turistinio patrauklumo ir turizmo išvystymo lygio įvertinimas.....	84
3.3. Rekomendacijos ir pasiūlymai.....	89
IŠVADOS.....	92
LITERATŪRA.....	94
ŠALTINIAI.....	96

LENTELĖS

1 lentelė. Savivaldybių ir savivaldybių tarybų kompetencijos, susijusios su turizmo plėtra.....	25
2 lentelė. Turizmo reguliavimo ir kiti susiję teisės aktai.....	32
3 lentelė. Pagrindinio Lietuvos turizmo teisinio dokumento tikslai ir uždaviniai.....	36
4 lentelė. Turizmo potencialo vertinimo kriterijai.....	50
5 lentelė. Demografinė tyrimo dalyvių charakteristika.....	51
6 lentelė. Neringos savivaldybės tarybos narių požiūris į LR turizmo įstatymą.....	52
7 lentelė. Neringos savivaldybės tarybos narių požiūris į Lietuvos turizmo institucinį valdymą.....	53
8 lentelė. Neringos savivaldybės tarybos narių nuomonė apie turizmo valdymo biurokratinės kliūtis.....	53
9 lentelė. Ekspertų nuomonė apie savivaldybių kompetencijas, apibrėžtas LR turizmo įstatyme.....	54
10 lentelė. Neringos turizmo politikos valdymo problemos, pagal Neringos savivaldybės tarybos narius.....	55
11 lentelė. Neringos savivaldybės tarybos narių nuomonė apie Neringos savivaldybės turizmo plėtrą.....	56
12 lentelė. Neringos savivaldybės tarybos narių nuomonė apie netikslingai vykdomą turizmo politiką.....	57
13 lentelė. Neringos savivaldybės tarybos narių požiūris į viešojo sektoriaus vaidmenį turizmo vystyme.....	57
14 lentelė. Neringos savivaldybės tarybos narių nuomonė apie turizmo sektoriaus konkurencingumą.....	58
15 lentelė. Ekspertų požiūris į problemas, su kuriomis susiduria turizmo paslaugų teikėjai.....	59
16 lentelė. Neringos savivaldybės tarybos narių požiūris į sezoniškumo problemą Neringoje.....	59
17 lentelė. Savivaldybės ekspertų nuomonė apie bendruomenės poreikius turizmo vystymo procese.....	60
18 lentelė. Turizmo ekspertų požiūris į turizmo prioritetą Neringos strateginiame plėtros plane 2014-2020 m.....	61
19 lentelė. Neringos savivaldybės tarybos narių pasiūlymai, kaip efektyvinti turizmo plėtros politiką Neringoje.....	62
20 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų požiūris į LR turizmo įstatymą.....	64
21 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų požiūris į Lietuvos turizmo institucinį valdymą.....	64
22 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų nuomonė apie turizmo valdymo biurokratinės kliūtis.....	65
23 lentelė. Turizmo ekspertų nuomonė apie savivaldybių kompetencijas, apibrėžtas LR turizmo įstatyme.....	66
24 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų nuomonė apie Neringos turizmo politikos valdymo problemas.....	67
25 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų požiūris į Neringos savivaldybės turizmo plėtrą.....	67
26 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų nuomonė apie netikslingai vykdomą turizmo politiką.....	68
27 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų požiūris į viešojo sektoriaus vaidmenį turizmo vystyme.....	68
28 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų narių nuomonė apie turizmo sektoriaus konkurencingumą.....	69
29 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų požiūris į problemas, su kuriomis susiduria turizmo paslaugų teikėjai.....	70
30 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų požiūris į sezoniškumo problemą Neringoje.....	71
31 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų nuomonė apie bendruomenės poreikius turizmo vystymo procese.....	72
32 lentelė. Turizmo ekspertų požiūris į turizmo prioritetą Neringos strateginiame plėtros plane 2014-2020 m.....	72

33 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų pasiūlymai, kaip efektyvinti turizmo plėtros politiką Neringoje.....	73
34 lentelė. Neringos turizmo verslo atstovų požiūris į LR turizmo įstatymą.....	74
35 lentelė. Neringos turizmo verslo atstovų požiūris į Lietuvos turizmo institucinį valdymą.....	75
36 lentelė. Neringos turizmo verslo atstovų nuomonė apie turizmo valdymo biurokratinės kliūtis.....	76
37 lentelė. Neringos verslininkų nuomonė apie savivaldybių kompetencijas (LR turizmo įstatyme).....	77
38 lentelė. Neringos turizmo verslo atstovų nuomonė apie Neringos turizmo politikos valdymo problemas.....	77
39 lentelė. Neringos turizmo verslo atstovų nuomonė apie Neringos savivaldybės turizmo plėtrą.....	78
40 lentelė. Neringos turizmo verslo atstovų požiūris į netikslingai vykdomą turizmo politiką.....	79
41 lentelė. Neringos turizmo verslo atstovų požiūris į viešojo sektoriaus vaidmenį turizmo vystyme.....	79
42 lentelė. Neringos turizmo verslo atstovų nuomonė apie turizmo sektoriaus konkurencingumą.....	80
43 lentelė. Neringos turizmo verslininkų požiūris į problemas, su kuriomis susiduria paslaugų teikėjai.....	80
44 lentelė. Neringos turizmo verslo atstovų požiūris į sezoniškumo problemą Neringoje.....	81
45 lentelė. Neringos turizmo verslininkų nuomonė apie bendruomenės poreikius turizmo vystymo procese.....	82
46 lentelė. Neringos turizmo verslininkų požiūris į turizmo prioritetą Neringos strateginiame plėtros plane.....	82
47 lentelė. Neringos turizmo verslo atstovų pasiūlymai, kaip efektyvinti turizmo plėtros politiką Neringoje.....	83
48 lentelė. Problemos Neringos turizmo sektoriaus plėtros politikos valdyme.....	86
49 lentelė. Neringos savivaldybės potencialo vertinimas.....	88
50 lentelė. Neringos savivaldybės SSGG analizė.....	89

PAVEIKSLAI

1 pav. Turizmo sistemos elementai ir jų tarpusavio ryšiai.....	15
2 pav. Turizmo planavimo sistemą įtakoiantys veiksniai.....	18
3 pav. Lietuvos planavimo dokumentai orientuoti į turizmo skatinimą.....	21
4 pav. Pagrindinių subjektų, dalyvaujančių turizmo sektoriaus veikloje, principinė schema.....	23
5 pav. Turistinio regiono konkurencingumo schema.....	27
6 pav. Turizmo organizacinė struktūra	44
7 pav. Neringos kurorto konkurencingumą lemiantys veiksniai.....	87

PRIEDAI

1 PRIEDAS. Interviu klausimai turizmo ekspertams.....	98
2 PRIEDAS. Išsami tyrime dalyvavusių turizmo ekspertų charakteristika.....	99
3 PRIEDAS. Interviu su Andriumi Bagdonu.....	100
4 PRIEDAS. Interviu su Valentina Burkšiene.....	104
5 PRIEDAS. Interviu su Egle Baltranaite.....	108
6 PRIEDAS. Interviu su Angelina Ivanova.....	112
7 PRIEDAS. Interviu su Sandra Berletaite.....	115
8 PRIEDAS. Interviu su Petru Jenčiausku.....	118

ĮVADAS

Temos aktualumas. Turizmo verslas yra vienas iš sparčiausiai augančių sektorių pasaulyje, kuris taip pat pritraukia ir daugiausiai pajamų. Turizmui tampant šalių ekonominio progreso priežastimi, sukuriant naujas darbo vietas ir iššaukiant naujų įmonių kūrimąsi, kasmet vis daugiau šalių investuoja į turizmo vystymą. Ekonominė turizmo nauda pasiekia kiekvieną subjektą vienu ar kitu būdu. Turizmo ekonominiai kaštai be tiesioginių turizmo verslo kaštų, valdžios kaštų infrastruktūros gerinimui taip pat įtraukia ir likusią visuomenę. Tiesioginiai efektai pasireiškia per pirminius turizmo sektorius – apgyvendinimo, maitinimo, transporto bei kitas paslaugas teikiančias įmones. Antraeiliai turizmo efektai pasireiškia per kitus verslo sektorius, su kuriais taip pat susijęs turizmas. Taigi tik atsakingai ir nuosekliai vystomas turizmo sektorius gali padėti valstybėms ir jų regionams sukurti konkurencingus produktus bei pasiekti užsibrėžtus ekonominius siekius.

Problemos pagrindimas. Turizmas glaudžiai susijęs su gamtos išteklių, istorinių ir kultūros vertybių naudojimu ir miestų bei regionų patrauklumu gyventi, dirbti ir viešėti. Jis taip pat susijęs su gaminių ir paslaugų, kurias įsigyti ir kuriomis mėgautis gali lankytojai, plėtra, inovacijomis ir įvairinimu. Norint konkuruoti šioje rinkoje, tenka nemažai investuoti, kad būtų pritraukta kuo daugiau turistų. Be to, šiuolaikiniai turistai yra gerokai lankstesni, jie nelinkę ilgam apsisistoti vienoje vietoje, o taip pat siekia didesnės paslaugų įvairovės, todėl turizmo verslą reikia tikslingai koordinuoti bei nuolat diegti inovacijas. Turizmo planavimas ir plėtra turi būti nenutrūkstami procesai tiek Lietuvoje, tiek ir kitose pasaulio šalyse. Labai svarbu yra pasitelkti strateginį planavimą ir taip skatinti darnią turizmo plėtrą visuose Lietuvos regionuose, įskaitant ir Neringos savivaldybę. Neringa – patraukli kurortinė vietovė, savo gamtovaizdžiu bei išskirtinumu traukianti turistus ne tik iš Lietuvos, bet ir iš viso pasaulio. Tačiau kaip ir kiekvienoje turistinėje vietovėje, taip ir Neringoje iškyla įvairių problemų, susijusių su turizmo vystymu, be to sunku sukontroliuoti turistų srautų intensyvumo kaitą. Todėl labai svarbu išsiaiškinti šio turistinio regiono vystymosi problemas, išanalizuoti esamas turizmo plėtos politikos kryptis bei galimybes, bei pateikti rekomendacijas, kaip siekti efektyvesnės ir nenutrūkstamos turizmo plėtos Neringoje.

Tyrimo objektas – Lietuvos turizmo plėtos politika.

Tyrimo dalykas – turizmo plėtos politikos vertinimas Neringos savivaldybėje.

Darbo tikslas – įvertinti turizmo sektoriaus plėtos galimybes Neringos savivaldybėje.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti turizmo politikos formavimo ir valdymo principus.
2. Apibrėžti turizmo sektoriaus teisinį reglamentavimą Europos Sąjungoje ir Lietuvoje.
3. Įvertinti turizmo plėtros politiką Neringos savivaldybėje ir pateikti rekomendacijas kaip tobulinti šią sritį.

Darbo metodai. Loginė analizė ir sintezė, mokslinės literatūros, teisinės bazės ir internetinių šaltinių analizė, struktūrizuotas interviu.

Darbo struktūrą sudaro trys dalys. *Pirmojoje darbo dalyje* analizuojama turizmo sektoriaus samprata, planavimo sistema, konkurencingumą lemiantys veiksniai bei apžvelgiamas viešojo sektoriaus vaidmuo turizmo vystyme. *Antrojoje dalyje* analizuojamas teisinis turizmo sektoriaus politikos reglamentavimas ir vertinama turizmo strateginio planavimo sistema. *Trečiojoje dalyje* vertinama turizmo plėtros politika Neringos savivaldybėje bei sudaromas Neringos savivaldybės turizmo plėtros modelis.

Darbo apimtis – 120 puslapių, informacija pateikiama 50 lentelių, 7 paveiksluose, 8 prieduose. Rašant darbą išanalizuoti 45 literatūros šaltiniai.

1. TURIZMO POLITIKOS FORMAVIMAS IR TURIZMO VALDYMAS

Šiame skyriuje analizuojama turizmo sektoriaus samprata, įvardijamos skirtinguose moksliniuose šaltiniuose pateikiamos turizmo sąvokos. Nagrinėjama turizmo planavimo sistema, apibrėžiami pagrindiniai turizmo planavimo tikslai bei sistemą įtakojantys veiksniai ir įvardijamos tradicinės turizmo planavimo klaidos. Taip pat vertinamas viešojo sektoriaus vaidmuo turizmo vystyme ir analizuojamos, mokslininkų esminė institucija šiame procese įvardijamos, savivaldybės funkcijos, susijusios su turizmo plėtra. Paskutiniame poskyryje nagrinėjamas turizmo sektoriaus konkurencingumas, kurį įvairūs mokslininkai tiria iš skirtingų perspektyvų ir vertinami jį lemiantys veiksniai.

1.1. Turizmo sektoriaus samprata ir planavimo sistema

Žodis „turizmas“ reiškia keliavimą iš vienos vietovės į kitą laisvalaikio. Tai viena efektyviausių žmogaus rekreacinių poreikių tenkinimo priemonių. Turizmo prigimtis sietina su rekreacinių poreikių tenkinimu ir noru pažinti aplinką, gauti naujus potyrius, tai gamtinis, kultūrinis, socialinis ir politinis reiškiny. (Grecevičius, Armaitienė ir kt., 2002) Turizmo sąvoka, kitusi per šimtmečius, neturi vieningai pripažintos išraiškos, todėl mokslinėje literatūroje pateikiama daug įvairių turizmo sampratos aiškinimų. Tokią pat nuomonę pateikia ir Gudynienė (2004), kuri teigia, jog turizmas gali būti apibrėžiamas įvairiais aspektais, tačiau vieningas visų pripažintas apibendrinimas, atspindintis sisteminių požiūrį į šią veiklą iki šiol nesuformuluotas. Pasaulinė Turizmo Organizacija (PTO) turizmą apibrėžia kaip kelionę ar ekskursiją, kai asmuo palieka savo darbo ir gyvenimo vietą ilgiau nei vieną parą ir trumpiau nei 12 mėnesių, ir kai išvykos tikslas nėra samdoma, apmokama veikla. Turizmas panašiai apibrėžiamas ir Lietuvos Respublikos turizmo įstatyme: tai žmonių veikla, susijusi su kelione ir laikinu buvimu už nuolatinės gyvenamosios vietovės ribų ne ilgiau kaip vienerius metus, jei ši veikla nėra mokymasis ar mokamas darbas lankomoje vietoje. Pasak Damulienės (1996) turizmo sampratos skirtingas traktavimas yra sąlygojamas turizmo mokslo tarpdiscipliniškumo, nes turizmas glaudžiai siejamas su geografija, ekonomika, verslu ir marketingu, sociologija, antropologija, istorija ir psichologija. Autorius William F. T. (2005) teigia, jog turizmą galima suvokti kaip:

- Socialinį reiškinį, o ne gamybinę veiklą;

- Visų keliautojų ar įvairiais tikslais atvykstančių lankytojų, o ne vienos pasirinktos grupės turizmo įstaigų išlaidų sumą;
- Patirtį ar procesą, o ne produktą.

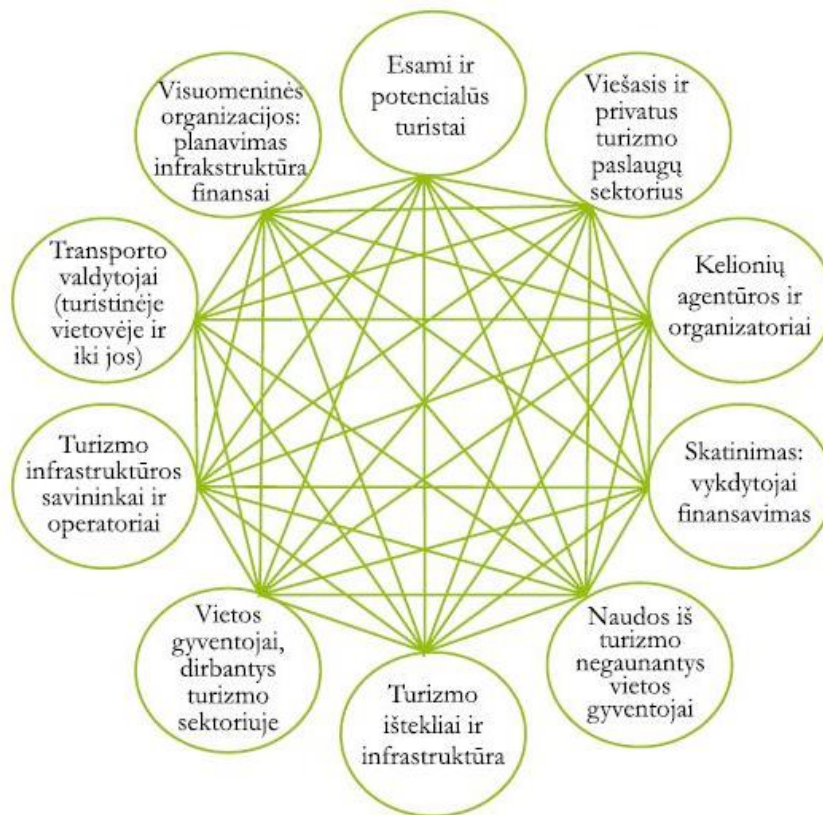
Mokslininkas V. Middleton (2001) išskiria tris pagrindinius turizmo elementus, kuriuos, pasak jo, apibrėžia turizmo sąvoka. Visų pirma teigiama, kad lankytojo veikla yra susijusi su tokiais gyvenimo aspektais, kaip atsiribojimas nuo įprastinių kasdieninių darbo ir socialinių įsipareigojimų, vietos ir aplinkos pakeitimas. Taip pat, tai yra veikla, beveik visais atvejais keliavimo (judėjimo prasme) reikalaujanti transporto priemonės tam, kad būtų pasiektas kelionės tikslas. Atskiros kelionės vietos yra skirstomos į eilę veiksmų ir priemonių, kurios leidžia šias veiklas palaikyti. Šie veiksmai ir priemonės jungia ekonominės, socialinės ir fizinės aplinkos poveikius, kurie yra turizmo politikos ir lankytojų programų pagrindas. Bandant apibrėžti turizmą ir visapusiškai apibūdinti jo taikymo sritį taip pat turi būti atsižvelgta į įvairias grupes, kurios dalyvauja šiame procese ir yra paveiktos šios industrijos. Jų išvalgos yra gyvybiškai svarbios visapusiškos sąvokos plėtrai. Gali būti nustatytos keturios skirtingos turizmo perspektyvos:

1. **Turistas.** Turistas siekia skirtingų fizinių ir psichologinių patirčių ir pasitenkinimo, kurių aplinka nulemia vietovės bei veiklos pasirinkimą.
2. **Verslas,** teikiantis turistines prekes ir paslaugas. Verslo žmonės turizmą mato kaip galimybę gauti pelno, parduodant prekes ir teikiant paslaugas, atsižvelgiant į turizmo rinkos paklausą.
3. **Priimančios bendruomenės ar regiono valdžia.** Politikai turizmą vertina kaip jų jurisdikcijai priklausantį ekonomikos gerovės faktorių. Politikai taip pat apsvarsto užsienio įplaukas iš tarptautinio turizmo, taip pat tiesiogines ir netiesiogines mokesťines įplaukas, surenkamas iš turistų išlaidų. Vyriausybė gali atlikti svarbų vaidmenį turizmo politikoje, plėtroje, skatinime ir įgyvendinime.
4. **Priimančioji bendruomenė.** Vietos gyventojai dažniausiai mato turizmą kaip kultūrinį bei užimtumą skatinantį veiksni. Šiai grupei yra svarbus tarpusavio sąveikos poveikis tarp gyventojų bei didelio skaičiaus tarptautinių lankytojų. Šis poveikis gali būti naudingas arba/ir žalingas. (William F. T., 2005)

Taigi, turizmas gali būti apibrėžiamas kaip procesas, veikla ir rezultatas, kurie kyla iš tarpusavio santykių ir sąveikų tarp turistų, turizmo paslaugų teikėjų, priimančiųjų vyriausybių ir bendruomenių bei pritraukiančios turistus aplinkos. Šveicarijos mokslininko K. Kaspar (1986) teigimu, turizmo sistema turi dvi vidines posistemas (elementus):

- 1) Turizmo subjektas, t. y. Turizmo paslaugų vartotojas – žmogus su visa turistinių poreikių įvairove ir elgesio motyvais.
- 2) Turizmo objektas, susidedantis iš trijų elementų: turizmo centrų, turizmo įmonių ir turizmo organizacijų (valstybinių ir visuomeninių organizacinių struktūrų, reguliuojančių turizmo vystymąsi).

Galima teigti, jog turizmo subjektas ir objektas yra glaudžiai susiję, kadangi vienas be kito negalėtų egzistuoti. O visos turizmo sistemos sudėtingumas yra pagrindžiamas daugybe prieštaringu tarpusavio ryšių, kurie atsiranda vystant būtent turizmo produktus. 1 paveiksle pateikiami įvairūs turizmo sistemos elementai, kurie daro didžiausią įtaką turizmo produktams.

1 pav. Turizmo sistemos elementai ir jų tarpusavio ryšiai

(Sudaryta autorės, remiantis Baud-Bovy M., Lawson F., 2002)

Turizmo produktas yra specifinis ir dažniausiai neturi materialaus pagrindo – tai ne prekė, o paslauga, ne fizinis daiktas, o neapčiuopiamas patyrimas. Šios paslaugos negalima kaupti, todėl jos teikimo ir vartojimo procesas sutampa su jo gamybos procesu. Turizmo ištekliai ir infrastruktūra negali taip greitai keistis, kaip to norėtų turistai. Šių paslaugų negalima perkelti laike ir erdvėje, todėl ir jų

pasiūla neelastinga. Be to, turizme, kitaip nei kitose ūkio šakose, keliauja ne produktas, bet turistai. Mokslinėje literatūroje pabrėžiama, kad kitas svarbus veiksnys, skiriantis turizmą nuo kitų ūkio šakų yra tas, jog turizmo produktas yra kelių paslaugų rinkinys. Į daugumą užsakymų įeina informacijos teikimas, transportas, viešbutis, maitinimas, draudimas. Šiuos paslaugų komponentus paprastai siūlo atskiros įmonės. Jie gali būti turistui suteikiami atskirai per individualias įmones arba kompleksiskai, t.y. sujungiant į paketą. Tam, kad turistai susidarytų gerą įspūdį, kiekviena atskira turizmo paslaugas teikianti įmonė turi dirbti pagal tą patį standartą. Viena blogai suteikta paslauga gali sugadinti visas atostogas ar verslo kelionę. Taigi, sėkmė priklauso nuo kiekvieno iš paslaugų teikėjų pastangų. (Damulienė, 1996; Labanauskaitė, 2002) Akcentuotina, kad turizmas yra vienas labiausiai besivystančių ekonomikos sektorių, užimančių lyderiaujančias pozicijas pasaulyje. Dėl šios priežasties nemažas skaičius pasaulio šalių yra pagrįstai suinteresuotos turizmo vystymu ir plėtra. Turizmas teigiamai veikia valstybės ekonominės plėtros procesą:

- Skatina užsienio valiutos apyvartą;
- Didina šalies pajamas;
- Skatina bendradarbiavimą tarp regionų;
- Sukuria naujas darbo vietas;
- Skatina mažų ir vidutinių įmonių veiklą;
- Plėtoja kitas ūkines veiklos sritis. (Grecevičius, Armaitienė ir kt., 2002)

Tačiau siekiant, kad turizmas iš tiesų skatintų ekonomikos augimą šalyje labai svarbu pakankamai dėmesio ir resursų skirti planavimo procesui. Pasaulyje yra daug blogų pavyzdžių, kurie parodė, jog nesuderintas, nenuoseklus planavimas gali atnešti tik trumpalaikę ekonominę naudą, o ilginiui toks procesas gali sukelti įvairių aplinkos bei socialinių problemų. Marozienė (2010) teigia, kad plačiąja prasme planavimas yra formalizuota ir disciplinuota veikla, per kurią visuomenė gali pati skatinti pokyčius. Tai kryptingas sprendimų priėmimo procesas, apimantis sugebėjimą numatyti ateities įvykius, analizuoti ir vertinti situaciją, naujoviškai mąstyti ir pasiekti tenkinančius sprendimus. Turizmo planavime, kaip ir bet kurios kitos srities ar veiklos planavime, naudojamos tos pačios sąvokos ir metodai, tačiau jie pritaikomi turizmo sistemai. Todėl galima teigti, kad siekiant teigiamų rezultatų turizmo sektoriuje privalomas sistemingas planavimas, kuris yra nenutrūkstamas procesas bei atspindi aplinkos pokyčius ir padeda prie jų prisitaikyti.

Turizmo planavimą galima apibrėžti kaip procesą, kuriame numatoma ateities vizija, tikslai ir ateitį galintys įtakoti veiksmai. Siekiant sėkmingai įgyvendinti turizmo planavimo procesus, turi būti

kontroliuojami ir vertinami įgyvendinančiųjų institucijų, verslininkų ir vietos gyventojų veiksmai, apibrėžtos jų pareigos, numatytas veiklų įgyvendinimo tvarkaraštis. (Marozienė, 2010)

Pasak mokslininko Getz (1986), turizmo planavimas yra įvairių projektų plėtra, orientuota į įvairių problemų sprendimo planavimą, kur svarbiausia plėtros planavimą susieti su sisteminiais tyrimais bei modeliavimu. Jau ne pirmą dešimtmetį teigiama, kad turizmo politikos formuotojams plėtojant turizmą svarbu koncentruotis ne į jo ekonominę naudą, bet į pokyčių numatymą ir jų valdymą. Tačiau plano ar strategijos rengimas dar negarantuoja sėkmingo rezultato, nes svarbiausiu uždaviniu yra tinkamas jų įgyvendinimas ir užsibrėžtų tikslų pasiekimas. (Hall, 2000) Visgi, planuojant turizmą įprastai būna sudėtingiausia pasiekti, jog visi turizmo sektoriaus dalyviai siektų bendrų tikslų, todėl planavimo procesuose būtina apsibrėžti tikslus ir nustatyti jų siekimo metodus. Williams (1998) pasiūlė keletą bendrų tikslų turizmo planavimui. Jis nurodė, kad tai gali padėti formuoti ir kontroliuoti fizinius plėtros modelius, sukurti vietovės aktyvaus skatinimo bei marketingo struktūrą, taip pat tai gali būti mechanizmas, padedantis integruoti turizmą į kitus sektorius. Taigi jis įvardijo keturis pagrindinius turizmo planavimo tikslus:

- Struktūrizuoto turizmo paslaugų teikimo mechanizmo sukūrimas gana didelėse geografinėse vietovėse.
- Turizmo fragmentiško pobūdžio koordinavimas (ypač susijusio su apgyvendinimu, transportu, rinkodara ir žmogiškaisiais ištekliais).
- Tam tikros intervencijos, padedančios taupyti turimus išteklius bei didinti naudą vietos bendruomenei siekiant tvarumo (įprastai per turizmo plėtrą ar tvarkymo planą).
- Turizmo naudos perskirstymas (naujų turistinių vietovių plėtra ar turistų paliekamų vietovių ekonominis pertvarkymas).

Pasak Williams (1998) turizmo planavimas, kaip integruoto plano dalis, įtraukianti kitas žmogiškąsias veiklas suteikia turizmui politinę svarbą bei teisėtumą tam tikrai veiklai, ne visuomet turėjusiai šį statusą. Planavimas taip pat gali būti bandymas suderinti turizmo paslaugų/veiklų paklausą ir pasiūlą. Tačiau svarbu paminėti ir tai, jog siekiant sėkmingai vykdyti įvairias veiklas, kurios taip pat yra įtraukiamos į turizmo planavimo procesą, kyla įvairiausių problemų. Williams (1998) įvardino, jog pagrindinė turizmo planavimo problema ir yra ta, jog ši sritis apima labai daug veiklų, kurias reikia apjungti siekiant išvengti sunkumų. Tai įrodo, kad turizmo planavimas yra labai sudėtingas procesas, reikalaujantis atidumo. Akcentuotina, kad turizmo planavimas taip pat reikalauja strategijos, kurios tikslai ir uždaviniai būtų įtraukti į planavimo procesą. Fennell (1999) teigimu, turizmo planavimas

susijęs su turizmo ateities idėjomis ir yra, ar bent turėtų būti, nuoseklus pokyčių procesas, siekiantis maksimalios naudos ir minimalių neigiamų pasekmių.

Vystyti sudėtingą planavimo sistemą yra neefektyvu, jei nėra politikų ir visuomenės palaikymo. Pirmiausia reikėtų sukurti planavimo procesui tinkamą aplinką ar struktūrą, kuri padėtų išvengti praeityje vykdyto planavimo proceso klaidų. Mokslinėje literatūroje įvardijamos tradicinės planavimo klaidos: lankstumo trūkumas, strateginio mąstymo ir vizijos trūkumas, neefektyvus „iš viršaus į apačią“ planavimas, nepakankamas rengimo ir įgyvendinimo ryšys. Be to, turizmo sistemoje yra dalyvių, kurie gana skeptiškai nusiteikę planavimo atžvilgiu. Vieni mano, kad tai yra laiko švaistymas, kadangi nemaža turizmo plėtros planų dalis lieka neįgyvendinti. Todėl planavimo organizatoriai turėtų pasirinkti tokį turizmo planavimo modelį, pagal kurį parengtas plėtros planas turizmo vietai duotų didžiausią teigiamą efektą. (Marozienė, 2010)

Taigi, svarbu pažymėti, kad tikslingai parinktas ir sistemingas turizmo planavimas sudaro galimybes užtikrinti institucijų, verslo ir vietinės bendruomenės bendradarbiavimą, tikslingai išnaudoti žmogiškuosius, gamtinius, kultūrinius ir finansinius išteklius. Taip pat skatinti konkurencingumą, gerinti valdžios institucijų politikos valdymą, kontroliuoti turizmo plėtrą, maksimizuoti teigiamą turizmo plėtros naudą ir minimizuoti neigiamą poveikį. Visi išvardyti veiksniai sudaro turizmo sistemą (žr. 2 pav.) ir leidžia jai efektyviai funkcionuoti.

2 pav. Turizmo planavimo sistemą įtakojantys veiksniai (Sudaryta remiantis Maroziene, 2010)

Daugelyje išsivysčiusių valstybių turizmo planavimas yra vykdomas keliais etapais, kurie yra labai nuoseklūs. Deuschl (2006) nurodė, kokie yra turizmo planavimo proceso žingsniai:

- 1) **Apibrėžti sistemą.** Užtikrinti, kad politikos formavimas ir vietovės planavimas būtų nuoseklus procesas.
- 2) **Surinkti reikiamus duomenis.** Surinkti duomenys naudingi politikos formavimui ir visam planavimo procesui.
- 3) **Analizuoti ir interpretuoti duomenis.** Analizuojant duomenis naudinga juos susieti su specialiomis paslaugomis, renginiais, veiklomis ir programomis, kurios daro įtaką veiksniams, lemiantiems vietovės sėkmę.
- 4) **Sukurti preliminarų planą.** Šis planas padės aiškiau apibrėžti specialių veiklų bei unikalių vietovių patirtį, kuri padės sukurti konkurencingą aplinką tarp strateginių rinkos segmentų.
- 5) **Patvirtinti planą.** Siekiant patvirtinimo svarbus kritiškas požiūris, kuris užtikrins, kad nė viena suinteresuota pusė nebūtų pamiršta.
- 6) **Sukurti galutinį planą.** Šiame žingsnyje pateikiami griežtai išanalizuoti duomenys, tiesiogiai susiję su geografija, įstatymais, finansais ir realiu laiku.
- 7) **Įgyvendinti planą.** Šiame etape nustatomos individualių asmenų bei organizacijų pareigos, susijusios su turizmo plėtra; nurodomas tikslus šių veiksmų laikas ir apibrėžiami nenumatyti atvejai. Taip pat šis etapas apima sistemingą proceso stebėjimą.

Apžvelgus autoriaus išvardintus turizmo planavimo žingsnius, galima teigti, kad tai gana sudėtingas, atidaus darbo reikalaujantis procesas, kuriame dalyvauja daug suinteresuotų asmenų. Tik paeiliui įgyvendinus visus žingsnius turizmo planavimo procesas bus sėkmingas.

Pasak Marozienės (2010), turizmo planavimo procesuose sudėtingiausia priversti visas turizmo organizacijas ir suinteresuotus asmenis siekti bendro tikslo, todėl labai svarbu identifikuoti turistų poreikius ir lūkesčius, išskirti prioritетines turizmo rinkas ir turistų segmentus. Išsami analizė padeda įvertinti, kokie produktai ar paslaugos yra konkurencingiausi. Galimybių analizė padeda atrinkti plėtos ir rinkodaros priemonės, derančias prie esamos ekonominės ir politinės situacijos, teisinės ir socialinės aplinkos bei kitų veiksnių. Didelis dėmesys tyrėjų būti skiriamas rinkos segmentams, finansavimo ištekliams, turizmo rinkoms ir konkurentų analizei. Siekiant sėkmingo turizmo planavimo įgyvendinimo turi būti vertinami ir kontroliuojami įgyvendinančių institucijų, verslininkų ir vietos gyventojų veiksmai, apibrėžtos jų pareigos bei darbų atlikimo tvarkaraštis.

Turizmo planavimas ir konkurencingų turizmo produktų vystymas gali lemti tam tikros geografinės vietovės ar regiono ekonominį augimą, darantį teigiamą poveikį visai šaliai. Užsienio šalių

patirtis rodo, kad planavimas gali būti susijęs su turizmo vietovių vystymu, ir šiuo atveju gaunamas didžiausias ekonominis efektas. (Marozienė, 2010)

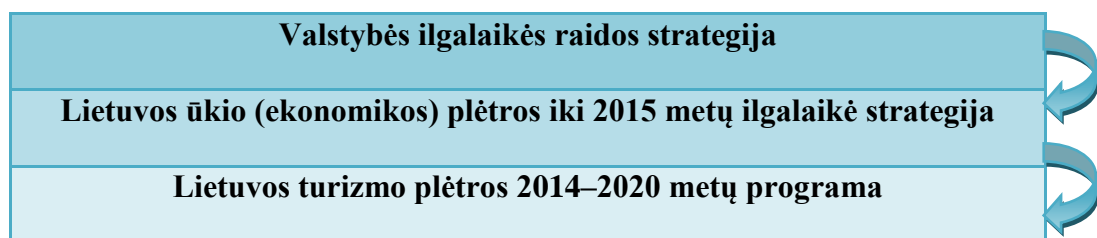
Turizmo sektoriaus plėtra Lietuvoje, kaip ir kitose pasaulio šalyse, daro teigiamą įtaką ekonomikos augimui, žmonių socialinei gerovei bei sukuria palankias sąlygas šalyje kurti aukštesnį pragyvenimo lygį. Tarptautinė integracija sudaro palankias galimybes plėtoti turizmo verslui bei skatina nuolatinę turizmo paslaugų sektoriaus plėtrą. Lietuvoje vykstantys ekonominiai integracijos procesai, tarptautinių ryšių su pasaulio šalimis plėtra, sąlygoja ir tarptautinio turizmo plėtrą, kuri pamažu tampa viena iš pagrindinių šalies varomųjų jėgų.

Kintanti aplinka, nuolat didėjantys turistų srautai, šių srautų intensyvumas atskiruose regionuose, turistų poreikių įvairovė, konkurencija – veiksniai, kurie skatina turizmo sistemos transformaciją, diversifikaciją ir plėtrą bei skatina Lietuvos ekonominį augimą. Turistai turi įtakos lankomo regiono prekybai, darbo rinkai, surenkamų mokesčių ir akumuliuojamų pajamų dydžiui. Be to, per antrinį poveikį tarptautinis turizmas susijęs su daugeliu ūkio šakų (Labanauskaitė, 2002). Todėl siekiant, kad turizmas būtų ekonominės ir socialinės gerovės pagrindas bei nešėtų ilgalaikę naudą, labai svarbu nuosekliai ir skaidriai vykdyti turizmo planavimo procesą. Svarbu akcentuoti, kad turizmo planavimas turėtų būti vykdomas nacionaliniu ir regioniniu lygiu, kadangi tai atneša naudą:

- ✓ Nustatomi bendri turizmo plėtros tikslai ir politika, apibrėžiama, ką ir kaip siekiama įgyvendinti.
- ✓ Vykdoma turizmo plėtra užtikrina, kad gamtos ir kultūros išteklių bus išsaugoti ateities kartoms.
- ✓ Turizmo integravimas į bendrą plėtros politiką sukuria šalies ar regiono modelį, ryšius tarp turizmo bei kitų ūkio sektorių.
- ✓ Sudaromas pagrindas viešojo ir privataus sektoriaus sprendimų priėmimui turizmo plėtros klausimais.
- ✓ Sudaromos sąlygos koordinuotai visų kitų turizmo sektoriaus elementų plėtrai. Tai apima susijusias lankytinas vietas, turizmo veiklas, infrastruktūrą ir paslaugas, įvairias turizmo rinkas.
- ✓ Ekonominės, socialinės ir aplinkos turizmo naudos optimizavimas ir subalansuotas naudos paskirstymas visuomenėje sumažina galimas turizmo problemas.
- ✓ Plėtojami su tam tikra vietoje susiję statiniai, apimantys turizmo pramogas, infrastruktūrą ir paslaugas.

- ✓ Sukuriami tarpusavyje derantys ir vienas kitą stiprinantys standartai bei metodikos, kurios yra naudojamos rengiant turizmo plėtros teritorijų planavimo dokumentus bei projektuojant turizmo infrastruktūrą.
- ✓ Sukuriama reikalinga organizacinė ir institucinė struktūra, padedanti pagrindą efektyviam turizmo plėtros politikos įgyvendinimui bei planavimui ir turizmo sektoriaus vientisam valdymui.
- ✓ Sukuriama efektyvi viešojo ir privataus sektoriaus koordinavimo struktūra, skatinamos investicijos į turizmo plėtrą.
- ✓ Skatinama nuolatinė turizmo plėtros stebėseną ir jos palaikymas. (Marozienė, 2010)

Tačiau svarbu paminėti, kad šis teigiamas poveikis bus pastebimas tik tuo atveju, jeigu turizmo planavimas tiek nacionaliniu, tiek regioniniu lygiu bus vykdomas nuolat ir sistemingai, pasitelkiant novatoriškas turizmo vystymo priemones. Lietuvoje turizmo planavimo veikla pradėta vykdyti šio dešimtmečio pradžioje ir intensyviai vystosi tiek nacionaliniame, tiek regioniniame lygmenyje. Šiuose lygiuose planavimas yra susijęs su turizmo plėtros politika, paslaugų standartais, struktūriniais planais, instituciniais veiksniais ir visais kitais turizmo plėtrai ir valdymui reikalingais elementais. 3 paveiksle pateikiami trijų pagrindinių Lietuvos planavimo dokumentų (ilgalaikio, vidutinės trukmės ir ilgalaikio) tikslai, kurie yra susiję su turizmo skatinimu. Jie glaudžiai susiję tarpusavyje ir yra orientuoti į turizmo srautų didėjimą, infrastruktūros gerinimą bei Lietuvos, kaip patrauklios turizmo šalies, įvaizdžio kūrimą, pajamų gaunamų iš turizmo didinimą.

3 pav. Lietuvos planavimo dokumentai orientuoti į turizmo skatinimą
(Sudaryta autorės)

Valstybinio turizmo departamento vykdoma veikla taip pat atitinka Lietuvos turizmo plėtros strategijos suformuotą kryptį, kurios yra sėkmingo turizmo planavimo proceso dalis.

Marozienė (2010) teigia, kad turizmo planavimas ir konkurencingų turizmo produktų vystymas gali lemti tam tikros geografinės vietovės ar regiono ekonominį augimą, darantį teigiamą poveikį visai

šaliai. Užsienio šalių patirtis rodo, kad planavimas gali būti susijęs su turizmo vietovių vystymu, ir šiuo atveju gaunamas didžiausias ekonominis efektas. Pasak Labanauskaitės (2002), siekiant pagerinti Lietuvos turizmo rodiklius, reikalinga aiški specializacija tarptautinėje turizmo rinkoje, kuri tarnautų kaip pagrindas nacionalinei turizmo strategijai formuoti. Prioritetinių turizmo kryptių išskyrimas palengvintų turizmo asortimento formavimą tiek vietinei, tiek tarptautinei rinkai. Taigi, galima daryti išvadą, kad Lietuvoje, kaip ir kitose turizmą plėtojančiose valstybėse, turi būti daug dėmesio skiriama turizmo planavimo procesui, atliekami rinkos tyrimai, nuolat stiprinamas turizmo regionų konkurencingumas bei įvaizdis, kuriami ir vystomi turizmo produktai, išnaudojant turimus išteklius.

1.2. Viešojo sektoriaus vaidmuo turizmo vystyme

Pastaraisiais metais tiek Lietuvoje, tiek kitose ES valstybėse yra stengiamasi užtikrinti stabilią ekonomiką pasirenkant tinkamiausius vadybinius sprendimus, kurie taip pat padėtų įgyti ilgalaikį konkurencinį pranašumą pasaulio rinkose bei tenkintų šalies gyventojų socialinius ir kitus poreikius. Vyriausybė bei kitos viešojo administravimo institucijos ir joms pavaldžios įstaigos formuoja naujus uždavinius, kuriais siekiama subalansuotos plėtros perspektyvų. Viešasis administravimas šiame procese atlieka svarbų vaidmenį, kadangi apima įvairias politikos įgyvendinimo rūšis: valstybės valdymą, viešųjų paslaugų teikimą, privačios veiklos reguliavimą; taip pat pastaruoju metu yra apibrėžiamas ir kaip viešosios politikos formulavimas.

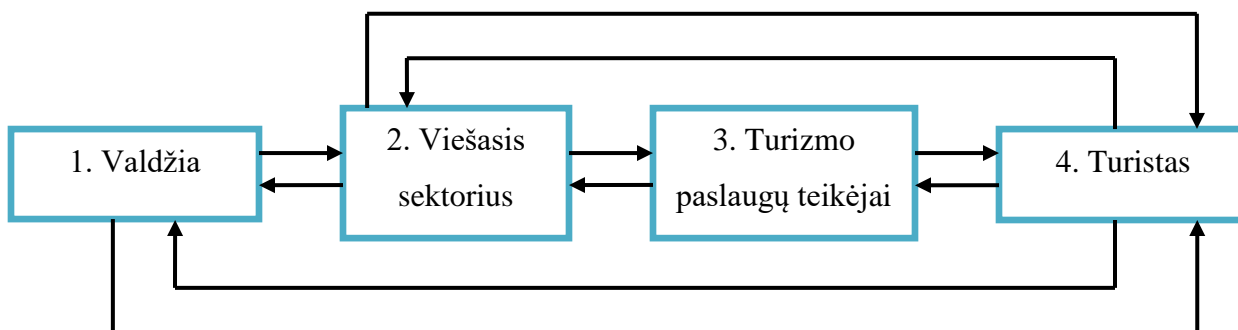
Viešojo administravimo funkcijas atlieka viešosios administracijos arba administracijos ir valstybės tarnybos. Tai atitinka viešojo sektoriaus institucijas ir valstybės tarnautojų visumą. Žilinsko (2004) teigimu, savivaldybė yra esminė institucija, atsakinga už vietos reikalų tvarkymą. Ji apibrėžiama kaip valstybės teritorijos administracinis vienetas, turintis juridinio asmens statusą bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per savivaldybės tarybą. Piliečiams savivaldybė yra pirmoji valdžios institucija.

Šiuolaikinis viešasis administravimas pabrėžia du valstybinio valdymo aspektus: įstatymų įgyvendinimo priežiūros ir viešųjų paslaugų teikimo aspektai. Modernėjant valstybei ir visuomenei keliant vis didesnius reikalavimus valdymui, valstybė iš represijas vykdančio subjekto tampa paslaugas teikiančiu subjektu. Šis virsmas reikalauja kitokios valdymo filosofijos, kuri remiasi verslo atstovų ir piliečių poreikių tenkinimu. (Dapkus ir Gaižauskienė, 2009) Tokia valdymo sistema apima ir turizmo sektorių, kadangi viešasis sektorius prisideda prie turizmo plėtojimo. Galima daryti prielaidą, kad prie sėkmingos turizmo plėtros aktyviai prisideda valdžia bei kitos viešosios įstaigos, kurios siekia ilgalaikės

naudos ir piliečių gerovės. Taip pat akcentuotina, kad tradicinis viešojo sektoriaus veiklos turizmo srityje pagrindimas, kaip teigia Elliott (1997), remiasi ekonominės naudos skatinimu. Tačiau egzistuoja ir kitokio poveikio efektai, kurie sąlygoja ir platesnį valdžios įtraukimo į turizmą tikslų ratą: visuomenės gerovė, gamtos ir kultūros apsauga ir kt. Žemiau pateikiami pagrindiniai faktoriai, kurie lemia valdžios įsitraukimą į turizmo sritį:

- *Ekonominiai faktoriai* – pagerinti mokesčių balansą šalyje, padėti regioninei ar vietiniai ekonomikos plėtrai ir ekonominiam pertvarkymui; padėti įvairinti ekonomiką ir paskatinti prekybos vystymąsi; padidinti pajamų lygį šalyje; padidinti valstybines pajamas, apmokestinant turizmo veiklą; skatinti naujas įsidarbinimo galimybes.
- *Socialiniai faktoriai* – užtikrinti individo gerovę, įteisinant apmokestinamas atostogas, ir skatinti socialinį turizmą; veikti kaip socialinių pokyčių katalizatorius.
- *Politiniai faktoriai* – pasiekti politinių tikslų, skatinant šalies politinį priimtinumą; remti vystymosi procesą, užtikrinti, kad turizmo vystymasis suderintas su politine ideologija.
- *Kultūriniai faktoriai* – skatinti kultūrinį supratimą, pripažinimą ir vystymąsi per turizmą.
- *Aplinkos faktoriai* – koordinuoti ir imtis aplinkos stiprinimo darbų bei lankytojų kontrolės tam, kad būtų valdomi turizmo padariniai, taip pat tobulinti sričių patrauklumą lankytojams; skatinti supratimą ir paramą aplinkos iniciatyvoms bei atnaujinimo planams. (Elliott, 1997)

Siekiant suprasti, koks konkrečiai yra valdžios bei turizmo ryšys svarbu akcentuoti, kokie pagrindiniai subjektai apskritai dalyvauja šiame procese ir tai aiškiai vaizduojama 4 paveiksle.

4 pav. Pagrindinių subjektų, dalyvaujančių turizmo sektoriaus veikloje, principinė schema

(Sudaryta autorės)

Šiame paveiksle pagrindiniai subjektai yra tie dalyviai arba grupės, kurie savarankiškai priima sprendimus arba daro tam tikrą įtaką turizmo sektoriui. Valdžia vykdo koordinatoriaus vaidmenį, kadangi derina tiek viešojo sektoriaus, tiek turizmo paslaugų teikėjų, tiek turistų interesus. Viešasis sektorius šiame procese – tai įvairios viešosios organizacijos bei agentūros, kurios priima ir įgyvendina valdžios sprendimus. Turizmo paslaugų teikėjai, tai visi subjektai, kurie teikia turistų kelionės organizavimo, apgyvendinimo, maitinimo, vežimo, informavimo, pramogų bei kitų poreikių tenkinimo paslaugas. Visi jie glaudžiai susiję su turistais ir viešuoju sektoriumi. Apibendrinant galima teigti, kad visi šie subjektai yra glaudžiai susiję tarpusavyje ir aktyviai dalyvauja turizmo sektoriaus vykdymo veikloje.

Pasak Elliott (1997), kiekvienoje valstybėje turizmo vystymas yra šalių vyriausybės funkcija, priklausanti nuo atskirų vyriausybės polinkio šiai ekonominei veiklai. Ten, kur turizmas yra reikšminga šalies pramonės dalis ir turizmo poveikis yra itin pastebimas, šalies valdžios įtraukimo laipsnis yra labai aukštas. Taigi, tam, kad būtų pasiekti turizmą skatinantys tikslai, būtina suformuluoti politikas, kurios tinkamai orientuotų organizacijas, valdymą ir turizmo vystymą. Tačiau veiksminga turizmo plėtra galima tik esant tvariai visų lygių organizacinei struktūrai ir tvirtiems bei nuosekliems koordinavimo ryšiams.

Dapkus ir Gaižauskienės (2009) teigimu, valstybinės funkcijos – tai funkcijos, perduotos savivaldybėms atsižvelgiant į gyventojų interesus. Pagal veiklos pobūdį vietos valdžios funkcijas atlieka savivaldybės taryba, viešojo administravimo – savivaldybės taryba ir savivaldybės administracijos direktorius, kiti savivaldybės įstaigų ir tarnybų vadovai, valstybės tarnautojai. Viešąsias paslaugas teikia savivaldybių įsteigtos įstaigos. Atsižvelgiant į tai, kokiai grupei priskiriamos funkcijos ir koks savarankiškumo lygis suteikiamas savivaldybei, priklauso savivaldybės įtakos lygis tam tikroje srityje.

Šiandien, nagrinėjant viešojo administravimo tobulinimo galimybes, taip pat turizmo vadybą, daugiausia dėmesio skiriama strateginiam planavimui, visuotinei kokybės vadybai, piliečių įtraukimui į viešąjį valdymą ir į rezultatus orientuotam valdymui. Strateginis planavimas savivaldybių lygmeniu suprantamas kaip koncepcijų, procedūrų ir priemonių visuma, kurios turi padėti visų lygių (politinio ir administracinio) atstovams strategiškai gebėti veikti formuluojant ir įgyvendinant viešosios politikos, kartu ir turizmo plėtros, kryptis. Efektyvi turizmo vadyba priklauso ir nuo institucijos organizacinės struktūros, ir nuo jos vykdomų funkcijų. (Dapkus ir Gaižauskienė, 2009)

Toliau pateikiama 1 lentelė, kuri sudaryta remiantis Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymu, siekiant pabrėžti, kokias su turizmu susijusias funkcijas atlieka savivaldybės bei savivaldybių tarybos.

1 lentelė. Savivaldybių ir savivaldybių tarybų kompetencijos, susijusios su turizmo plėtra
(Sudaryta autorės, remiantis LR vietos savivaldos įstatymu)

Savivaldybės funkcijos, susijusios su turizmo plėtra	Savivaldybės tarybos kompetencijos, susijusios su turizmo plėtra
<ul style="list-style-type: none"> • Kūno kultūros ir sporto plėtojimas; • Turistų ir gyventojų poilsio organizavimas; • Savivaldybės saugomų teritorijų steigimas, gamtos ir kultūros paveldo objektų paskelbimas savivaldybės saugomais objektais; • Sąlygų verslo plėtrai sudarymas ir šios veiklos skatinimas; • Teritorijų planavimas; • Gyventojų kultūros ugdymas ir etnokultūros puoselėjimas; • Kraštovaizdžio, nekilnojamųjų kultūros vertybių ir savivaldybės įsteigtų saugomų teritorijų tvarkymas bei apsauga; • Infrastruktūros, socialinės, ekonominės raidos planavimas, turizmo, verslo plėtros programų rengimas; • Aplinkos kokybės gerinimas ir apsauga; • Vietinės reikšmės kelių, gatvių priežiūra, taisymas, tiesimas ir saugaus eismo sąlygų užtikrinimas; • Dalyvavimas formuojant ir įgyvendinant regionų plėtros programas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sprendimų priėmimas dėl savivaldybės teritorijos raidos analizės, bendrųjų ilgalaikių socialinių, kultūrinių, ūkinių, investicinių, demografinių, ekologinių, sveikatos ir kitų programų rengimas; • Savivaldybės socialinės ir ekonominės plėtros programų tvirtinimas; • Teritorijų planavimo dokumentų tvirtinimas; • Savivaldybės saugomų teritorijų steigimas, savivaldybės saugomų vietinės reikšmės gamtos ir kultūros paveldo objektų skelbimas, sprendimų priėmimas aplinkos būklei gerinti; • Kaimo plėtros programų tvirtinimas; • Sprendimų skelbti vietos gyventojų apklausą priėmimas.

Apžvelgus lentelėje išvardintas savivaldybės bei savivaldybės tarybos funkcijas bei kompetencijas, susijusias su turizmo plėtra, galima daryti prielaidas, kad kiekvienoje savivaldybėje turi būti sukurta racionali turizmo planavimo sistema, siekiant, kad būtų efektyviai įgyvendinamos visos jai pavestos funkcijos, kurios yra labai svarbios turizmo plėtrai regione. Svarbu išvengti trūkumų turizmo vadybos procese, aiškiai apibrėžti turizmo plėtros teisinius aspektus, pakankamai dėmesio skirti turizmo vadybai, kadangi tik tokiu atveju savivaldybėje bus tinkamai išnaudojamas regiono turistinis potencialas. Taigi, siekiant efektyvios turizmo politikos formavimo, turi būti nustatytos aiškios tiek vyriausybės, tiek ir kitų atsakingų institucijų (savivaldybės ir kt.) kryptys. Nors neretai turizmo vystymui trūksta kryptingo vadovavimo, o viešojo sektoriaus institucijos, kurios yra atsakingos už turizmo vystymą ir plėtrą daugiau dėmesio skiria finansinių rodiklių analizei negu turizmo politikos įgyvendinimo vertinimui bei tobulinimui.

Apibendrinant galima teigti, kad viešojo politika privalo užtikrinti subalansuotą Lietuvos ūkio plėtrą, kurioje daugiau dėmesio būtų skiriama turizmo sektoriaus vystymui. Taip pat svarbu, kad viešojo administravimo institucijos tobulintų nacionalinės turizmo plėtros strategijas, sukurtų efektyvią turizmo planavimo bei valdymo sistemą ir skatintų turizmo plėtrą vietiniame lygmenyje, racionaliai naudojant finansinius, žmogiškuosius ir kitus turimus išteklius.

1.3. Turizmo sektoriaus konkurencingumą lemiančių veiksnių analizė

Kiekviena šalis kaip ekonominė-socialinė sistema yra sudaryta iš posistemių – regionų. Būtent nuo jų sugebėjimo išlikti ir gebėti konkuruoti, priklauso visos šalies ekonomika. Kitaip tariant, įvairių regionų formavimasis, apimantis begalę veikiančių jėgų, užtikrina aktyvaus, strateginio vystymosi potencialą, racionalų socialinių, kultūrinių ir įvairių kitų problemų sprendimą, o kartu ir bendrą šalies ekonomikos augimą. Tvarus regionų konkurencingumo augimas pirmiausiai turėtų remtis pagrindinių konkurencingumo lemiančių veiksnių identifikavimu, o vėliau šių veiksnių tinkamų panaudojimu konkurencinėje kovoje. (Šiaulytė ir Jasinskas, 2011)

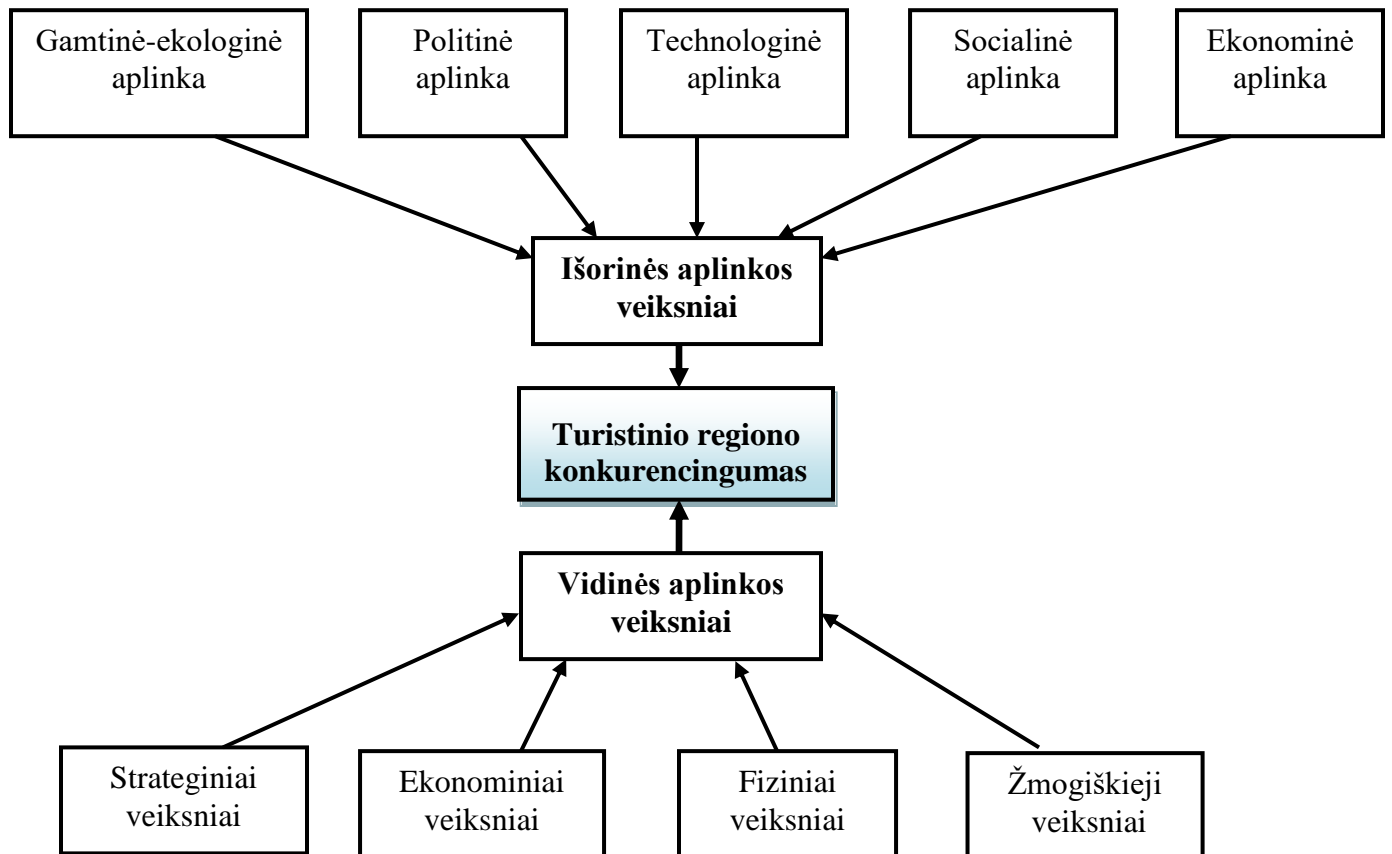
V. Navickas ir A. Malakauskaitė (2010) teigia, kad turizmo sektoriaus konkurencingumas gali būti apibrėžtas kaip sinergijos rezultatas tarp natūralių ir žmogaus sukurtų veiksnių. Visų pirmiausia turizmo sektoriaus konkurencingumas yra pagrįstas tuo, kad turizmo įmonės geba pritraukti naujus klientus ir padidinti jų išlaidas per kokybiškų produktų ir paslaugų kūrimą. Taip pat autoriai turizmo sektoriaus konkurencingumą apibūdina, kaip daug skirtingų veiksnių apimančią reiškinį: konkurencingumui įtaką daro tiek natūrali aplinka (pvz.: geografinė padėtis, klimato sąlygos, kraštovaizdis), tiek sukurta aplinka (pvz.: turizmo infrastruktūra, transportas, pramogų ir laisvalaikio paslaugų pasiūla, mažmeninės prekybos, apgyvendinimo ir maitinimo įstaigų tinklas), tiek rinkų globalizacija. Akcentuotina, kad turizmo sektoriaus konkurencingumo vertinimas – viena iš aktualiausių turizmo ekonomikos problemų ir itin sudėtingas procesas, nes jis įtraukia įvairius elementus, kurių reikšmės ne visada įmanoma įvertinti. (V. Navickas; A. Malakauskaitė, 2010)

Apžvelgus mokslinę literatūrą apie konkurencingumo problematiką, galima teigti, jog mokslininkai išskiria skirtingus regionų konkurencingumą lemiančius veiksniai. Pasak Bruneckienės (2008), konkurencingumas yra lemiamas dviejų – išorinės ir vidinės aplinkos veiksnių grupių, kurios sąveikauja tarpusavyje. Autoriai Wignaraja ir Joiner (2004) teigia, kad konkurencingumą lemiantys veiksniai yra makroekonomikos, socialinis ir politinis stabilumas, tiesioginės užsienio investicijos, konkurencingos įmonės, valdžios suverenitetas. Panašią nuomonę pateikia ir M. Porter (1998), kurio teigimu labiausiai konkurencingumą lemiantys veiksniai yra darbo sąnaudos, palūkanų normos, valiutų kursai ir masto ekonomija. Taip pat akcentuotina, kad prie ekonominių veiksnių yra priskiriami gamybos veiksniai, infrastruktūra, geografinė padėtis, ekonomikos struktūra ir įstaigos, o prie strateginių – valdžios efektyvumas, miesto ar regiono strategija, privatus ir viešojo sektorių partnerystė bei institucinis lankstumas (Piliutyte, 2007). Tačiau taip pat svarbu suprasti, jog veiksniai, kurie lemia vietovės ekonominį konkurencingumą neretai yra skirtingi, todėl ir pasireiškia ne vienodai: vienoje

vietovėse dar tik formuojasi tam tikri konkurencingumo pagrindai, o kitose – konkurencingumo laipsnis, susiformavęs per daugelį metų yra aktyviai plėtojamas toliau.

Pasak R. Hopenienės ir A. Kamičaitytės (2004) turizmo vietovių konkurencingumas yra regiono galimybė sukurti tokią turizmo infrastruktūrą, kurioje būtų išlaikoma natūralių gamtinių išteklių bazė ir tuo pat metu būtų kuriama panaši į konkurentų rinka. Autorių teigimu, konkurencinį pranašumą sukuria klimatas, geografinė padėtis, gamtiniai išteklių, vietinių gyventojų turizmo supratimas bei toleravimas ir vietinė kultūra. Kiti konkurencinį pranašumą kuriantys bei su turizmo plėtra susiję bruožai yra vietovės prieinamumas, žemės ir paslaugų panaudojimo galimybės, gamtiniai pajėgumai, darbo vietų pasiūla ir infrastruktūra. Dėl to turizmo regionus valdančios bei planuojančios institucijos privalo kaupti duomenis apie konkurencingumą lemiančius veiksnius.

Svarbu akcentuoti, kokie yra svarbiausi aplinkos veiksniai, turintys įtakos turizmo sektoriaus konkurencingumui bei kaip jie tarpusavyje susiję (žr. 5 pav.).

5 pav. Turistinio regiono konkurencingumo schema

(Sudaryta autorės, remiantis J. Bruneckiene, 2008 ir A. Ronomanskaite, 2004)

5 paveiksle vaizduojami turistinio regiono konkurencingumą lemiantys veiksniai yra suskirstyti į dvi pagrindines grupes: išorinės aplinkos veiksniai bei vidinės aplinkos veiksniai. Pastarieji apima strateginius, ekonominius, fizinius ir žmogiškuosius veiksniai: finansinių išteklių pritraukimą, kokybinę konkurenciją ir inovacijas, regiono turizmo plėtros strategiją, turizmo infrastruktūros tinkamumą turizmo plėtrai, tikslinės rinkos paklausos pokyčių stebėjimą, turizmo rinkos pasiekiamumą, pakankamus kapitalo išteklius, išteklių įvairovę regione, geografinę padėtį, darbo jėgos užimtumą, viešąją tvarką ir saugumą, švietimo bei socialinę infrastruktūrą.

Paveiksle pavaizduoti išorinės aplinkos veiksniai darantys įtaką turistinio regiono konkurencingumui:

- **Politinė aplinka.** Politinis stabilumas šalyje, turistų saugumo užtikrinimas, palankios vyriausybės turizmo politikos ir teisinės turizmo aplinkos formavimas, smulkaus ir vidutinio verslo skatinimas.
- **Ekonominė aplinka.** Stabili makroekonominė šalies situacija, ekonominis augimas, bendrosios infrastruktūros vystymas, valstybės parama turizmo plėtrai.
- **Gamtinė-ekologinė aplinka.** Aplinkos kokybės monitoringas šalyje, aplinkosaugos reikalavimų laikymasis, tausojančiojo turizmo skatinimas.
- **Technologinė.** Informacinių ir komunikacinių technologijų plėtra šalyje, technologijų ir inovacijų vystymas turizmo pramonėje, nacionalinės turizmo informacinės sistemos efektyvumas.
- **Socialinė.** Šalies gyventojų pragyvenimo lygio augimas, palankios gyventojų nuostatos turistų atžvilgiu, tarprių ryšių tarp rinkų palaikymas, švietimo ir mokslo turizmo srityje rėmimas). (A. Randomanskaitė, 2004)

Apžvelgus išorinės aplinkos veiksniai, galima daryti prielaidą, kad būtent šie veiksniai padeda išvengti sunkumų, tokių kaip besikeičianti demografinė situacija, išorės konkurencija, vis didėjantis tvarkumo poreikis bei konkrečių turizmo formų paklausa, o taip pat - prisideda prie vietovės konkurencingumo skatinimo ir padeda sukurti teigiamą regiono įvaizdį, patrauklų turistams. Autoriai Bruneckienė ir Pukėnas (2008) pateikia nuomonę, kad konkurencingumas, tai gebėjimas kurti, gaminti, parduoti tokias prekes ir paslaugas, kurių unikalių bruožų dėka įgyjami konkurenciniai pranašumai, leidžiantys sėkmingai konkuruoti vidaus ir užsienio rinkose. Mokslinėje literatūroje Bruneckienė ir Pukėnas (2008) remdamiesi kitų mokslininkų pateikta nuomone išskiria pagrindinius regionų konkurencingumo veiksniai:

- 1) Konkurencingumą lemiančių veiksnių sąlygos. Gyventojų amžiaus struktūra, migracija, kvalifikacija, transporto infrastruktūra, studijų infrastruktūra, regiono investicinis patrauklumas ir kitos sąlygos.
- 2) Konkurencingumą lemiančios paklausos sąlygos. Vartotojų skaičius, jų gerovės lygis, regiono produktų/paslaugų žinomumas tarptautinėje rinkoje.
- 3) Įmonių konkurencingumą didinantys veiksniai. Konkurencinių pranašumų stiprinimas, efektyvių strategijų formavimas, maksimalus vartotojų poreikių tenkinimas, antrepreneriškumas, gerosios patirties taikymas įmonės viduje.
- 4) Klasterių plėtros veiksniai. Geografinė ekonominės veiklos koncentracija, glaudus mokslo, verslo ir valdžios bendradarbiavimas, išplėtota infrastruktūra, palanki valdžios politika.

Remiantis atlikta šalies regionų konkurencingumą didinančių veiksnių analize, galima teigti, kad reikia nuolat siekti tolydžios turizmo plėtros tikslų, tinkamai planuoti ir kurti strategijas, kurių įgyvendinimui reikalinga visų suinteresuotųjų asmenų bendradarbiavimas. Taip pat pabrėžtina, kad konkurencingumo didinimui daug dėmesio skiria ne tik atskiri regionai ar valstybės, tačiau ir Europos Sąjunga. Akcentuotina, kad dar 2010 metais Europos Komisija pateikė komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui, kuriame siūloma nauja veiksmų programa, pritaikyta dabartiniams iššūkiams, siekiant stiprinti turizmo politiką. Atsižvelgdama į iškeltus tikslus ir į naują Lisabonos sutartimi nustatytą institucinę sistemą, Europos Komisijos manymu tam tikri veiksmai gali būti įgyvendinami Europos ar pasaulio mastu, atsižvelgiant į valstybių narių kompetenciją turizmo srityje. Vienas iš komunikate pateiktų pasiūlymų buvo ***didinti Europos turizmo sektoriaus konkurencingumą***. Europos Komisijos teigimu, didinti ES turizmo konkurencingumą yra labai svarbu – tai prisideda prie sektoriaus dinamiško ir darnaus augimo. Buvo teigiama, jog siekiant šio tikslo reikėtų skatinti naujoves turizmo sektoriuje, gerinti visų turizmo paslaugų kokybę, tobulinti profesinius darbuotojų įgūdžius, spręsti sezoniškumo problemą, siūlyti įvairesnių paslaugų ir, galiausiai, tikslinti statistinius turizmo duomenis ir analizę. Šiuo komunikatu, atsižvelgiant į naujas Europos Sąjungos kompetencijos sritis turizmo srityje, buvo apibrėžta ambicinga politika, kuria siekiama, kad Europos turizmo pramonė taptų konkurencinga, moderni, tausi ir atsakinga.

Apibendrinant galima daryti išvadas, kad konkurencingumas įvairių mokslininkų tiriamas iš skirtingų perspektyvų ir aplinkos, todėl pateikiamos įvairios šios sąvokos sampratos, o konkurencingumą lemiantys veiksniai sudaro sudėtingą sistemą. Ekonominis, politinis, teisinis, socialinis ir ekologinis tvarumas yra pagrindiniai vietovių konkurencingumo, jų gyventojų, turistų gerovės ir darbo vietų kūrimo veiksniai. Be to, visi šalies regionų konkurencingumą lemiantys veiksniai

vienaip ar kitaip tarpusavyje yra susiję bei papildo vienas kitą. Taigi, atsižvelgiant į kintantį turizmo sektorių visame pasaulyje ir jo konkurencingumą lemiančius veiksnius labai svarbu nuolat didinti turizmo sektoriaus konkurencingumą, nes tokiu būdu bus pasiekiami aukščiausi rezultatai.

2. LIETUVOS TURIZMO SEKTORIAUS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

Šiame skyriuje analizuojamas teisinis turizmo sektoriaus politikos reglamentavimas Lietuvoje ir Europos Sąjungoje, nagrinėjami turizmo reguliavimo ir kiti susiję teisės aktai. Taip pat vertinama Lietuvos turizmo strateginio planavimo sistema, kurią sudaro turizmo ir tarpusavyje su turizmu susiję pagrindiniai strateginio planavimo dokumentai. Paskutiniame poskyryje analizuojamas institucinis turizmo plėtros valdymo modelis.

2.1. Teisinis turizmo sektoriaus reglamentavimas

Europos Sąjunga – tai ekonominė bei politinė bendrija, kurianti glaudžius bendradarbiavimo santykius su kitomis pasaulio šalimis bei siekianti platesnės ir gilesnės ekonominės ir politinės joje dalyvaujančių šalių integracijos. Visose šalyse narėse turizmas atlieka svarbų vaidmenį, generuodamas pajamas bei didindamas užimtumą ir taip skatindamas ekonominį augimą. Europos Sąjunga yra neatsiejama Lietuvos ekonominio ir politinio gyvenimo dalis ir Lietuvos narystė ES teikia daug galimybių turizmui plėtoti.

Turizmo plėtra ES šalyse narėse prisideda prie Europos turizmo pramonės augimo ir darbo vietų kūrimo, ir tai yra vienas iš Lisabonos strategijoje numatytų tikslų. Lisabonos sutartimi gerokai sustiprintas subsidiarumo principas, įtraukiant į sprendimų priėmimo procesą nacionalinius parlamentus. Buvo nustatytos kelios naujos ES teisėkūros sritys, tarp kurių patenka ir turizmas. (Europos Parlamentas)

Jau keletą metų Europos Komisija, konsultuodamasi su valstybėmis narėmis ir turizmo asociacijomis, deda nemenkas pastangas, kad būtų įgyvendinti Europos turizmą ir jo konkurencingumą skatinantys veiksmai. ES padėjo Europos turizmo politikos pagrindus, didžiausią dėmesį skirdama turizmo konkurencingumą lemiantiems veiksniams ir atsižvelgdama į darnaus vystymosi reikalavimus. Turizmo svarba pripažinta įsigaliojusioje Lisabonos sutartyje. Įsigaliojus sutarčiai Europos Sąjunga gali remti, koordinuoti ir papildyti valstybių narių veiksmus šioje srityje. Aiškiau apibrėžtos turizmo sektoriaus kompetencijos sritys yra didžiulis laimėjimas, leidžiantis pradėti suderintus veiksmus. Pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 195 straipsnį Europos Sąjunga gali:

- skatinti įmonių konkurencingumą šiame sektoriuje ir sukurti įmonių plėtrai palankią aplinką,

- remti valstybių narių bendradarbiavimą, ypač keičiantis gerąja patirtimi,
- plėtoti integruotą turizmo strategiją, užtikrinant, kad į turizmą būtų atsižvelgiama kitose šios politikos srityse. (Europos Komisijos komunikatas, 2010)

Ši nauja teisinė sistema suteikia galimybę įgyvendinti Europai ypač palankius veiksmus, kuriais taip pat siekiama sumažinti administracinę našą. Šie veiksmai bus naudingi visoms Europos Sąjungos šalims, įskaitant ir Lietuvą, labiau ar mažiau besistengiančioms vystyti turizmo sektorių.

Akcentuotina, kad Lisabonos sutartyje nustatytas Europos turizmo politikos pagrindinis tikslas glaudžiai susijęs su naujos Sąjungos ekonomikos strategijos „Europa 2020“ tikslais, o būtent su jos pavyzdine iniciatyva „Globalizacijos erai pritaikyta pramonės politika“. Aktyvesnės turizmo politikos plėtojimas, pasinaudojant sutartyse nustatytais įgaliojimais, gali padėti stiprinant bendrąją rinką. (Europos Komisijos komunikatas, 2010) Taigi, galima teigti, kad Europos Sąjungos turizmo politikos reglamentavimas remiasi būtent Lisabonos sutartimi. Todėl visi turizmo sektoriaus dalyviai ES turi nenukrypti nuo Lisabonos sutarties bei skatinti tausaus ir kokybiško Europos turizmo vystymąsi.

Svarbu paminėti, kad turizmo sektorius yra veikiamas tarptautinės teisės ir kitų rūšių įstatyminės bazės, taigi turizmo politikos įgyvendinimas yra paremtas atitinkamais įstatymais bei normatyviniais dokumentais. Įstojusi į Europos Sąjungą Lietuva pritaikė savo teisinę bazę prie ES direktyvų, komunikatų ir sprendimų. Visos nuostatos perkeltos į LR Turizmo įstatymą, LR civilinį kodeksą, strategijas, planus, programas ir kitus teisės aktus.

2 lentelė. Turizmo reguliavimo ir kiti susiję teisės aktai
(Sudaryta autorės remiantis Turizmo departamento duomenimis)

Europos Sąjungos teisės aktai	Lietuvos respublikos teisės aktai
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/2302 2015 m. lapkričio 25 d. dėl kelionės paslaugų paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių ➤ Tarybos direktyva dėl kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketų (90/314/EEC) ➤ Reglamentas dėl oro susisiekimo paslaugų teikimo Bendrijoje bendrųjų taisyklių ((EB) Nr. 1008/2008) ➤ Tarybos direktyva dėl statistinės informacijos 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas ➤ Lietuvos turizmo plėtros 2014-2020 metų programa ➤ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas ➤ Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas ➤ Kurorto statuso suteikimo gyvenamosioms vietovėms reikalavimų aprašas ➤ Turizmo ir rekreacijos schemų ir planų (projektų) rengimo taisyklės

<p>turizmo srityje rinkimo (95/57/EC)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Reglamentas dėl atsisakymo vežti, skrydžių atšaukimo ar atidėjimo atveju ((EB) Nr. 261/2004) ➤ Reglamentas dėl oro vežėjų, Bendrijos sąrašo sudarymo ir oro transporto keleivių informavimo apie skrydį vykdančio oro vežėjo tapatybę (EB) Nr. 2111/2005 ➤ Europos šalių susitarimas dėl kelių transporto priemonių ekipažų, važinėjančių tarptautiniais maršrutais, darbo (AETR) ➤ EP ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 561/2006 dėl tam tikrų su kelių transportu susijusių socialinių teisės aktų suderinimo ➤ Komisijos komunikatas. Atnaujinta ES turizmo politika: tvirtesnės partnerystės Europos turizmo sektoriuje link (2006) ➤ Komisijos komunikatas. Darnaus ir konkurencingo Europos turizmo darbotvarkė (Briuselis, 19.10.2007, KOM (2007) 621 galutinis) ➤ 2006 m. gruodžio 12 d. EP ir Tarybos direktyva 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tautinio paveldo produktų apsaugos, jų rinkos ir amatų plėtros 2012-2020 metų programa ➤ Jono Pauliaus II piligrimų kelio kūrimo ir jo objektų pritaikymo piligrimų ir turizmo reikmėms 2007–2013 m. programa ➤ Šv. Jono Pauliaus II piligrimų kelio kūrimo ir jo objektų išsaugojimas ir pritaikymas ➤ Žemaičių krikšto ir Žemaičių vyskupystės įsteigimo 600 metų jubiliejaus minėjimo 2009-2017 metų programa ➤ „Globalios Lietuvos“ – užsienio lietuvių įsitraukimo į valstybės gyvenimą – kūrimo 2011–2019 metų programa ➤ Konkretūs valstybės rinkliavos dydžiai ➤ Verslo liudijimų gyventojams išdavimo taisyklės ➤ Vaikų turizmo renginių organizavimo aprašas ➤ Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės ➤ Projektų finansavimo sąlygų aprašas Nr. 1
--	--

Analizuojant Europos Sąjungos teisės aktus, kurie reglamentuoja turizmą, galima teigti, kad jie yra konsultacinio bei rekomendacinio pobūdžio. Tačiau taip pat svarbu paminėti, kad visgi didžioji dalis ES šalims yra privalomi laikytis, kadangi skatina Lisabonos sutarties pagrindinio tikslo siekimo.

Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/2302 2015 m. lapkričio 25 d. siekiama prisidėti prie tinkamo vidaus rinkos veikimo ir aukšto bei kuo vienodesnio vartotojų apsaugos lygio užtikrinimo suderinant tam tikrus valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų aspektus, susijusius su keliautojų ir prekyautojų sudarytomis sutartimis dėl kelionės paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių. *Reglamentas (EB) Nr. 1008/2008* išleistas siekiant užtikrinti veiksmingesnę ir nuoseklų vidaus oro susisiekimo rinkai skirtų Bendrijos teisės aktų taikymą ir dabartinei teisės aktų sistemai. Šiame reglamente nustatoma licencijų Bendrijos oro vežėjams išdavimo tvarka, Bendrijos oro vežėjų teisė teikti Bendrijos vidaus oro susisiekimo paslaugas ir Bendrijos vidaus oro susisiekimo paslaugų kainų

nustatymo tvarka. Tuo tarpu *Tarybos direktyvos 95/57/EC* tikslas yra sukurti Bendrijos turizmo statistikos informacinę sistemą: valstybės narės renka, kaupia, apdoroja ir teikia Bendrijai suvienodintą turizmo pasiūlos ir paklausos statistinę informaciją. Duomenys renkami apie kolektyvinių turistų apgyvendinimo įmonių pajėgumus, svečių srautus kolektyvinio apgyvendinimo įmonėse ir turizmo paklausą. Lietuvoje buvo išleistas įsakymas, kuriuo buvo perkelti ES reikalavimai dėl statistinės informacijos rinkimo turizmo sektoriuje. Taip pat svarbu paminėti, kad Lietuvoje statistinė informacija apie vietinį bei išvykstatamąjį turizmą pradėta rinkti nuo 2003 metų. Vėliau *reglamentu (EB) Nr. 261/2004* bendrija sugriežtino nustatytus apsaugos standartus, siekiant suteikti keleiviams daugiau teisių ir užtikrinti, kad oro vežėjai vykdytų veiklą suderintomis sąlygomis liberalizuotoje rinkoje. Šis reglamentas jame nurodytomis sąlygomis nustato minimalias keleivių teises, kai juos be jų sutikimo atsisakoma vežti, jų skrydis atšaukiamas ar atidedamas.

Komisija ketina įgyvendinti atnaujintą Europos turizmo politiką, remdamasi iki šiol turima patirtimi ir atsakydama į šiandienos iššūkius, todėl parengė *komunikatą – Atnaujinta ES turizmo politika: tvirtesnės partnerystės Europos turizmo sektoriuje link (2006)* Šiuo komunikatu Pagrindinis šios politikos tikslas – padidinti Europos turizmo pramonės konkurencingumą ir sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų darniai augant turizmo pramonei Europoje ir visame pasaulyje. Įgyvendindama šią politiką, Europos Komisija glaudžiai bendradarbiaus su valstybių narių valdymo institucijomis ir turizmo pramonės atstovais. Tuo tarpu kitame *Komisijos komunikate – Darnaus ir konkurencingo Europos turizmo darbotvarkė (Briuselis, 19.10.2007, KOM(2007) 621 galutinis)* išdėstyta „Darnaus ir konkurencingo Europos turizmo darbotvarkė“ Europos Komisija įgyvendina ilgalaikį įsipareigojimą, kuriam pritaria ir kitos Europos institucijos. Darbotvarkė, pagrįsta Darnaus turizmo grupės ataskaita ir po to vykusių viešųjų konsultacijų rezultatais, kuria siekiama padėti įgyvendinti atnaujintą Lisabonos strategiją augimui ir užimtumui bei atnaujintą Darnaus vystymosi strategiją. Visos suinteresuotosios šalys turi imtis reikiamų veiksmų, kad darni veikla padėtų stiprinti Europos – patraukliausios turizmo vietovės – konkurencingumą. Europos Komisija ragina visas suinteresuotas šalis vadovautis šiais principais:

- Taikyti holistinį ir integruotą metodą;
- Planuoti atsižvelgiant į ilgalaikę perspektyvą;
- Siekti tinkamo plėtros greičio ir ritmo;
- Įtraukti visas suinteresuotąsias šalis;
- Taikyti naujausias ir geriausias žinias;
- Mažinti ir kontroliuoti riziką;

- Derinti poveikį ir sąnaudas;
- Nustatyti konkrečias ribas ir jų paisyti;
- Nuolat stebėti.

Analizuojant šių dienų situaciją galima teigti, jog dauguma valstybių, taip pat ir Lietuva, jau keletą metų remiasi šiais principais ir aktyviai skatina darnaus turizmo plėtrą. Pamažu šis siekis vienija visas ES valstybes nares, kurios pripažįsta darnios plėtros svarbą ir daug dėmesio skiria turizmo rėmimui, darbo vietų kūrimui bei ekonomikos augimo skatinimui. Apibendrinant galima teigti, kad turizmas tampa vis labiau populiarėjanti ūkio šaka, todėl Europos politikoje jam skiriama vis daugiau dėmesio. Neabejojama, kad turizmas iš tiesų yra ta sritis, kuri prisideda prie Lisabonos sutarties tikslų siekimo. Europos Sąjungos teise, reglamentuojančia turizmo sektorių, kuri taip pat yra sudėtinė valstybių narių teisės dalis, suteikiama teisių ir pareigų ne tik valstybėms narėms, bet ir piliečiams bei įmonėms, kuriems tam tikros taisyklės taikomos tiesiogiai.

Apžvelgus ES turizmo reguliavimo teisės aktus akcentuotina, kad didžiąją dalį teisės nuostatų visos valstybės narės, taip pat ir Lietuva, turi perkelti į savo nacionalinę teisę ir tinkamai jas taikyt, nors nemažai apžvelgtų dokumentų yra rekomendacinio bei konsultacinio pobūdžio. Lietuvoje, kaip ir kitose Europos Sąjungos valstybėse, turizmas yra prioritetinė turizmo ūkio šaka, o turizmo politika yra gana svarbi ekonominės politikos vystymuisi. Lietuvoje per pirmąjį dešimtmetį po Nepriklausomybės atkūrimo vis daugiau dėmesio buvo skiriama turizmo sektoriui, todėl po truputį ėmė keistis turizmo paslaugų kokybės samprata ir buvo sukurta turizmo politiką reglamentuojanti teisinė bazė. Taigi, turizmo politikos įgyvendinimas paremtas atitinkamais įstatymais bei normatyviniais dokumentais ir yra veikiamas tarptautinės teisės. Svarbiausias tiesiogiai turizmo sritį reglamentuojantis teisės aktas priimtas 1998 m. kovo 19 dieną yra *Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas* (1998), ir su juo susiję poįstatyminiai teisės aktai. Nauja įstatymo redakcija nuo 2011 m. rugsėjo 1 d. Šis įstatymas nustato turizmo verslo organizavimo principus, reikalavimus turizmo paslaugų teikimui ir turistų (vartotojų) teisių apsaugai bei valstybės, savivaldybių institucijų kompetenciją turizmo reguliavimo ir turizmo išteklių naudojimo ir planavimo srityje. Turizmo įstatymas apibrėžia turizmo išteklių naudojimo, apsaugos ir planavimo principus.

Pagal LR turizmo įstatymą yra numatyta turizmo politikos ir planavimo priemonė – Nacionalinė turizmo plėtros 2014-2020 m. programa bei kiti regioniniai projektai. Ūkio ministerija koordinuoja Nacionalinės turizmo plėtros programos įgyvendinimą. Programa – tai pagrindinis Lietuvos turizmo planavimo dokumentas, kuriame įvertintas Lietuvos turizmo sektoriaus potencialas, viešosios turizmo

infrastruktūros plėtros ir investicijų kryptys, turizmo ateities tikslai bei uždaviniai ir pateiktas jų įgyvendinimo priemonių planas iki 2020 metų.

Turizmo plėtros programoje įvertinamos šalies turizmo raidos tendencijos ir vadovaujantis nacionaliniais, regioniniais ir kitais turizmo sektoriaus strateginiais dokumentais bei atlikta turizmo plėtros galimybių ir turizmo sektoriaus būklės analize, numatomi Lietuvos turizmo plėtros ir investicijų į turizmą prioritetai, bei priemonės nustatytiems uždaviniams įgyvendinti. Nacionalinė turizmo plėtros programa turi tarpinstitucinės programos statusą. Programos pagrindinis strateginis tikslas – didinti Lietuvos turizmo sektoriaus konkurencingumą. Atsižvelgiant į dabartinę Lietuvos turizmo sektoriaus situaciją, strateginiam tikslui pasiekti išskirti trys tikslai bei nustatyti uždaviniai (žr. 2 lentelę).

3 lentelė. Pagrindinio Lietuvos turizmo teisinio dokumento tikslai ir uždaviniai
(Sudaryta autorės, remiantis Nacionaline turizmo plėtros 2014-2020 m. programa)

Tikslai	Uždaviniai
Strateginis tikslas – didinti Lietuvos turizmo sektoriaus konkurencingumą	
1. Plėtoti turizmo infrastruktūrą ir gerinti paslaugų kokybę	<ol style="list-style-type: none"> 1. Plėtoti kultūrinio turizmo, verslo turizmo, sveikatos turizmo ir žaliąjo (ekologinio) turizmo viešąją ir privačią infrastruktūrą prioritetiniuose turizmo plėtros regionuose 2. Plėtoti patrauklius turistinius maršrutus 3. Gerinti Lietuvos pasiekiamumą 4. Tobulinti turizmo sektoriuje dirbančių specialistų kompetencijas ir gerinti turizmo srities verslumo įgūdžius 5. Skatinti turizmo paslaugas teikiančių įmonių, įstaigų, turistinių vietovių akreditaciją ir (arba) sertifikavimą
2. Didinti Lietuvos, kaip turistinės valstybės, žinomumą ir gerinti jos įvaizdį	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inicijuoti bendrų viešojo ir privataus sektorių turizmo rinkodaros projektų kūrimą ir įgyvendinimą 2. Skatinti kurti ir įgyvendinti elektroninės rinkodaros projektus 3. Vykdyti kompleksinę rinkodarą prioritetinėse atvykstamojo turizmo rinkose 4. Diegti Lietuvoje turizmo objektų informacinės ženklinimo sistemos priemones 5. Bendradarbiauti su kaimynėmis valstybėmis, įgyvendinant bendrus tarptautinius turizmo rinkodaros projektus
3. Mažinti turizmo paslaugų sezoniškumą	<ol style="list-style-type: none"> 1. Didinti kultūrinių renginių ir pramogų pasiūlą neturistinio sezono metu 2. Didinti ir plėsti kaimo turizmo paslaugų pasiūlą ne tik turistinio sezono metu 3. Didinti aktyvaus žiemos poilsio turizmo pasiūlą

Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas (1994) Lietuvos Respublikos teritorija skirstoma į administracinius vienetus, kurie susideda iš gyvenamųjų vietovių. Lietuvos Respublikos teritorijos administracinis vienetas yra teritorijos dalis, kurioje valdymą

organizuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybė arba savivaldybės institucijos. Šis įstatymas aktualus, kadangi toks skirstymas yra svarbus turizmo planavimui bei plėtrai. Tuo tarpu *Kurorto statuso suteikimo gyvenamosioms vietovėms reikalavimų apraše* (2006) pateikiamos kurorto ar kurortinės teritorijos statuso gyvenamosioms vietovėms suteikimo ir panaikinimo taisyklės. *Turizmo ir rekreacijos schemų ir planų (projektų) rengimo taisyklės* (2004) reglamentuoja nacionalinio, regiono, rajono ir vietovės teritorijų specialiojo planavimo, t.y. turizmo ir rekreacijos schemų ir planų (projektų) rengimo, derinimo ir tvirtinimo tvarką, turizmo ir rekreacijos teritorijų planavimo proceso dalyvių (planavimo organizatorių, planų rengėjų, planą derinančių, tvirtinančių ir priežiūrą vykdančių institucijų ir asmenų) tarpusavio santykius šio proceso metu. Taip pat yra daugybė kitų su turizmo reguliavimu susijusių teisės aktų (žr. 2 lentelę), kurie prisideda prie turizmo planavimo bei vykdymo. Svarbu paminėti, kad Lietuvos turizmo departamento internetinėje svetainėje prie teisinės informacijos skilties pateikiama informacija apie kelionių organizavimo paslaugų; apgyvendinimo paslaugų teikimo ir šių paslaugų klasifikavimo; gido profesinės kvalifikacijos pripažinimo, pažymėjimų išdavimo ir veiklos teisinį reglamentavimą bei turizmo informacijos centro ženklo naudojimo tvarką. Tai yra turizmo sektoriui taip pat labai svarbūs ūkio subjektų priežiūrą reglamentuojantys teisės aktai. Akcentuoti ir kiti su turizmo sektoriumi tarpiai susiję įstatymai:

- Saugomų teritorijų įstatymas, kai planuojamoje turizmo plėtos teritorijoje yra saugomos teritorijos;
- Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, kai planuojamoje turizmo plėtos teritorijoje yra nekilnojamosios kultūros vertybės, ar jų apsaugos zonos;
- Miškų įstatymas, kai planuojamo turizmo plėtos teritorijoje yra miškai;
- Vandens įstatymas, kai planuojamo turizmo plėtos teritorijoje yra vandens telkiniai;
- kiti įstatymai ir teisės aktai, kai tai yra susiję su turizmo planavimo objektu.

Apibrendinant galima teigti, kad Europos Sąjunga yra ekonominė bei politinė bendrija, prisidedanti prie ekonomikos augimo, kuriam teigiamą poveikį daro būtent turizmo politika. ES priimti teisės aktai, reglamentuojantys turizmo politiką įvairiose srityse, o be to, kadangi turizmas yra daugiašakė veikla, turizmo politiką reglamentuoja ir daugelis atskiroms sritims reguliuoti priimtų teisinių aktų. Lietuva įstojusi į Europos Sąjungą pritaikė savo įstatymų bazę prie ES direktyvų, komunikatų ir sprendimų. Lietuvoje turizmo sektorius taip pat susijęs su daugybe kitų valstybės vykdomų politikų, o turizmo politikos įgyvendinimas šalyje paremtas atitinkamais įstatymais, normatyviniais dokumentais, kurie buvo apžvelgti šiame skyriuje. Taip pat akcentuotina, kad turizmo politikai turi įtakos ir tarptautinė teisė.

2.2. Lietuvos turizmo strateginio planavimo sistemos analizė

Progresuojant globalizacijai ir kultūrų difuzijai, sėkmingiausiai turizmo sektorių valdo šalys, turinčios tvirtas ekonomikas ir galinčios pasiūlyti aukštos kokybės turizmo produktus. Turizmo sektoriaus valdymui vadyboje atsiranda nauja mokslo šaka – strateginis turizmo valdymas, kuris yra orientuojamas į konkurencinio pranašumo kūrimą turizmo sektoriuje. Ši mokslo šaka aiškina, kad pagrindinė šalies vyriausybės užduotis yra tinkamos turizmo strategijos pasirinkimas, atsižvelgiant į disponuojamus resursus, aplinką bei būsimą resursų poreikį ateityje (Evans, 2004). Strateginio turizmo valdymo sritis padeda išskirti potencialius konkurencinio pranašumo resursus ir aiškina, kaip juos tinkamai išnaudoti dinamiškoje pasaulio rinkoje. Kad turizmo planavimas būtų visapusiškas, turi apimti visas sudedamąsias turizmo veiklos ir planavimo dalis, o taip pat kitus vietovės planus. Planavimo tikslu turi tapti bendruomenės interesai ir darni plėtra. Planavimo procese galima išskirti šiuos 5 etapus:

1. parengiamasis;
2. analizės ir situacijos vertinimo;
3. problemų sprendimo pasiūlymai, galimų alternatyvų analizė ir poveikio aplinkai vertinimas;
4. plėtros strategijos parengimas ir veiklų bei priemonių nustatymas (priemonių ar veiklos plano sudarymas);
5. tvirtinimas ir stebėsenos nustatymas.

Svarbu paminėti, kad strateginis planavimo požiūris reikalauja glaudaus vietinės ir regioninės valdžios bei politinių struktūrų bendradarbiavimo, taip pat tobulėjančios bendruomenės dalyvavimo ir paramos. Reikšmingas yra ir naujas planuojančių ir planus įgyvendinančių institucijų požiūris bei inovatyvios ir visuotinės organizacinės struktūros. Be to, strateginis planavimas remiasi darniojo turizmo plėtros principų taikymu. Kalbant apie strateginį valdymą, akcentuotina, kad jis yra susijęs su strateginio valdymo idėjos suformulavimo, tikslų nustatymo, strategijos įgyvendinimo ir plėtojimo valdymo procesu bei nuolatiniu šios idėjos, iškeltų tikslų, strategijos, įgyvendinimo ir plėtojimo koregavimu. Taigi, galima teigti, kad strateginio planavimo sistema yra ilgalaikė, dinamiška, lanksti ir prisitaikanti bei turinti:

- Apibrėžtus tikslus ir uždavinius
- Apibrėžtus pagrindinius veiksmus (priemones) tikslų siekimui
- Apibrėžtus pagrindinius išteklių paskirstymo būdus
- Dinamiška, lanksti ir prisitaikanti

Taip pat ji garantuoja, kad strateginio plano kūrimo ir įgyvendinimo procesai yra glaudžiai susiję. Be to, tai yra ne linijinis procesas. Lietuvoje turizmo strateginio planavimo sistemą sudaro turizmo ir tarpusavyje su turizmu susiję pagrindiniai strateginio planavimo dokumentai. Turizmo strateginio planavimo sistemoje svarbiausias ilgalaikis strateginio planavimo dokumentas yra *Valstybės ilgalaikės raidos strategijos* 8 skyrius, kuris yra skirtas turizmui ir jame numatomos tokios strateginės kryptys:

- Stiprinti šalies turizmo ir rekreacijos administravimą.
- Formuoti veiksmingą, turizmo plėtrą skatinančią teisinę ir ekonominę aplinką.
- Parengti kompleksines programas, turizmo planavimo dokumentus ir projektus.
- Aktyviai kurti Lietuvos, kaip patrauklios turizmo šalies, įvaizdį.
- Išplėsti apgyvendinimo, turizmo paslaugų ir pramogų sektoriaus įvairovę turizmo centruose ir rekreacinėse vietovėse.
- Atgaivinti ir plėtoti kurortinį turizmą Birštono, Druskininkų, Neringos, Palangos kurortuose, Likėnuose ir kitose kurortinėse vietovėse.
- Sukurti Lietuvos jūrinio ir vidaus vandenių turizmo infrastruktūrą.
- Skatinti vidaus turizmo srautų didėjimą, tolygesnį jų regioninį pasiskirstymą šalies teritorijoje.
- Užtikrinti visoje šalies teritorijoje viešosios rekreacinės infrastruktūros sukūrimą ir priežiūrą.
- Pagerinti turizmo sektoriaus statistinę apskaitą, skatinti mokslinius tyrimus turizmo srityje.
- Tobulinti turizmo ir rekreacijos specialistų rengimą.

Akcentuotina, kad ši strategija atspindi ilgalaikę valstybės turizmo raidos viziją ir plėtros kryptis. Į šalies turizmo strateginio planavimo sistemą taip pat įeina *Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2020 m. ilgalaikė strategija*. Šalies ekonomikos plėtros strategijai įgyvendinti būtinas strateginių tikslų, veiksnių ir priemonių detalizavimas ir konkretizavimas nacionalinėse programose, valstybės institucijų strateginiuose veiklos planuose. Ekonominę strategijos įgyvendinimo pagrindą sudaro valstybės disponuojamų finansų ištekliai ir jų paskirstymo sistema. Strategijos įgyvendinimo eiga turi būti stebima ir kontroliuojama. (Baležentis A., Žuromskaitė B., 2012)

Turizmo plėtros tikslai bendroje šalies ūkio struktūroje turi įtakos ir glaudžiai siejasi su kitų ūkio šalių strategijomis, jose numatytais veiksmais bei priemonėmis. Dėl to dalis turizmo plėtros funkcijų tiesiogiai ar netiesiogiai patenka į daugelio ministerijų, kitų institucijų kompetencijos sritį. Šioje strategijoje suformuotos pagrindinės turizmo plėtros politikos kryptys:

- Stiprinti šalies turizmo ir rekreacijos administravimą;

- Parengti kompleksines programas, turizmo planavimo dokumentus bei projektus;
- Veiksmingai išnaudoti šalies integracijos į ES privalumus;
- Kurti Lietuvos, kaip patrauklios turizmui šalies, įvaizdį;
- Išplėsti apgyvendinimo, turizmo paslaugų ir pramogų sektoriaus įvairovę turizmo centruose ir rekreacinėse vietovėse;
- Užtikrinti regioninių turizmo srautų judėjimą šalies teritorijoje;
- Pagerinti turizmo sektoriaus statistinę apskaitą, skatinti mokslinius tyrimus turizmo srityje;
- Tobulinti turizmo ir rekreacijos specialistų rengimą.

Be jau paminėtų dokumentų, į turizmo strateginio planavimo sistemą taip pat patenka ir Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas bei kitų ekonomikos sektorių ilgalaikio strateginio planavimo dokumentai, kuriuose pateiktos turizmo planavimo nuostatos.

Strateginio planavimo sistemos vidutinės trukmės strateginio planavimo dokumentai skirstomi į sektorinius ir tarpsektorinius. Sektorių strategijos nustato atitinkamo sektoriaus vidutinio laikotarpio plėtrą. Institucijų strateginiuose veiklos planuose išdėstoma institucijų misija, strateginiai tikslai ir programos, kuriose nurodomi siektini rezultatai, planuojami finansiniai ir kiti ištekliai. Institucijų strateginiai veiklos planai rengiami atsižvelgiant į Vyriausybės programą ir Vyriausybės prioritetus, Valstybės ilgalaikės raidos strategijos, atitinkamos ūkio šakos (sektoriaus) plėtros strategijos (turizmo sektoriui valstybės lygmenyje – Nacionalinės turizmo plėtros programos), ir kitų su institucijos veikla susijusių planavimo dokumentų nuostatas. Institucijų strateginių veiklos planų rengimo procesas susijęs su biudžeto rengimu ir metiniu strateginio planavimo ciklu. Savivaldybių turizmo sektoriaus planavimo lygmenyje taip pat vadovaujamosi savivaldybės strateginiais turizmo planavimo dokumentais (bendrasis planas, strategijomis, programomis, galimybių studijomis). (Valstybinis turizmo departamentas prie Ūkio ministerijos)

Apibendrinant galima teigti, kad socialinė ekonomika ir strateginė plėtra reikalauja nuolatinės turizmo politinės sistemos. Lietuvoje turizmo planavimo veikla intensyviai plėtojama tiek nacionaliniu, tiek regioniniu lygmeniu. Valstybinio turizmo departamentas vykdo veiklą, kuri suderinta su Valstybės ilgalaikės raidos strategijos bei Lietuvos ūkio plėtros iki 2020 metų ilgalaikės strategijos kryptimis. O pagrindinis dokumentas, kuris reglamentuoja turizmo sektoriaus plėtrą yra Nacionalinė turizmo plėtros 2014-2020 m. programa. Taigi, apžvelgti strateginiai dokumentai yra labai svarbūs turizmo plėtrai ir svarbiausi visų šių strategijų tikslai yra nustatyti teisingas ilgalaikės ir stabilios turizmo plėtros kryptis bei skatinti konkurencingą ir darnų vystymąsi.

2.3. Institucinio turizmo plėtros valdymo modelio charakteristika

Turizmo sektorių reguliuoja įvairios organizacijos ir įstaigos, kurioms nustatytos plačios apimties atsakomybės bei funkcijos. Daugiausia kompetencijos šioje srityje turi Pasaulinė turizmo organizacija (toliau – PTO), kuri buvo įsteigta 1957 metais, o jos tikslas yra – turizmo skatinimas ir plėtra rūpinantis ekonomine plėtra, tarptautiniu supratimu, taika, gerove, visuotine pagarba žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms bei jų laikymusi nepaisant rasės, lyties, kalbos ar religijos. Lietuva į PTO priimta 2003 metais. Europos ekonomikai taip pat labai svarbus turizmo sektorius, todėl Europos Bendrija turi kompetencijos priimant tam tikras priemones turizmo sektoriaus skatinimui, nors Bendrijos sutartyje ir nėra atskiro skyriaus turizmui. *Europos Sąjungoje turizmo sektorių reguliuojančios organizacijos ir institucijos:*

1. Europos kelionių komisija. Organizacija vienija 33 narius – Europos nacionalines turizmo organizacijas, kurių svarbiausi tikslai yra vykdyti Europos šalių rinkodarą pasaulyje, skatinti turizmo plėtrą, keičiantis informacija apie turizmo projektus. Taip pat organizacija skatina marketingo priemones, populiarina įvairius turistinius regionus ir glaudžiai bendradarbiauja vystant turizmo sektorių. Lietuva į Europos kelionių komisiją įstojo 2002 metais.

2. Europos Sąjungos parlamentas. Tai tiesiogiai renkama ES institucija, atstovaujanti Europos piliečiams ir turinti teisės aktų leidybos, priežiūros bei biudžeto srities pareigų. Kuomet įsigaliojo Lisabonos sutartis, turizmui buvo suteiktas teisinis pagrindas ir Europos Parlamentas pradėjo veikti turizmo vystyme. Ši institucija reguliuoja Europos Sąjungos Komisijos veiklą, priima ir pateikia rezoliucijas, koordinuoja Europos Bendrijos turizmo politikos kryptis, kurios yra susijusios su užimtumo turizmo sektoriuje didinimu, tobulina saugumo ir kokybės standartus turizmo pramonėje ir skatina valstybes nares imtis konkrečių veiksmų, siekiant skatinti turizmo plėtrą.

3. Europos Sąjungos Taryba. Tai viena pagrindinių ES sprendimus priimančių institucijų, kuri veda derybas dėl teisės aktų ir juos priima. Taryba teikia direktyvas, rekomendacijas, taisykles ir rezoliucijas turizmo politikos srityje. Taip pat vertina Europos Sąjungos Komisijos darbą, priima specialias turizmo srities priemones, padedančias vystyti turizmą. Valstybes nares ragina užtikrinti turizmo ilgalaikį tvarumą bei remti turizmo projektus ir siekti aukštų rezultatų.

4. Europos Sąjungos Komisija. Tai yra vykdomoji ES institucija, kuri atstovauja visos Europos Sąjungos, o ne atskirų šalių interesams. Jau daugiau nei du dešimtmečius turizmas yra vienas svarbiausių objektų ES, todėl Komisija yra įsipareigojusi siekti subalansuotos turizmo sektoriaus plėtros. Komisija remia turizmo tvarumą ir konkurencingumą visoje ES, taip pat steigia pagrindinių

Europos turizmo regionų tinklų steigimą, skatina mokslinių tyrimų įgyvendinimą, teikia komunikatus, ataskaitas bei įgyvendina daug kitų funkcijų, susijusių su turizmo plėtros politinėmis kryptimis.

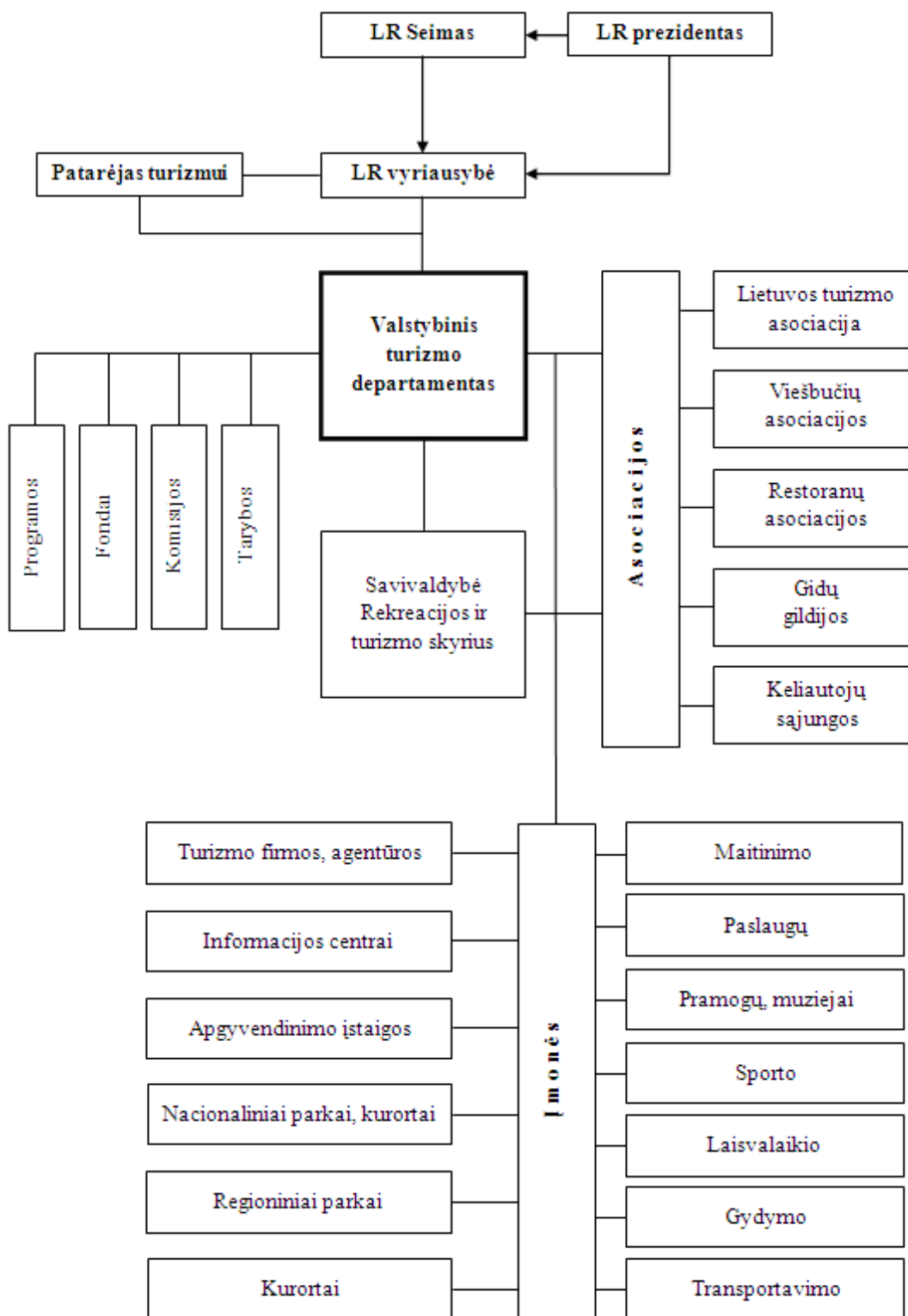
Turizmo sektorius Lietuvoje yra viena iš prioritetinių ūkio šakų, o turizmo politika - svarbi ekonominės politikos sritis, planuojama ir griežtai reguliuojama valstybės. Bendroje ūkio struktūroje turizmo plėtros tikslų siekimas turi įtakos ir glaudžiai siejasi su kitų ūkio šakų strategijomis ir jose numatytais veiksmais bei priemonėmis. Turizmo politika yra glaudžiai susijusi su bendra ekonomine, kultūros ir socialine šalies politika, o taip pat turizmo politikai įtaką daro kitų sričių plėtra. Turizmo planavimo procese pagrindinis vaidmuo ir atsakomybė už priimamus sprendimus, susijusius su turizmo plėtra, tenka valdžios institucijoms. Daug dėmesio skiriama transporto, žemės panaudojimo planavimo, finansavimo, turizmo vietovių valdymo srityse. Taip pat ne mažiau svarbūs šiame procese yra ir privatus sektorius, viešasis sektorius, nevyriausybinės organizacijos (NVO), vietos bendruomenės ir atvykstantys turistai.

Apžvelgus Lietuvos turizmo sektoriaus valdymo sistemą galima teigti, kad turizmo planavimas yra viena iš turizmo sektoriaus valdymo bei politikos įgyvendinimo funkcijų ir yra pagrįstas jį reglamentuojančiais įstatymais bei kitais teisiniais dokumentais. Pagal Lietuvos Respublikos Turizmo įstatymą, priimtą 1998 metais, turizmo valdymo funkcijos yra priskiriamos atsakingoms institucijoms. Lietuvos turizmo valdymo sistemoje išskiriami šie pagrindiniai dalyviai ir jų funkcijos (žr. 6 pav.) *LR Seimas* nustato turizmo vystymo politikos kryptis, tvirtindamas Lietuvos turizmo plėtros ilgalaikę strategiją ir priimdamas įstatymus. *LR Vyriausybė* steigia Valstybinį turizmo departamentą, parengia Lietuvos turizmo plėtros ilgalaikę strategiją bei atlieka turizmo valdymo funkcijas, tvirtindama Nacionalinę turizmo plėtros programą, nustatančią valstybės turizmo plėtros ir investicijų į turizmą prioritetus ir priemones. Taip pat tvirtina valstybinės reikšmės turizmo, rekreacijos ir kurortų infrastruktūros projektus bei Kurortų ir kurortinių teritorijų plėtros strategiją. Tuo tarpu *Ūkio ministerija* vykdo strateginį šalies turizmo veiklos planavimą, dalyvauja ir koordinuoja formuojant LR turizmo politiką, rengia turizmo sritį reglamentuojančių įstatymų projektus, taip pat rengia ir teikia pasiūlymus Vyriausybei dėl valstybinės reikšmės turizmo ir rekreacijos bei kurortų infrastruktūros projektų įgyvendinimo. Ūkio ministerija kartu su Valstybiniu turizmo departamentu yra atsakingi šalies turizmo plėtros strateginio planavimo dalyviai, rengiantys Europos Sąjungos strateginio planavimo dokumentus. Taip pat steigia viešąsias įstaigas turizmo informacijos ir rinkodaros veiklai plėtoti.

Ypatingas vaidmuo plėtojant Lietuvos turizmo politiką tenka *Valstybiniam turizmo departamentui*, kuris vykdo daugiausia tiesioginių turizmo vystymo valdymo funkcijų, dalyvauja vykdant strateginį šalies turizmo veiklos planavimą, rengia Nacionalinę turizmo plėtros programą ir valstybinės reikšmės

turizmo infrastruktūros plėtros projektus, pagal kompetenciją derina įstatymų ir kitų teisės aktų projektus. Taip pat atlieka turizmo paslaugų teikėjų veiklos stebėseną ir kontrolę, rengia Lietuvos turizmo rinkodaros planą, steigia ir valdo Lietuvos turizmo informacijos sistemą bei atlieka kitas funkcijas. *Turizmo taryba* nagrinėja turizmo plėtros klausimus ir teikia pasiūlymus valstybės institucijoms, įgyvendinančioms valstybės politiką turizmo srityje bei Nacionalinę turizmo plėtros programą. Turizmo taryba sudaroma iš Ūkio ministerijos, Valstybinio turizmo departamento ir kitų valstybės institucijų, savivaldybių asociacijų atstovų, turizmo verslo asociacijų, organizacijų bei savaveiksmių turizmo organizacijų atstovų. Turizmo tarybos nuostatus, kuriuose nustatomi tarybos veiklos uždaviniai, tarybos teisės, tarybos sudarymo ir darbo organizavimo tvarka, tvirtina Ūkio ministras. Prie Turizmo tarybos veikia specialiosios komisijos atskiriems turizmo sektoriaus klausimams nagrinėti. Turizmo plėtrą apskrities teritorijoje planuoja *apskrities viršininkai*. Jie pagal Nacionalinę turizmo plėtros programą rengia, koreguoja ir tvirtina apskrities turizmo plėtros schemas, projektus ir priemones, organizuoja veiklą apskričiai priskirtose saugomose teritorijose, planuoja ir vykdo priemones, reikalingas jų apsaugai ir turizmui plėtoti. Taip pat tvarko apskrities turizmo išteklių registrą, sudaro turizmo duomenų banką, steigia apskrities turizmo informacijos centrą ir kartu su savivaldybėmis organizuoja jo filialus, kuria ir propaguoja atstovaujamos apskrities turizmo įvaizdį.

O *savivaldybės* skatina turizmo verslą kaip darbo vietų kūrimo ir gyventojų užimtumo priemonę. Vadovaudamosi Nacionalinės turizmo plėtros programos nuostatomis, savivaldybės rengia, tvirtina ir įgyvendina savivaldybės turizmo plėtros programas (strategijas) arba savivaldybės turizmo ir rekreacijos plėtros schemas ir projektus, planuoja ir vykdo priemones, reikalingas rekreacinių teritorijų apsaugai, poilsio ir turizmo veiklai jose plėtoti ir tvarko šių teritorijų apskaitą. Savivaldybės vykdo teritorijos turizmo išteklių ir paslaugų rinkotyra ir rinkodarą bei atlieka kitas funkcijas. Taip pat palaiko tarptautinį bendradarbiavimą ir yra tarptautinių turizmo plėtros programų ar projektų dalyviai ir vykdytojai.

6 pav. Turizmo organizacinė struktūra

(Šaltinis: Armaitienė ir kt., 2002)

Turizmo organizacinė struktūra apima daug turizmo sektoriuje veikiančių subjektų (žr. 6 pav.). Taip pat turizmo planavime bei valdžios institucijų dalyvauja ir kitos įmonės, įvairių turizmo paslaugų teikėjos, taip pat turizmo firmos, turizmo informacijos centrai, bendruomenės, nacionalinių ir regioninių parkų direkcijos, visuomeninės ir kitos turizmo organizacijos (Lietuvos turizmo, viešbučių, restoranų asociacijos, gidų gildijos, keliautojų sąjungos), bei nevyriausybinės organizacijos (NVO), kurios yra pajėgios iš valdžios institucijų perimti daugelio funkcijų vykdymą, o tai stiprina jų įtaką visuomenėje.

Taip pat akcentuotina, kad turizmas patenka ir į kitų institucijų reguliavimo sferas, kadangi yra daugiafunkcinė veiklos sritis. Turizmo valdyme bei Ūkio ministerijos dalyvauja ir kitos ministerijos bei joms pavaldžios institucijos, todėl Vyriausybei tenka svarbus vaidmuo – apjungti įvairias organizacijas ir įmones dirbti kartu turizmo labui, įgyvendinant bendros turizmo politikos uždavinius:

- Kultūros ministerija → reguliuoja kultūrinių objektų panaudojimą turizmo veikloje.
- Švietimo ir mokslo ministerija → rengia turizmo srities studijas bei mokymo programas, taip pat vykdo metodinį reguliavimą, koordinuoja vaikų ir jaunimo poilsio ir darbo stovyklų veiklą bei nacionalines ir tarptautines moksleivių keliones.
- Žemės ūkio ministerija ir Kaimo rėmimo fondas → prisideda prie kaimo turizmo vystymo ir plėtros.
- Aplinkos apsaugos ministerija → užtikrina racionalų gamtos išteklių naudojimą turizmo tikslams ir skatina darnaus vystymosi principus.
- Susisiekimo ministerija → rūpinasi susisiekimo infrastruktūra, kuri labai svarbi turizmo sferai.
- Sveikatos apsaugos ministerija → atsakinga už sveikatos turizmo veiklų vykdymą.
- Teisingumo ministerija → užtikrina, kad nebūtų pažeistos turistų teisės.
- Užsienio reikalų ministerija → nustato vizų išdavimo ir pasienio bei muitinės postų veiklos sąlygas Lietuvos Respublikos ir užsienio piliečių turizmui organizuoti.
- Nacionalinių parkų direkcijos → formuoja direkcijų veiklos kryptis, susijusias su turizmo plėtra.

Be to, Lietuvos valstybė vykdo ir kontroliuoja turizmo verslo mokesčių politiką, skatinančią atvykstantį turizmą, formuoja informacinę ir statistinę apskaitos sistemą, taip pat kuria patrauklų šalies turizmo įvaizdį, planuoja turizmo paslaugų plėtrą šalyje ir atskiruose regionuose, įgyvendina turizmo veiklą reguliuojančius teisės aktus. Svarbu akcentuoti, kad kitom Europos Sąjungos valstybėms taip pat būdingas toks funkcijų ir kompetencijų paskirstymas institucijose, tad galima teigti, jog Lietuvos modelis atitinka vakarietišką patirtį. Tačiau taip pat pastebima, kad Lietuvoje ši sistema vis dar veikia ne itin sklandžiai. Biurokratija, dėl struktūroms būdingo nelankstumo, dažnai užgožia geras idėjas ir todėl

jos lieka neįgyvendintos. Institucijoms, atsakingoms už turizmo valdymą, paskirta daugybė funkcijų, kaip ir kitose ES valstybėse, tačiau jos veikia visiškai kitaip, negu kitose vakarų šalyse. Lietuvoje didžioji dalis funkcijų įgyvendinamos „iš viršaus į apačią“, tad yra pastebima, kad nepakankamas dėmesys yra skiriamas visuomenės poreikiams ir trūksta glaudesnio ryšio bei bendradarbiavimo. Daug palankesnių sprendimų yra priimama būtent valdžios institucijoms, bet ne visuomenei. Galima daryti prielaidą, kad taip yra todėl, kad susiduriama su finansinių išteklių problemomis, taip pat nesugebama supaprastinti biurokratinio aparato, todėl institucijoms, susijusioms su turizmo valdymu ir plėtra, vis dar sunku sėkmingai įgyvendinti paskirtas funkcijas.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje reikalingos permainos turizmo instituciniame valdyme ir turi būti siekiama tikslingo funkcijų paskirstymo bei sėkmingo įgyvendinimo kaip kitose Europos Sąjungos šalyse. Tik suderinus visų anksčiau išvardintų institucijų organizacinę valdymo struktūrą Lietuvoje bus vykdoma veiksminga turizmo plėtra.

3. TURIZMO PLĖTROS POLITIKOS NERINGOS SAVIVALDYBĖJE VERTINIMAS

Šiame skyriuje pateikiama tyrimo metodologija, analizuojamas kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodas – individualusis struktūrizuotas interviu. Taip pat trimis lygiais pateikiama kokybinio tyrimo rezultatų analizė. Visų pirma analizuojami Neringos savivaldybės tarybos narių interviu metu surinkti duomenys, antrame lygyje – Nidos kultūros ir turizmo informacijos centro „Agila“ atstovų, o trečiame – Neringos smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių vadovų interviu metu surinkti duomenys. Skyriaus pabaigoje pateikiamos rekomendacijos, padėsiančios siekti kryptingos turizmo plėtros politikos Neringoje ir pristatomi pasiūlymai, kaip pagerinti turizmo plėtros politikos vykdymą Neringos savivaldybėje.

3.1. Tyrimo metodologija

Siekiant įvertinti turizmo sektoriaus plėtros politikos vykdymo situaciją Neringos savivaldybėje, buvo atliekamas tyrimas, taikant kokybinio tyrimo metodą. Pasak Kardelio (2002), kokybiniai tyrimai pasižymi lankstumu ir duomenų indukcinė analize, kuri induktyvią tyrėjo logiką priskiria prie kokybinių tyrimų bruožų. Taip pat kokybinio tyrimo privalumas yra tas, kad duomenys renkami iš situacijai artimų šaltinių ir koncentruojamasi ties konkrečiu atveju. Kokybinių tyrimų pritaikomumas, lankstumas tik padidina duomenų patikimumą ir leidžia suprasti, kas iš tikrųjų vyksta konkrečioje situacijoje. Šio tyrimo pagrindu, analizuojant informacijos nešėjų sakomus žodžius natūralioje aplinkoje, yra kuriamas visuminis, holistinis stebimo objekto vaizdas, taip sudarant išsamų dalyko vaizdą. (Pruskus, 2003) Taigi, norint išsiaiškinti Neringos turizmo plėtros politikos galimybes turizmo ekspertų, vietos verslininkų bei valdžios atstovų požiūriu, buvo pasirinkta atlikti kokybinį tyrimą.

Tyrimo tikslas: išsiaiškinti, kokia yra dabartinė Neringos turizmo sektoriaus politikos situacija bei plėtros galimybės.

Tyrimo objektas: Neringos savivaldybės turizmo plėtros politika.

Tyrimo metodai:

- Individualusis struktūrizuotas interviu;
- SSGG analizė;
- Tyrimo duomenų analizė.

Kokybinio tyrimo metodo duomenų rinkimui pasirinktas interviu, kadangi pastaruoju metu, tai pagrindinė duomenų rinkimo priemonė, nepriklausomai nuo pasirinktos tyrimo strategijos. Interviu, kaip duomenų rinkimo metodas, išpopuliarėjo devintame XX amžiaus dešimtmetyje. Interviu yra vienas iš efektyvių kokybinio tyrimo metodų. Reikiamos žodinės informacijos gaunama tiesioginiu kryptingu interviu su respondentais. Pokalbio kryptį ir turinį sąlygoja tyrimo problema. Ji sprendžiama apklausiant respondentą. Tai individualus pokalbis, garantuojantis didesnę patikimumą negu anketinis metodas ar kiti apklausos būdai. (Tidikis, 2003) Mokslininkas K. Kardelis (2007) teigia, kad yra trys tiriamojo interviu metodo paskirtys:

- 1) Tiesioginė ir pagrindinė priemonė reikiamai informacijai gauti (žinių informacija, vertybės, požiūriai).
- 2) Priemonė iškeltai hipotezei patikrinti (kintamųjų ir tiriamojo įvykio ryšių nustatymas ir patikslinimas).
- 3) Gali būti panaudotas kartu su kitais tyrimo metodais ir renkant informaciją, ir įvertinant kitus metodus.

Interviu padeda tyrėjui suvokti informantų požiūrius, nuomones, įsitikinimus. Giluminis interviu apibrėžiamas, kaip įgudusio tyrėjo ir informanto dialogas, siekiant gauti svarbios ir detalios informacijos, kurią galima būtų nagrinėti (Lofland, 1995). Tai geriausia padaryti informantui ir tyrėjui tiesiogiai bendradarbiaujant susitikimo metu. Kaip alternatyva susitikimui, interviu gali vykti telefonu, kompiuterių tinklais ir kitomis ryšių priemonėmis. Kiekvienas interviu pasižymi savo specifika ir priklauso nuo tyrimo temos bei pasirinktos strategijos. Labai svarbu daug dėmesio skirti praktiniams interviu aspektams, kurie apima interviu respondentų parinkimą, interviu valdymą ir duomenų fiksavimą (užrašymą).

Turizmo plėtros politikos Neringos savivaldybėje vertinimui atlikti buvo pasirinktas būtent individualusis struktūrizuotas (standartizuotas, formalizuotas) interviu. Tokio tipo interviu yra viena iš labiausiai paplitusių masinių apklausos rūšių. Struktūrizuoto interviu dažniausiai „uždari“ klausimai pateikiami griežtai laikantis iš anksto nustatytos jų eilės ir formulavimo. Struktūrizuotų interviu respondentams iš anksto numatyta seka užduodami klausimai, kurių numatyti ir atsakymai. Atsakant į „uždarus“ klausimus, yra maža laisvo pasirinkimo galimybė, kurią suteikia „atviri“ klausimai. Jeigu interviu yra labai standartizuotas, tai visi respondentai gauna tuos pačius klausimus, pateikiamus ta pačia seka, standartizuota forma. Laisvumas ir kintamumas šiuo atveju yra minimalūs. Pasirinkęs šį interviu, klausėjas siekia užimti neutralią poziciją, ir individualus elgesys bei manieras yra nukreiptos šiam vaidmeniui atlikti. Šio interviu stimulo–atsakymo pobūdis sąlygoja greičiau racionalius nei

emocionalius atsakymus. Interviu privalumai yra tokie, jog interviu tyrėjas turi galimybę aiškinti respondentui vieno ar kito klausimo ar atsakymo varianto prasmę; interviu itin nebūdingi „Nežinau“, „Neturiu nuomonės“ pobūdžio atsakymai; interviu vedėjas turi galimybę fiksuoti ne tik verbalinius atsakymus, o ir emocines reakcijas, taip pat galima gauti išsamius atsakymus, ypač į atvirus klausimus, be to galima pateikti ir papildomų klausimų. (Tidikis, 2003)

Tyrimo uždaviniai:

- 1) Įvertinti Neringos turizmo organizacijų, verslo atstovų ir valdžios institucijų veiksmus plėtojant turizmo politiką Neringoje.
- 2) Nustatyti, kokios yra Neringos turizmo sektoriaus plėtros galimybės.

Imties tūris ir pasirinkimo būdai. Tyrimo imtį sudarė 6 ekspertai: 1) Neringos savivaldybės tarybos nariai (iš kurių vienas buvęs, o kita esama Kurorto, turizmo plėtros ir verslo komiteto narė); 2) Nidos kultūros ir turizmo informacijos centro „Agila“ atstovai (direktorės pavaduotoja ir specialistė turizmo informacijai); 3) Neringos smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių vadovai. Tyrimo imtis, kuri leidžia atlikti kompleksiškas išvadas ir apibendrinimus, buvo pasirinkta tikslingai. Struktūrizuoto interviu trukmė – nuo 40 iki 60 min. Interviu buvo atliekamas 2016 m. vasario – kovo mėnesiais.

Tyrimo eiga. Tyrimas buvo atliekamas keturiais etapais:

1. Klausimų sudarymas.
2. Apklausos metodo parinkimas.
3. Surinktų duomenų analizė.
4. Rezultatų apibendrinimas ir išvados.

Vykdamas apklausą buvo laikytasi pagrindinių socialiniuose tyrimuose išskiriamų etinių principų: geranoriškumo, privatumo, pagarbos bei informacijos tikslumo. (Kardelis, 2002) Interviu metu buvo gerbiamas respondento privatumas bei suteikiama tiksli informacija apie atliekamo tyrimo pobūdį. Kokybinio tyrimo – ekspertų interviu duomenys buvo renkami planingai, gavus respondentų sutikimus dalyvauti tyrime bei iš anksto suderinus laiką ir susitikimo vietą su visais tyrimo dalyviais.

3.2. Tyrimo rezultatų analizė

Tyrimo duomenų analizės procesą naudinga suskirstyti į dvi stadijas. Pirmoje stadijoje buvo įsitikinta, kad visi reikalingi duomenys yra surinkti, o antroje stadijoje buvo svarstoma, kaip sujungti visus analizės aspektus ir įvertinti Neringos kurorto turizmo esamą situaciją.

Siekiant pateikti kuo tikslesnius rezultatus, kokybinio tyrimo rezultatų analizė buvo atliekama trimis lygiais:

- 1) Interviu su Neringos savivaldybės tarybos nariais analizė;
- 2) Interviu su Nidos kultūros ir turizmo informacijos centro „Agila“ atstovėmis analizė;
- 3) Interviu su Neringos smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių vadovais analizė.

Taip pat Neringos kurorto turistinio patrauklumo ir turizmo išvystymo lygio įvertinimui, remiantis LR turizmo įstatymu, buvo nustatyti pagrindiniai turizmo potencialo vertinimo kriterijai (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Turizmo potencialo vertinimo kriterijai
(Sudaryta autorės)

Neringos turistinio potencialo vertinimo kriterijai
Maitinimo paslaugos
Apgyvendinimo paslaugos
Susisiekimo paslaugos
Informavimo paslaugos
Kelionių organizavimo paslaugos
Turistų srautas
Personalas
Turizmo objektų infrastruktūra
Patrauklus klimatas
Vandeningumas
Miškingumas
Aplinkos kokybė
Vietinių gyventojų aktyvumas
Kultūra
Turizmo plėtros politika

Vadovaujantis atrinktais Neringos turizmo potencialo vertinimo kriterijais ir jų taikymo principais analizujami gamtos ir kultūros turizmo išteklių, turizmo infrastruktūros ir kiti turistinę trauką apsprendžiantys veiksniai. Remiantis analizės rezultatais išskiriami Neringos kurorto turistinės traukos ypatumai. Turizmo išvystymo aspekto vertinimui skirtų kriterijų grupės sudaro aštuoni pagrindiniai turizmo sistemos komponentai: maitinimas, apgyvendinimas, susisiekimas, informavimas, kelionių organizavimo paslaugos, turistų srautas, personalas ir turizmo objektų infrastruktūra. Taip pat šio aspekto vertinimui priskirtos dar kelios esminės kriterijų grupės: patrauklus klimatas, vandeningumas, miškingumas, aplinkos kokybė, vietinių gyventojų aktyvumas, kultūra bei turizmo plėtros politika. Iš viso kartu šios kriterijų grupės apima 15 skirtingų kriterijų. Svarbu paminėti, kad Neringos rekreacinio

turizmo produktai sietini su UNESCO ir Nacionalinio parko saugomais unikaliais gamtos ištekliais, Baltijos jūros paplūdimiais ir Neringos miesto kurortine veikla. Neringos aktyvaus poilsio turizmo produktai sietini su vietinių ir nacionalinių dviračių trasų tinklu kurorte, automobilinio turizmo keliais einančiais per kurortą, vandens turizmo keliais Kuršių mariose, galinčiais sujungti Neringą su Klaipėda, Nemunu, Karaliaučiumi ir Baltijos jūra. Atliekant tyrimą buvo atsižvelgiama į visus šiuos vertinimo kriterijus, kadangi jų reikšmė leidžia įvertinti turizmo potencialą ir apibūdina turizmo išvystymą vietovėje.

Interviu metu surinkti duomenys nagrinėjami loginės analizės būdu ir visuose lygiuose pateikiami pagal interviu klausimus sudarytose lentelėse, kurios suskirstytos į tris dalis: kategorija, subkategorija ir patvirtinantis teiginys. Taip pat išsamiai papildomi kitais tyrimo metu surinktų duomenų rezultatais. Kokybiniame tyrime dalyvavo šeši Neringos turizmo sektoriaus ekspertai, kurių išsami demografinė charakteristika pateikiama 4 lentelėje. Visi tyrimo dalyviai yra įgiję aukštąjį universitetinį išsilavinimą, iš kurių net trys – turizmo srityje, todėl gerai išmano turizmo sektoriaus specifiką.

5 lentelė. Demografinė tyrimo dalyvių charakteristika

(Sudaryta autorės)

Lytis	Moterys – 4; vyrai – 2.
Pasiskirstymas pagal institucijos tipą	2 respondentai – Neringos savivaldybė; 2 respondentai – Nidos kultūros ir turizmo informacijos centras „Agila“; 1 respondentas – AB Poilsio namai „Ąžuolynas“; 1 respondentas – S. Berletaitės IĮ.
Pasiskirstymas pagal darbinį statusą	2 respondentai – Neringos savivaldybės tarybos nariai; 1 respondentė – Nidos kultūros ir turizmo informacijos centro „Agila“ direktorės pavaduotoja; 1 respondentė – Nidos kultūros ir turizmo informacijos centro „Agila“ specialistė turizmo informacijai; 1 respondentas – AB direktorius; 1 respondentė – IĮ vadovė.
Išsilavinimas	Visi respondentai įgiję aukštąjį universitetinį išsilavinimą.

3.2.1. Neringos savivaldybės tarybos narių požiūris į turizmo plėtros politiką

Neringos savivaldybės taryba yra bendruomenės atstovaujamoji savivaldos institucija, atsakinga už savivaldos teisės, savo funkcijų ir bendruomenės iškeltų uždavinių įgyvendinimą bendruomenės interesais savivaldybės teritorijoje. Taigi tarybos nariai sprendžia klausimus, susijusius ir su turizmo plėtra regione. Taip pat yra įsteigtas Kurorto, turizmo plėtros ir verslo komitetas, kuris atsakingas už turizmo plėtros politiką, turizmo rinkodaros bei infrastruktūros plėtros bei kitus klausimus. Šiam

komitetui priklauso viena tyrimo dalyvė. Kitas Neringos savivaldybės tarybos narys yra buvęs šio komiteto narys praėjusią kadenciją.

Neringoje turizmas yra pagrindinė veiklos sritis, tad kiekvienas Neringos savivaldybės tarybos narys turėtų būti susipažinęs su Lietuvos Respublikos turizmo įstatymu, kadangi tai pats svarbiausias turizmo sritį reglamentuojantis teisės aktas. Interviu pradžioje ekspertams buvo pateiktas klausimas apie LR turizmo įstatymą ir jo trūkumus: „Kaip manote, ar LR turizmo įstatymas deramai reguliuoja turizmo sektorių Lietuvoje? Kokius išvelgiate šio įstatymo trūkumus?“.

6 lentelė. Neringos savivaldybės tarybos narių požiūris į LR turizmo įstatymą
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Turizmo sektoriaus reguliavimas	LR turizmo įstatymas reguliuoja deramai	„Aš galvoju, kad iš principo pakankamai deramai reguliuoja. Surašyta, viskas, kas turi būti surašyta ir apie veiklas, ir apie institucijas, kurios atsakomybes dalinasi.“ „Manau, kad įstatyme nustatyti turizmo verslo organizavimo principai yra tikslingi, institucinis kompetencijų paskirstymas taip pat veikia tinkamai <...> manau, kad turizmo įstatymas tikrai deramai reguliuoja Lietuvos turizmo sektorių.“
	Tinkamas institucijų kompetencijų paskirstymas	
LR turizmo įstatymo trūkumai	Netikslūs statistiniai duomenys	„Tačiau čia išvelgiu vieną trūkumą, pavyzdžiui Nidos kempingas teikia statistiką tik apie viešbutį, tačiau nameliai ant ratų, palapinės nėra apskaitomi. Tad realiai Lietuvos statistika šiuo klausimu nėra tiksli. Taigi šiuo klausimu tobulėti yra kur.“
	Trūkumų nėra	„Kiek yra tekę susipažinti su LR turizmo įstatymu, didelių spragų jame neišvelgiu.“

Ekspertų nuomonė sutapo, kad LR turizmo įstatymas deramai reguliuoja turizmo sektorių ir jame nustatyti turizmo verslo organizavimo principai bei institucijų kompetencijos yra teisingos. Nors vienas iš ekspertų įvardino trūkumą, susijusį su kempingo apgyvendinimo paslaugų teikimo statistika. Ekspertas teigė, kad nėra apskaitoma informacija apie turistus, apsistojančius kempinge su palapinėmis ar nameliais ant ratų, tad daroma prielaida, kad Lietuvoje apgyvendinimo paslaugų statistika nėra visiškai tiksli.

Siekiant išsiaiškinti ekspertų nuomonę apie Lietuvos turizmo institucinį valdymą, buvo užduotas klausimas „Kaip manote, ar Lietuvoje teisingai paskirstytos turizmo formavimo ir valdymo funkcijos? Ar, Jūsų nuomone, reikalingos permainos Lietuvos turizmo instituciniame valdyme? Jei taip, tai kokios?“ Respondentų nuomonė šiuo klausimu taip pat sutapo ir jie abu teigė, kad turizmo formavimo ir

valdymo funkcijos yra paskirstytos teisingai. Buvo paminėta, kad Lietuvoje yra daug institucijų atsakingų už turizmo sritį ir kad tai yra teigiamas dalykas. Tačiau taip pat įvardinta, kad svarbu, jog visos institucijos teisingai atliktų savo funkcijas bei paskirtus darbus. Ekspertai taip pat teigė, kad turizmo instituciniame valdyme pokyčiai nereikalingi, nes ši sistema veikia sklandžiai ir permainos esamos situacijos nepagerintų.

7 lentelė. Neringos savivaldybės tarybos narių požiūris į Lietuvos turizmo institucinį valdymą
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Turizmo formavimas ir valdymas	„Šiaip žvelgiant į pasaulinę praktiką, aišku politikai turi formuoti, o vykdytojai turi įgyvendinti ir niekaip kitaip nebus. Natūralu, kad Seimui suteikta galia formuoti ir jis turi atspindėti mūsų valią ir suformuoti, kad visiems būtų geriau. Vyriausybės funkcija - įgyvendinti Seimo suformuotą politiką, kaip specialistam išnaudoti įrankį, komitetus, komisijas, ekspertines grupes.“ „Kompetencijos ir funkcijos Lietuvos turizmo institucijoms yra paskirstytos teisingai, žinoma, jeigu tik tos institucijos kokybiškai atlieka savo darbą.“
Permainos instituciniame valdyme	„Šiaip kitokių permainų Lietuvos atveju manau nereikia, viskas paskirstyta pakankamai teisingai. Gal peržiūrėti įgaliojimus, jeigu kažkam kliūva, bet aš apskritai esu už stabilizavimą Lietuvoje po tiek dešimtmečių.“ „Kalbant apie permainas, nemanau, kad jos reikalingos, nes abejoju, ar kažkas pasikeistų, pagerėtų.“

Interviu metu buvo klausama, ar ekspertai pritaria nuomonei, kad *Lietuvoje turizmo valdymas susiduria su biurokratijos kliūtimis ir turizmo politikos formavimo bei valdymo institucijų funkcijos yra tiesiog „nuleidžiamos iš viršaus“*, taip pat pastebimas nepakankamas dėmesys visuomenės poreikiams, trūksta bendradarbiavimo. Tiek turizmo sektoriau valdyme, tiek kituose sektoriuose biurokratai turi visą informaciją reikalingą sprendimams priimti, todėl gali daryti įtaką politikams, kurie priima svarbius sprendimus, o taip pat gali nuslėpti jiems prieinamą informaciją arba nesilaikyti įstatymų ar kitų teisės aktų.

8 lentelė. Neringos savivaldybės tarybos narių nuomonė apie turizmo valdymo biurokratinės kliūtis
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Turizmo valdymo biurokratinės kliūtys	Turizmo formavimo ir valdymo funkcijų „nuleidimas iš viršaus“	„Strateginiai planai iškelti aukščiau politikų valios ir bent teoriniame lygmenyje tai veikia. Aišku su biurokratija susiduriama, bet teisės bazė jau yra gana tvarkinga. Tad tas „nuleidimas iš viršaus“ jau ne toks spaudžiantis, koks buvo iki Lietuvai tampant ES nare.“

	Įstatyminė bazė	„Visgi manau įstatyminės bazės sutvarkymas leidžia viską pažaboti, ta negaliu 100 procentų pritarti, kad viskas nuleidžiama iš viršaus, nes vykdomoji institucija žino savo teises ir gali atstovėti, gali diskutuoti ir ieškoti kompromiso.“
Visuomenės poreikiai	Nepakankamas dėmesys visuomenės poreikiams	„Dėmesio visuomenės poreikiams visuomet trūko, nors kalbant apie turizmą, manau, ši situacija pamažu keičiasi. Kaip pavyzdį galima paminėti jau įvardintą permainą, sustiprinsią turistų apsaugą, tad galima teigti, kad į tam tikrus visuomenės poreikius yra atsižvelgiama.“
	Bendradarbiavimas su institucijomis	„Mūsų visuomenė iš tiesų susiduria su dideliu biurokratišku mechanizmu, kuris veikia valdžios institucijose, tiek valdančiose turizmą, tiek kitus sektorius. Todėl trūksta bendradarbiavimo tarp institucijų ir gyventojų.“

Biurokratizmas yra ne tik darbo našumo kliūtis, bet taip pat stabdo ir bet kokio administracinio darbo pažangą. Jis yra didelis visuomenės gerovės priešas, nes trukdo bet kurią pažangą administraciniame aparate ir trikdo naująjį visuomenės judėjimą.

Ekspertų nuomone biurokratinis mechanizmas iš tiesų veikia turizmo valdymą, tačiau palaipsniui ši problema mažėja, nes visos institucijos turi veikti pagal įstatymą, be to Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, atsirado dar daugiau turizmo sektorių reglamentuojančių įstatymų, kurie pažaboja savivalę ir skatina kompromisų paiešką bei bendradarbiavimą tarp turizmo institucijų ir visuomenės. Visuomenės nuomonė ir poreikiai tampa vis svarbesni turizmo sektoriaus vystyme, be to valdžioje privaloma atskaitomybė, kuri apima valstybinę atsakomybę už sprendimus ir veiksmus žmonėms ir renkamoms institucijoms. Kitas klausimas, interviu metu užduotas Neringos savivaldybės tarybos nariams, buvo apie Lietuvos Respublikos turizmo įstatymo savivaldybių ir jų institucijų kompetenciją turizmo srityje. Buvo klausama „Ar Neringos savivaldybės institucijos tinkamai laikosi visų įstatymo nuostatų? Ar šių nuostatų pakanka, kad turizmas regione būtų vystomas sėkmingai?“.

9 lentelė. Ekspertų nuomonė apie savivaldybių kompetencijas, apibrėžtas LR turizmo įstatyme

(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Neringos savivaldybės LR turizmo įstatymo nuostatų laikymasis	„Manau, kad pakankamai tinkamai yra laikomasi visų nuostatų, kadangi kaip minėjau, politinė valia šiek tiek yra pažabota įstatymų ir valdininkai negali priimti savavališkų sprendimų, tad vykdo viską pagal įstatymo nuostatas.“ „Kalbant apie įstatymų laikymąsi, manau, kad Neringos savivaldybė ir jos institucijos tikrai jų nepažeidinėja. Dar praėjusiais metais priklausiau Turizmo

	komitetui ir šia sritim teko daug domėtis, tad galiu teigti, kad kažkokių pažeidimų ar netinkamų įstatymo normų laikymosi nepastebėjau.“
Sėkmingas turizmo vystymas regione	„Tad Neringos atveju, kaip ir kitose savivaldybėse, manau viskas įgyvendinama teisingai, nes kitaip ir nelabai galėtų būti. Ir mano nuomone to tikrai pakanka, kad regione turizmas būtų ir yra vystomas teisingai.“ „Turizmas vystomas gana sėkmingai, tad galima teigti, kad tokių nuostatų pakanka. Tereikia daug dirbti ir nenutraukti turizmo vystymo proceso.“

LR turizmo įstatymo 18 straipsnyje apibrėžta savivaldybių institucijų kompetencija turizmo srityje. Manoma, kad Neringos savivaldybė, taip pat ir jos viešos institucijos tinkamai laikosi LR turizmo įstatymo ir jo nepažeidinėja. Pastebima, kad turizmas vystomas sėkmingai, tad daroma prielaida, jog šių nuostatų pakanka, kad regione būtų užtikrinta sklandi turizmo plėtros politika. Interviu metu ekspertų buvo prašoma įvardinti, *kokios yra pastebimos Neringos turizmo sektoriaus politikos valdymo problemos*. Turizmo valdymas yra sudėtingas procesas, susijęs su daugybe kitų sričių: apgyvendinimo, maitinimo, transporto ir kt., kurios skirtos tiek turistų, tiek vietinių gyventojų poreikių tenkinimui. Neringos savivaldybė nuolat stengiasi užtikrinti efektyvų turizmo sektoriaus valdymą vietiniu lygmeniu, nors tai yra viena sunkiausiai sprendžiamų problemų, su kuria susiduria įvairaus ekonominio išsivystymo savivaldybės.

10 lentelė. Neringos turizmo politikos valdymo problemos, pagal Neringos savivaldybės tarybos narius
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Neringos turizmo sektoriaus politikos valdymo problemos	„Iš tiesų politiškai valdoma, nes tikrai negaliu sakyti, kad nieko nėra, nes yra turizmo komitetas. Turimo komitetui priklauso Neringos verslo žmonės, nors jiems trūksta kompleksiško mastymo. Daug kas žiūri į savo verslus. <...> Tad visgi norisi stipresnių turizmo vykdančiųjų institucijų, savivaldybės skyriuje trūksta turizmo specialistų.“ „Kalbant apie savivaldybės kompetencijas turizmo sektoriaus valdyme, tai visų pirma problema kyla administracijoje. Mano nuomone, kad mūsų savivaldybei trūksta kompetentingų turizmo srities specialistų.“

Pagrindinė ekspertų įvardinta problema – Neringos savivaldybėje nėra kompetentingo, profesionalaus turizmo srities specialisto, tikslingai formuojančio turizmo politiką regione. Šiuo metu pastebima spraga organizuojant savivaldybės turizmo plėtros projektų rengimą ir juos įgyvendinant, taip pat trūksta kompetencijos rengiant kitus įvairius projektus turizmo plėtros srityje. Taip pat Kurorto, turizmo plėtros ir verslo komitetas nepakankamai dėmesio skiria tam tikriems teigiamiems pasikeitimams ar priimant Neringos bendruomenei palankius sprendimus. Kaip įvardino ekspertas

interview metu – trūksta susikalbėjimo, kompleksiško mąstymo, padedančio skatinti turizmo plėtrą visame regione. Ekspertų buvo klausiama, *ar Neringos savivaldybė pakankamai dėmesio skiria turizmo plėtrai*. Nuomonės sutapo ir buvo teigiama, kad Neringai turizmo sektorius yra labai svarbus, todėl jo plėtrai yra skiriama tikrai daug dėmesio. Neringos savivaldybės tarybos nario, dalyvavusio interview, nuomone būtent turizmas sukuria subalansuotą ir stabilią Neringos savivaldybės ekonomiką, kuri teikia pajamas bendruomenei, o taip pat sukuria ir darbo vietas tiek valstybiniame, tiek privačiame sektoriuje.

11 lentelė. Neringos savivaldybės tarybos narių nuomonė apie Neringos savivaldybės turizmo plėtrą
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Neringos savivaldybės turizmo plėtra	Neringos savivaldybės skiriamas dėmesys	„Kaip ir prieš tai minėjau, turizmo plėtrai dėmesys tikrai yra skiriamas, pats turizmo komitetas daug daro ir tikrai žengiam pirmyn.“ „Mano manymu, svarbiausia Neringos savivaldybės ūkio šaka būtent ir yra turizmas. Nuoseklus ir sistemingas turizmo vystymui yra skiriama daug dėmesio.“
	Neringos savivaldybės neskiriamas dėmesys	„Iš tiesų teoriškai dėmesio skiriama labai daug, tačiau praktiškai galbūt kažko ir trūksta, visgi reikia daugiau dėmesio, kompetentingo žmogaus savivaldybėje.“

Taip pat interview metu buvo paminėta, kad nors Neringos savivaldybėje ir labai daug dėmesio skiriama turizmo plėtrai, visgi mažai kas galvoja apie atgalinį ryšį, apie grąžą, ekonominę naudą, todėl buvo įvardinta Druskininkų savivaldybė, kaip gerasis pavyzdys, kuriuo turėtų būti remiamasi vystant turizmą ir Neringoje.

Interview metu buvo siekiama išsiaiškinti, *kokius neigiamus padarinius gali sukelti netikslingai vykdoma turizmo politika*. Ekspertų nuomone miestui praradus pagrindinį pajamų šaltinį – turizmą, nukentėtų ekonomika, trūktų investicijų, nebebūtų skatinamos verslumo iniciatyvos, nebūtų sprendžiamos socialinės bendruomenės problemos, sumažėtų darbo vietų. Taip pat suprastėtų gyvenamosios aplinkos kokybė, neigiamai būtų paveikta ir kultūros sritis bei pablogėtų viso regiono įvaizdis. Tačiau buvo įvardintas ir teigiamas padarinys, kuris galėtų būti sukeltas netikslingai vykdomos turizmo plėtros politikos. Jeigu Neringos savivaldybė netikslingai vykdytų turizmo politiką ir neskatintų turizmo plėtros, Neringa prarastų patrauklios kurortinės vietovės įvaizdį. O dėl šios priežasties sumažėjus turistų srautams būtų užtikrinamas minimalus neigiamas turizmo poveikis aplinkai, gamtai, kadangi turizmas dažnai sukelia nemažai aplinkosauginių problemų.

12 lentelė. Neringos savivaldybės tarybos narių nuomonė apie netikslingai vykdomą turizmo politiką

(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Netikslingai vykdoma turizmo politika	„Mus nukonkuruos ir dabar jau sudėtinga pritraukti žmones žiūrėti vien gamtos, nes daug kam ta gamta jau yra žinoma. Taip pat visuomeniniai, ekonominiai padariniai, iš esmės, žalos gamtai nebus, nes jei sumažės turistų, gamta tikrai nepatirs neigiamų padarinių, turės tik teigiamus.“ „Turizmas didina regiono socialinį, kultūrinį bei ekonominį potencialą ir tikrai sukuria teigiamą įvaizdį. Tad jeigu turizmo politika bus vykdoma netikslingai, tiesiog nebus pastebimas šis teigiamas rezultatas.“

Interviu metu uždavus klausimą „Koks, Jūsų nuomone, yra viešojo sektoriaus vaidmuo turizmo vystyme Neringoje?“ tyrime dalyvavusių respondentų nuomonės sutapo. Pasak jų, viešojo sektoriaus vaidmuo yra labai svarbus turizmo vystymo procese, kadangi už turizmo formavimą ir valdymą atsakinga savivaldybė, kuri yra viešojo administravimo institucija, atliekanti jai pavestas funkcijas bei teikianti viešąsias paslaugas. Taip pat labai svarbios ir kitos savivaldybės viešosios institucijos, prisidedančios prie turizmo vystymo. Be to, savivaldybė, pagal įstatymų suteiktas kompetencijas, koordinuoja ir prižiūri verslininkų, turizmo paslaugų teikėjų vykdomą veiklą. Tad šiame procese labai svarbus viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimas, kurį interviu metu įvardino ekspertai. Taigi, galima daryti prielaidą, kad vykdant viešojo ir privataus sektorių partnerystę turi būti iširta ir įvertinta politinė, ekonominė ir teisinė aplinka, kurioje įgyvendinami teisės aktai. Be to, VPSP strategijos gali padidinti turizmo sektoriuje vykdomų projektų veiksmingumą bei sumažinti išlaidas.

13 lentelė. Neringos savivaldybės tarybos narių požiūris į viešojo sektoriaus vaidmenį turizmo vystyme

(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Viešojo sektoriaus vaidmuo turizmo vystyme Neringoje	„Viešojo sektoriaus vaidmuo visur yra svarbiausias. Viešasis sektorius visuomet turi daugiau galimybių įtakoti verslą visose srityse. Verslas negali nepaklusti, jis turi vadovautis ta teisės sistema ir tais sprendimais ir turi vykdyti taip kaip viešasis sektorius suformuoja. <...> Viešasis sektorius turi labai svarbų vaidmenį ir turizmo vystyme turi daugiau galių negu verslas.“ „Neringoje viešojo sektoriaus, valdžios vaidmuo turizmo vystyme, mano nuomone, yra pats svarbiausias. Būtent viešojo sektoriaus institucijoms tenka pagrindiniai ir svarbiausi vaidmenys: planavimas, sprendimų priėmimas, vykdymas, stebėseną.“

Respondentų buvo prašoma įvardinti, kas lemia turizmo sektoriaus konkurencingumą Neringoje. Neringos savivaldybės tarybos narių nuomonė sutapo ir jie įvardino, kad unikali gamta yra pagrindinis

veiksny, dėl kurio Neringa gali konkuruoti su kitomis turistinėmis vietovėmis Lietuvoje. Kuršių nerija – siaura smėlio juosta, kurią supa Baltijos jūra ir Kuršių marios, tad ji pasižymi išskirtiniu reljefu bei kraštovaizdžiu. Taip pat Neringa išsiskiria ir turtinga istorija, tradicijomis bei kultūrinio paveldo objektais. Ekspertų nuomone Neringos gyventojų savitumas taip pat unikalus, nes jie gyvena išskirtinėmis sąlygomis, mėgaudamiesi grynu oru bei išskirtine ramybe.

14 lentelė. Neringos savivaldybės tarybos narių nuomonė apie turizmo sektoriaus konkurencingumą
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Neringos turizmo sektoriaus konkurencingumą lemiantys veiksniai	„Vienareikšmiškai tai tik gamta. Socialinis savitumas galėtų būti gera galimybė, nors daug kam tai neįprasta. Daug kas eina per infrastruktūrą, bet neparodo, kad mes esame draugiški, šilti žmonės.“ „Neringos turizmo sektoriaus konkurencingumą lemia unikalus kraštovaizdis, nuostabi gamta, turtingas kultūrinis paveldas, šio krašto istorija, žmonės, taip pat manau, kad teikiamų paslaugų pakankamai aukšta kokybė irgi prisideda.“

Galima daryti išvadą, kad Neringai trūksta infrastruktūros, pritaikytos turizmo vystymui, kadangi išskirtinių turistinių traukos objektų bei pramogų šiuo metu nėra. Todėl, pasak tyrimo dalyvio, didinant turizmo sektoriaus konkurencingumą Neringoje iš tiesų labai svarbu siekti, kad turistų lankomi objektai ir turistams teikiamos paslaugos, kurios tikrai nėra labai išskirtinės, būtų tinkamai pritaikyti ir siūlomi įvairiems turistams.

Interviu metu buvo klausiama: „Ar galite įvardinti, su kokiomis problemomis Neringoje susiduria turizmo paslaugų teikėjai? Ar Neringos savivaldybė sudaro palankias sąlygas verslo naujokams? Pagrįskite savo atsakymą.“ Ekspertų nuomone pagrindinė problema, dėl kurios verslininkai susiduria ir su kitomis kliūtimis, yra trumpas turistinis sezonas. Pasak ekspertų, Neringoje turto ir žemės apmokestinimas yra neproporcingas pagal vykdomos veiklos periodą. Reikia mokėti už visus metus, nors dirbama tik kelis mėnesius per metus. Be to, ir kiti mokesčiai Neringos savivaldybėje yra vieni didžiausių visoje šalyje. Teigiama, kad gyventojai nuolat skundžiasi dėl buitinių atliekų išvežimo mokesčių, kuriuos verslininkai moka visus metus, o realiai paslauga naudojasi kelis mėnesius per metus, taip pat – didelis ekologijos mokestis, kuris pristabdo atvykstančių turistų skaičių. Galima daryti prielaidą, kad būtent dėl to Neringos turizmo paslaugų teikėjai susiduria su kliūtimis vykdydami verslus. Ekspertų nuomone Neringos savivaldybėje sudarytos palankios sąlygos naujiems verslininkams, siekiantiems įsteigti savo verslus. Teigiama, kad jos yra panašios kaip ir kituose Lietuvos miestuose, tad teigiamai yra vertinamos teisinės, mokestinės, finansavimo ir kitos verslo steigimo procedūros. Tyrimo

dalyvavusios tarybos narės nuomone stambus verslas į Neringą neateina, nes tam yra per daug ribojimų ir suvaržymų ir jos nuomone tai yra gerai, kadangi dideli verslai nukonkuruotų mažuosius Neringoje veikiančius vietinius verslus. Taip pat minima, jog Neringos savivaldybės ir verslininkų nuomonės neretai išsiskiria, tad verslo naujokai susiduria su įvairiomis kliūtimis.

15 lentelė. Ekspertų požiūris į problemas, su kuriomis susiduria turizmo paslaugų teikėjai
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Turizmo paslaugų teikėjų problemos	„Esminė problema, kad paslaugų teikėjai labai veikiami sezoniškumo. Tad vietos žmonių pajėgų ir finansų neužtenka ekonomikai cirkuliuoti. Sezonas labai trumpas ir tai yra pagrindinė problema.“ „Pagrindinė problema yra sezoniškumas. Turizmo paslaugų teikėjams Neringoje iš tiesų gana sudėtinga vykdyti savo veiklą, kadangi pelningas sezonas trunka vos 2-3 mėnesius per metus. Be to, Neringos savivaldybėje mokesčiai yra vieni didžiausių visoje šalyje ir galbūt nustatomi nepakankamai adekvačiai.“
Sąlygos turizmo verslo naujokams	„Verslo naujokams savo verslą Neringoje pradėti yra taip pat kaip ir kitur Lietuvoje, nes galioja ta pati teisė, tad Neringos valdžia nelabai turi įtakos. Visiems turi būti suteiktos vienodos sąlygos, nes visiems galioja tos pačios teisės.“ „Manau, kad sąlygos yra pakankamai palankios. Galbūt tik reikia daugiau noro ir pastangų, nors žinoma neretai Neringos savivaldybės ir verslininkų nuomonės susikerta, nes turizmo veikla yra gana griežtai reguliuojama, kartais gal net per daug, todėl kyla nepasitenkinimas.“

Neringai būdinga sezoniškumo problema, kuri stabdo turizmo plėtros procesą. Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, *kodėl iki šiol nėra išspręsta ši problema? Kokių priemonių turėtų būti imtasi, kad būtų sumažintas sezoniškumas Neringoje?* Ekspertų nuomone sezoniškumo problema yra kompleksinė ir jai spręsti nepakanka vieno naujo objekto ar pramogos, tad šios problemos sprendimas turi būti sistemingas ir kruopščiai suplanuotas procesas.

16 lentelė. Neringos savivaldybės tarybos narių požiūris į sezoniškumo problemą Neringoje
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Faktoriai, lemiantys sezoniškumą	Atostogos vasaros metu	„Sezoniškumas yra visame pasaulyje ir niekam nepavyksta su juo susidoroti, juk yra pasaulinė praktika atostogauti vasarą, ir nieko mes nepakeisime.“
	Informacijos stoka	„Manau, kad pakankamai svaria šių sunkumų priežastimi yra turizmo informacijos trūkumas.“
	Turizmo paslaugų trūkumas	„Nors iš tiesų ir pačių paslaugų ribotumas ne sezono metu prisideda prie šios problemos.“

Priemonės, galinčios padėti sumažinti sezoniškumo problemą	Įvažiavimo mokestis	„Manau, kad įvažiavimo į Neringą kainos sąlyginai gali sureguliuoti sezoniškumą.“
	Infrastruktūra	„Bet reikia kalbėti kaip išnaudoti gegužį ir rugsėjį turizmui. Tai šitoj vietoj reikėtų išnaudoti infrastruktūrą. <...> Reikia didinti marketinginėmis galimybėmis Neringos plusus ne sezono metu.“
	SPA centras	„Neringai trūksta kokybiško SPA centro.“
	Pramogos gamtoje	„Daugiau žiemos pramogų, renginių ne tik vasaros sezono metu, daugiau atrakcijų gamtoje ir tam pritaikytos infrastruktūros.“

Oras ir klimatas labai stipriai įtakoja turizmo sektorių, t.y. išteklius, kurie yra pagrindas daugeliui lauke vykdomų poilsio veiklų, turistinio sezono trukmę ir kokybę. O Neringos didžioji dalis pramogų ir paslaugų yra siūloma būtent lauke, kadangi šis regionas pasižymi išskirtine gamta, kraštovaizdžiu, grynu oru. Visgi sezoniškumas būdingas ne tik Neringai, tačiau ir kitoms turistinėms vietovėms visame pasaulyje, kadangi didžioji dauguma dirbančių žmonių atostogauja vasaros metu, be to mokinių atostogos taip pat būna vasarą. Ekspertų nuomone siekiant sumažinti sezoniškumo problemą Neringoje reikia organizuoti daugiau renginių ne vasaros sezono metu, įrengti kokybišką SPA centrą, sutvarkyti esamą arba įrengti naują infrastruktūrą, siūlyti daugiau pramogų gryname ore, tinkamai išnaudoti gamtinius išteklius. Be to, pasak eksperto, į Neringą atvykę turistai pasigenda išsamios informacijos apie teikiamas paslaugas, o kartais ir visai nežino apie kurią nors teikiamą paslaugą ar pramogą, tad trūksta sistemingos reklamos, kurios dėka turi būti pritraukiami turistai ir kitais metų laikais.

Ekspertų buvo klausiama: „Ar turizmo plėtros planavimas Neringoje atitinka viso regiono ir bendruomenės tikslus bei poreikius?“ Vietos lygmeniu ypatingai svarbu tai, kad sėkmingas turizmo planavimas ir vystymas tenkintų ne tik turistų, bet ir vietos bendruomenės poreikius.

17 lentelė. Savivaldybės ekspertų nuomonė apie bendruomenės poreikius turizmo vystymo procese
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Neringos bendruomenė turizmo planavimo ir vystymo procese	„Šiaip tai pasakysiu, kad bendruomenė pas mus niekaip savo pozicijos neišreiškia turizmo kontekste. Tai aš vienintelį dalyką galiu pasakyti, kad jeigu yra šita dauguma ir bendruomenė nesiskundžia, tai manau, kad valdžia atspindi bendruomenės poreikius.“
	„Bendruomenei aktualus pelnas, gaunamas iš turizmo verslo, todėl jiems yra svarbios tinkamos sąlygos verslui vykdyti. O valdžia, bendruomenės nuomone, tikrai ne visuomet sudaro pakankamai tinkamas sąlygas.“

Ekspertų nuomonės šiuo klausimu išsiskyrė, vienas jų teigia, kad Neringos turizmo plėtra atitinka bendruomenės poreikius, nes juos tenkina šitie sprendimai ir ta kryptis, kurios laikosi dabartinė valdžios dauguma, kito eksperto nuomone – neatitinka. Pasak jo, nuolat kyla įvairių pasipiktinimų susijusių su nustatomais mokesčiais, automobilių parkavimu sezono metu, viešųjų tualetų problema, įvairiais apribojimais, tad akivaizdu, kad ne viso regiono poreikius atitinka Neringoje vykdomas turizmo plėtros planavimas.

Neringos savivaldybės strateginiame plėtros plane 2014-2020 m. turizmui skirtas vienas plėtros prioritetas: „Turizmo ir verslo plėtrai palankios aplinkos kūrimas ir kurortinių paslaugų kokybės užtikrinimas“, kuriuo siekiama didinti Neringos kurorto patrauklumą ir konkurencinį pranašumą regione bei kartu mažinti sezoniškumą. Interviu metu buvo siekiama išsiaiškinti, *ar šis prioritetas tikslingas? Ar Neringos savivaldybė įgyvendindama turizmo plėtros politiką siekia šio prioriteto tikslų?* Ekspertų teigimu, prioritetas nors ir nėra naujas, tačiau tikslingas ir tinkamas Neringos kurortui. Neringos savivaldybės taryba visuomet stengiasi priimti tik teigiamus Neringos turizmo sektoriui sprendimus. Nuolat yra svarstoma, kaip galima būtų pagerinti dabartinę situaciją, prailginti turistinį sezoną, sudaryti palankesnes sąlygas verslininkams ir apskritai didinti Neringos kurorto patrauklumą. Tačiau ekspertai pasigenda konkretesnių uždavinių šio prioriteto tikslų siekimui, trūksta vertinimo, ar tikslai yra pasiekiami.

18 lentelė. Turizmo ekspertų požiūris į turizmo prioritetą Neringos strateginiame plėtros plane 2014-2020 m.

(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Neringos savivaldybės strateginio plėtros plano 2014–2020 m. turizmo prioriteto tikslingumas	„Manau, kad kryptis tradiciškai persikelia iš senųjų planų, nieko naujo šiame plane nesugeneruota. Man tai tos frazės yra populistinės, kurios kartojasi metai iš metų. Jos kaip gairės visiškai ir geros, nes dabar yra sakoma, kad gairių labai sukonkretinti ir nereikia.“ „Taip, prioritetas labai tinkamas mūsų kurortui ir Neringos valdžia iš tiesų stengiasi jo paisyti.“
Neringos savivaldybės siekiai įgyvendinti prioriteto tikslus	„Svarbiau yra tai, kokios yra suplanuotos priemonės. Tikslai irgi labai abstraktūs ir visi kaip nori, taip traktuoja. Trūksta konkretumo ir nėra įvertinimo, nėra žiūrima, ar tikslai pasiekiami. Ir Neringa tikrai ne išimtis.“ „Mano nuomone, šio prioriteto tikslų yra siekiama, nors galbūt ne visada jų siekimui priimami tinkami sprendimai.“

Interviu metu ekspertų buvo prašoma pateikti pasiūlymus, *kaip būtų įmanoma efektyvinti ir skatinti turizmo plėtros politiką Neringoje?* Neringos savivaldybės tarybos narių teigimu reikia spręsti

sezoniškumo problemą. Siekiant sumažinti sezoniškumo neigiamus padarinius, turi būti atsižvelgta į strateginį planavimą, kokybiškų turizmo paslaugų pasiūlą bei paklausą, racionalų turizmo išteklių panaudojimą, infrastruktūrą ir kitus aspektus, apimančius turizmo sferą. Taip pat reikia skatinti smulkias ir vidutinio verslo vystymąsi, kuris būtų orientuotas į įvairių turistų segmentų aptarnavimą ir kurti paslaugų paketus. Būtų galima komplektuoti įvairias paslaugas, kaip yra daroma kitose turistinėse vietovėse. Reikia siūlyti turistams dėmesį traukiančius paketus, kuriuos galėtų sudaryti apgyvendinimo paslauga, maitinimo paslauga bei įvairios pramogos ar bilietai į renginius. Labai svarbus yra nuoseklus turizmo plėtros planavimas, nes pasak ekspertų, būtent turizmo plėtros planavimas ir sudaro galimybes pasiekti darnaus turizmo tikslų, taip pat užtikrinti valdžios institucijų, verslo ir vietinės bendruomenės bendradarbiavimą ir tinkamai kontroliuoti turizmo plėtrą, didinant teigiamą turizmo plėtros naudą ir mažinant neigiamą, žalingą jo poveikį gamtai ir visai vietai.

19 lentelė. Neringos savivaldybės tarybos narių pasiūlymai, kaip efektyvinti turizmo plėtros politiką Neringoje
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Pasiūlymai, padėsiantys efektyvinti turizmo plėtros politiką Neringoje	<p>„Aš siūlyčiau pirmiausia dirbti su žmonėmis, su socialine terpe, reikia ugdyti visų mūsų žmonių sąmoningumą, bendruomeniškumą ir tai reikia išreklamuoti, kad mes esame specifinė bendruomenė. Ir tai savaime išsirutulios į žmonių svetingumą ir tai manau trauktų žmonės atvykti. <...> Reikia rengti paslaugų paketus, mes turime ką pasiūlyti, bet pas mus trūksta bendrystės jausmo. O jeigu jis būtų, galėtume pritraukti investicijas infrastruktūrai, objektams, plėtrai.“</p> <p>„Visų pirma, svarbu nuolat tobulinti Neringos turizmo sektoriaus planavimą ir administravimą bei plėtoti turizmo sektoriaus žmogiškuosius gebėjimus. Svarbu dėti visas pastangas į sezoniškumo problemos mažinimą, pavyzdžiui plėtojant viešąją turizmo infrastruktūrą, gerinant teikiamų paslaugų kokybę, aktyviai remiant kultūrinio, konferencinio, sveikatinimo bei žiemos turizmo projektus.“</p>

Išanalizavus interviu metu surinktus duomenis paaiškėjo, kad tyrime dalyvavę ekspertai gerai susipažinę su turizmo sektoriumi, dabartine situacija ir gali įvardinti trūkumus bei turizmo plėtrą stabdančius veiksnius. Apibendrinant galima teigti, kad Neringos savivaldybės tarybos nariai gana teigiamai vertina Neringos kurorto turizmo sektoriaus plėtros politiką, taip pat teigia, kad Neringos savivaldybė gana daug dėmesio skiria turizmo plėtrai. Taip pat ekspertai labai išsamiai įvardino savo pasiūlymus, kaip sumažinti sezoniškumo problemą, kaip efektyvinti turizmo plėtros politiką ir pagerinti Neringos kurorto įvaizdį.

3.2.2. Nidos KTIC „Agila“ ekspertų požiūris į turizmo valdymą Neringoje

Nidos kultūros ir turizmo informacijos centras „Agila“ yra vienintelis centras Lietuvoje, apjungiantis ir kultūros, ir turizmo sritis. Pagrindinės jo veiklos yra turizmo informacijos sklaida bei kultūros kūrimas, skleidimas. Nidos KTIC „Agila“ yra Neringos savivaldybės biudžetinė įstaiga, o jos steigėjas – Neringos savivaldybės taryba. Šis centras vykdo turizmo informacijos centrums priskiriamas funkcijas – turizmo informacijos apie Neringą sklaidą:

- renka, apdoroja bei sistemina turizmo informaciją apie Neringos regioną;
- teikia turizmo informaciją (apie lankytinus objektus, apgyvendinimo, maitinimo paslaugas, įvairias laisvalaikio praleidimo formas) miesto svečiams bei turistams tiesiogiai ir internetu;
- organizuoja informacinių leidinių apie turistiniu požiūriu įdomius Neringos savivaldybės objektus leidybą;
- dalyvauja respublikinėse ir tarptautinėse turizmo parodose, skleidžiant informaciją apie turizmo ir kultūros galimybes kurorte;
- leidžia/gamina suvenyrinius produktus (maišeliai, magnetai ir pan.);
- organizuoja užsienio žurnalistų priėmimus, užsakomuosius straipsnius spaudoje;
- bendradarbiauja su Lietuvos ir užsienio šalių turizmo informacijos centrais ir turizmo agentūromis bei Neringos savivaldybės miestais partneriais;
- organizuoja suvenyrų bei turistinių leidinių prekybą.

Šis centras gali būti įvardinamas, kaip Neringos miesto veidas, kadangi didžioji dalis atvykstančių turistų apsilanko šiame centre ieškodami informacijos apie kurorte teikiamas paslaugas bei siūlomas pramogas. 2015 metais Nidos KTIC „Agila“ apsilankė 47 221 lankytojas iš Lietuvos ir kitų pasaulio šalių. Tad Nidos kultūros ir turizmo informacijos centre dirbantys asmenys puikiai išmano turizmo sektoriaus specifiką ir yra turizmo srities ekspertai.

Interviu pradžioje buvo siekiama išsiaiškinti ekspertų nuomonę apie LR turizmo įstatymą ir jo trūkumus: „Kaip manote, ar LR turizmo įstatymas deramai reguliuoja turizmo sektorių Lietuvoje? Kokius įžvelgiate šio įstatymo trūkumus?“. Abu tyrime dalyvavę Nidos KTIC „Agila“ atstovai teigė, kad LR turizmo įstatymas tinkamai reguliuoja turizmo sektorių. Šis turizmo įstatymas parengtas net 1998 metais ir iki šiol tikrai sėkmingai reguliuoja Lietuvos turizmo sektorių, tad pasak eksperto jis didelių trūkumų neturi. Taip pat buvo įvardinta, kad įstatyme įtrauktos visos privalomos reguliuoti sritys

bei visi subjektai ir logiškai paskirstytos kompetencijos institucijoms, o prieš keletą metų atlikti įstatymo pakeitimai sustiprino turistų apsaugą, tad kitų trūkumų ekspertai neįžvelgia.

20 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų požiūris į LR turizmo įstatymą
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Turizmo sektoriaus reguliavimas	LR turizmo įstatymas reguliuoja deramai	„Aš galvoju, kad LR turizmo įstatymas parengtas tinkamai, nes jame tikrai išsamiai įvardintos įvairių turizmo paslaugų funkcijos, be to apibrėžtos visos svarbiausios atitinkamų institucijų funkcijos, kompetencijos.“
	Tinkamas institucijų kompetencijų paskirstymas	„Mano nuomone, LR turizmo įstatymas pakankamai deramai reguliuoja turizmo sektorių.“
LR turizmo įstatymo trūkumai	Įstatymo pakeitimai	„Prieš keletą metų atlikti įstatymo pakeitimai sustiprino turistų apsaugą, buvo ir kitų pakeitimų, taigi, mano nuomone, įstatyme didelių trūkumų nėra.“
	Trūkumų nėra	„Šis turizmo įstatymas parengtas net 1998 metais ir iki šiol tikrai sėkmingai reguliuoja Lietuvos turizmo sektorių, tad manau, kad didelių trūkumų jis neturi.“

Taip pat tyrimo metu buvo klausiama: „Kaip manote, ar Lietuvoje teisingai paskirstytos turizmo formavimo ir valdymo funkcijos? Ar, Jūsų nuomone, reikalingos permainos Lietuvos turizmo instituciniame valdyme? Jei taip, tai kokios?“ Ekspertai teigė, kad turizmo formavimo ir valdymo funkcijos paskirstytos tinkamai. Buvo teigiama, kad tai visų vakarų šalių praktika, kad būtent tokios institucijos kaip yra dabar formuoja turizmo politiką, o likusios ją įgyvendina ir valdo.

21 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų požiūris į Lietuvos turizmo institucinį valdymą
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Turizmo formavimas ir valdymas	„Kiek mano kompetencija leidžia suprasti, mano manymu turizmo formavimo ir valdymo funkcijos Lietuvoje paskirstytos tinkamai ir nemanau, kad šiuo metu reikalingi kažkokie esminiai pakeitimai.“ „Aš galvoju, kad funkcijos paskirstytos teisingai, nes turizmo formavimas, valdymas vykdomas sėkmingai.“
Permainos instituciniame valdyme	„Lietuvos turizmo politikoje trūksta kryptingos turizmo politikos ir aiškių strateginių prioritetų, nuoseklios veiklos.“ „Mano nuomone permainos nereikalingos. Jeigu kažką ir reikėtų keisti, tai pačius specialistus dirbančius šioje sferoje. Tačiau aš didelių trūkumų neįžvelgiu.“

Pasak tyrimo dalyvių, didelių permainų Lietuvos turizmo institucinis valdymas nereikalauja, tačiau teigiama, kad reikėtų parengti kryptingą turizmo politiką ir paruošti aiškius strateginius prioritetus. Taip pat daroma prielaida, kad turizmo valdymo institucijose trūksta kompetentingų specialistų, nes ne visuomet turizmo veikla vystoma tikslingai. Neretai teigiama, kad *Lietuvoje turizmo valdymas susiduria su biurokratijos kliūtimis ir turizmo politikos formavimo bei valdymo institucijų funkcijos yra tiesiog „nuleidžiamos iš viršaus“*, taip pat pastebimas nepakankamas dėmesys visuomenės poreikiams, trūksta bendradarbiavimo. Interviu metu ekspertų buvo klausama, ar jie pritaria tokiai nuomonei. Pasak vieno respondento, biurokratinis aparatas iš tiesų veikia ir sudaro nemažai kliūčių turizmo sektoriui, tačiau nuo senų laikų manoma, kad esant tokiai tvarkai, vadovų nurodymai vykdomi geriausiai, tiek kalbant apie turizmo valdymą, tiek apie kitas sritis.

22 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų nuomonė apie turizmo valdymo biurokratinės kliūtis
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Turizmo valdymo biurokratinės kliūtys	Turizmo formavimo ir valdymo funkcijų „nuleidimas iš viršaus“	„Na taip, kad ir kokia valdžia būtų, visuomet turi būti administracinis aparatas ir jis turi veikti pagal tam tikras taisykles, o tai ir yra grynoji biurokratija.“ „Nemanau, kad galėčiau pritarti šimtu procentų. Žinoma biurokratija buvo, yra ir bus, tačiau dabar tos kliūtys yra nebe tokios didelės kaip anksčiau. Kadangi valdžiai paskirtos tam tikros funkcijos ir kompetencijos, tačiau teisė varžo jų savivalę.“
	Įstatyminė bazė	„Pas mus valdžios atstovai tiesiog įpratę duoti nurodymus savo pavaldiniams, o šie įpratę griežtai pagal nurodymus vykdyti įsakymus ir čia atsiranda problema, kad ne visuomet būna patenkinami žmonių lūkesčiai.“
Visuomenės poreikiai	Nepakankamas dėmesys visuomenės poreikiams	„Specialistai tikrai stengiasi atsižvelgti į visuomenės poreikius, nors galbūt ne visada visiems įtinka.“
	Bendradarbiavimas su institucijomis	„Bendradarbiavimas, mano nuomone yra, į žmonių poreikius, nuomonę yra atsižvelgiama ir priimami tikrai teisingi sprendimai.“

Eksperto nuomone, dėl tokio valdymo pobūdžio ir didelio biurokratinio aparato nukenčia visuomenės poreikiai, nes trūksta susikalbėjimo, bendradarbiavimo, paprastesnės sistemos. Tačiau manoma, kad ateityje šios kliūtys bus mažesnės ir atsiras susikalbėjimas tarp vykdančiųjų institucijų, darbuotojų ir visuomenės.

Interviu metu buvo siekiama išsiaiškinti, ar Neringos savivaldybės institucijos tinkamai laikosi visų įstatymo nuostatų? Ar šių nuostatų pakanka, kad turizmas regione būtų vystomas sėkmingai? Pasak ekspertų, kaip ir kitoms institucijoms, taip ir savivaldybei paskirtos kompetencijos yra tinkamos ir labai svarbu yra laikytis LR turizmo įstatymo, siekiant tinkamai vykdyti veiklą. Nidos KTIC „Agila“ taip pat laikosi įstatymo ir savo funkcijas atlieka tinkamai. Institucija ataskaitinga savivaldybei ir jeigu valdžia įžvelgia kokių nors trūkumų, yra peržiūrima situacija ir stengiamasi trūkumus pašalinti, kad turistai teikiamomis paslaugomis būtų patenkinti.

23 lentelė. Turizmo ekspertų nuomonė apie savivaldybių kompetencijas, apibrėžtas LR turizmo įstatyme
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Neringos savivaldybės LR turizmo įstatymo nuostatų laikymasis	„Na, aš galvoju, kad Neringos savivaldybė tikrai paiso turizmo įstatymo nuostatų ir tinkamai vykdo didžiąją dalį savo kompetencijų. Galbūt vienintelis dalykas, kuris tik artimiausiu metu bus pradėtas vykdyti yra vaikų ir jaunimo stovyklų planavimas.“ „Savivaldybė yra pagrindinė institucija, kuri privalo planuoti ir vystyti turizmą. Ir Neringoje, kaip ir kitose turistinėse savivaldybėse tai yra daroma laikantis LR turizmo įstatymo.“
Sėkmingas turizmo vystymas regione	„Tiek savivaldybė, tiek turizmo komitetas ir kitos institucijos tinkamai laikosi įstatymo nuostatų ir akivaizdu, kad to tikrai pakanka, kad turizmas regione būtų vystomas sėkmingai.“

Teigiama, kad tiek savivaldybė, tiek turizmo komitetas ir kitos institucijos tinkamai laikosi įstatymo nuostatų ir to tikrai pakanka, kad turizmas regione būtų vystomas sėkmingai. Vienintelis neigiamas aspektas, kurį įžvelgė ekspertas yra tai, kad kol kas Neringoje iki šiol buvo vykdomos tik sporto stovyklos, kurios buvo organizuojamos kitų juridinių asmenų, bet ne Neringos savivaldybės, nors pagal įstatyme nurodytą kompetenciją savivaldybė privalo planuoti vaikų ir jaunimo stovyklų veiklą. Nidos KTIC „Agila“ atstovų buvo prašoma įvardinti, kokios yra pastebimos Neringos turizmo sektoriaus politikos valdymo problemos. Apžvelgus situaciją teigiama, kad didelių problemų nėra, tik kartais trūksta racionalesnių sprendimų ir idėjų susijusių su sezoniškumo problemos mažinimu ir turizmo plėtra. Taip pat buvo įvardinta, kad Neringos savivaldybėje trūksta kompetentingo specialisto, atsakingo už klausimus, susijusius su turizmo plėtra, kadangi pastebimas naujų idėjų bei sistemingo turizmo valdymo trūkumas.

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Neringos turizmo sektoriaus politikos valdymo problemos	„Kažkokių didelių valdymo problemų pastebėti neteko. Turizmas yra vystomas nuolat, nors gal ir ne tokiais tempais kaip norėtusi. Gal savivaldybėje šiuo metu trūksta specialistų, atsakingų už turizmo verslo plėtrą.“ „Manau, kad trūksta šiek tiek naujų idėjų, daugiau noro pritraukti užsienio investicijų, naujų verslininkų mūsų kurorte. Gal visgi reikėtų naujo, kompetentingo žmogaus savivaldybėje, kuris tinkamai reguliuotų turizmo sferą, reguliuotų specialistų darbą.“

Interviu metu buvo siekiama išsiaiškinti, *ar Neringos savivaldybė pakankamai dėmesio skiria turizmo plėtrai*. Ekspertų teigimu, Neringos savivaldybė itin daug dėmesio skiria turizmo sektoriaus plėtrai, nes ši ūkio šaka Neringos regionui yra labai svarbi. Neringos savivaldybės strateginiame plėtros plane 2014-2020 m. viena iš prioritetinių krypčių yra būtent turizmas, dėmesys skiriamas sezoniskumo problemos mažinimui ir konkurencingumo didinimui bei Neringos, kaip turistinės vietovės garsinimui. Savivaldybė rengia įvairius projektus, siekiant pritraukti investicijų iš įvairių šaltinių, būtent turizmo sektoriaus skatinimui, infrastruktūros gerinimui ir kitoms veikloms, susijusioms su turizmu. Taip pat labai vertinami atvykstantys turistai, jiems sudaromos puikios sąlygos, siūlomos įvairios pramogos. Dėmesys skiriamas ir turizmo paslaugų teikėjams – verslininkams, su kuriais Neringos savivaldybė aktyviai bendradarbiauja.

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Neringos savivaldybės turizmo plėtra	„Neringos savivaldybė iš tiesų stengiasi skirti vis daugiau dėmesio turizmo sektoriui, nes jis tikrai labai svarbus mūsų kraštui.“ „Mano nuomone, Neringos savivaldybė tikrai labai daug dėmesio skiria turizmui ir jo plėtrai.“ „Tačiau manau, kad ne visuomet yra priimami tinkami valdžios sprendimai, o kartais galbūt net iškeliamos per didelės ir neįgyvendinamos svajonės. Reikia pradėti nuo mažų dalykų ir taip vystyti turizmo plėtrą, tačiau neretai paprasčiausi dalykai, tokie kaip viešasis tualetas turistams ne sezono metu – yra pamirštami.“

Tačiau taip pat teigiama, kad Neringos savivaldybės išsikelti uždaviniai ne visuomet racionaliai apgalvoti ir manoma, kad neretai yra pamirštama išspręsti elementarias problemas, padėsiančias pagerinti Neringos įvaizdį bei prisidėsiančias prie turizmo plėtros. Tyrimo metu buvo klausama: „Kokius neigiamus padarinius gali sukelti netikslingai vykdoma turizmo politika?“ Pasak eksperto,

Neringoje turizmo politika vykdoma gana sėkmingai ir neigiami padariniai bent jau kol kas nėra pastebimi. Tačiau daroma prielaida, kad jeigu turizmo politika būtų vykdoma chaotiškai, nebūtų išvengta neigiamų padarinių ir nebūtų sukurtas teigiamas ekonominis poveikis.

26 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų nuomonė apie netikslingai vykdomą turizmo politiką
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Netikslingai vykdoma turizmo politika	„Paprasčiausiai netikslingai vykdoma turizmo politika visų pirma neigiamai paveiktų bendruomenę, taip pat nebūtų vystomi turizmo produktai, sustotų turizmo infrastruktūros plėtra, kas savaime suprantama, neskatintų atvykstamojo turizmo augimo, dėl kurio regione nebūtų socialinės ir ekonominės raidos.“ „Nesulauktume teigiamo ekonominio poveikio, kuris yra svarbi regioninio planavimo ir ekonominio vystymo aplinkybė. Kiltų ir socialinių problemų, būtų sutrikdytas įprastas Neringos bendruomenės gyvenimas, visa tai neigiamai paveiktų turizmo sektoriaus verslininkus.“

Be to, daugumos Neringos kurorto gyventojų pragyvenimo šaltinis yra turizmas, tad kiltų ir socialinių problemų, būtų sutrikdytas įprastas bendruomenės gyvenimas ir visa tai neigiamai paveiktų turizmo verslus, o galbūt juos visiškai sužlugdytų. Taigi, be tikslingai vykdomos turizmo politikos, Neringos kurortas tiesiog nebūtų toks unikalus, koks yra dabar ir nebūtų patrauklus turistams.

Ekspertams buvo užduotas klausimas: „Koks, Jūsų nuomone, yra viešojo sektoriaus vaidmuo turizmo vystyme Neringoje?“ Pasak tyrimo dalyvavusių Nidos KTIC „Agila“ atstovų, viešasis sektorius yra glaudžiai susijęs su turizmu, nes būtent viešojo sektoriaus institucijos yra atsakingos už turizmo formavimą bei koordinavimą ir vystymą.

27 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų požiūris į viešojo sektoriaus vaidmenį turizmo vystyme
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Viešojo sektoriaus vaidmuo turizmo vystyme Neringoje	„Mano nuomone turizmo vystymui labai svarbus turizmo sistemos dalyvių, privataus ir viešojo sektoriaus, bendradarbiavimas. Taigi viešojo sektoriaus institucijos Neringoje lygiai tokios pat svarbios turizmui, kaip ir privačios įmonės, teikiančios įvairias turizmo paslaugas.“ „Labai svarbus ir neatsiejamas. Turizmas be viešojo sektoriaus tiesiog negalėtų egzistuoti. Juk turizmo planuojamoji ir vykdomoji valdžia yra viešojo sektoriaus institucijos, kaip jau minėjau savivaldybė yra pati svarbiausia, mano nuomone, institucija kiekvieno regiono turizmo vystymui ir tai vėlgi yra viešojo sektoriaus institucija.“

Savivaldybės specialistai, komitetų nariai, turizmo informacijos centro atstovai ir kiti darbuotojai, užimantys pareigas valstybės įstaigose ar institucijose, privalo atlikti viešojo administravimo funkcijas, susijusias su turizmo planavimu, organizavimu ir koordinavimu kuo efektyviau. Teigiama, kad privatus verslas turizmui taip pat svarbus, bet be viešojo sektoriaus visgi turizmas negalėtų būti vystomas. Visi atlieka savo funkcijas, tačiau tik bendradarbiaujant viešojo ir privataus sektoriaus subjektams yra pasiekiami geriausi rezultatai ir tuomet turizmas atneša didžiausią naudą.

Siekiant išsiaiškinti, ar Neringa gali konkuruoti su kitomis turistinėmis vietovėmis, buvo klausiama: „Kaip manote, kas lemia turizmo sektoriaus konkurencingumą Neringoje?“ Didelių SPA centrų, sanatorijų, slidinėjimo kompleksų, ar vandens parkų Neringoje nėra, tačiau Neringa unikali išskirtine gamta ir kitais traukos objektais. Abu ekspertai teigė, kad pagrindinis veiksnys, kuris lemia konkurencingumą Neringoje būtent ir yra gamta, jos išteklių, taip pat kultūriniai objektai, švarūs paplūdimiai, grynas oras. Prie konkurencingumo prisideda ir vietiniai gyventojai, kurie yra draugiški ir unikalūs. Eksperto teigimu, daug kitų turistams teikiamų paslaugų yra konkurencingos, pavyzdžiui Nidos KTIC „Agila“ siūlomi orientavimosi sporto parkai, įvairūs pažintiniai takai, organizuojami unikalūs renginiai: Žiobrinės, Tarptautinis folkloro festivalis „Tek saulužė ant maračių“, Pamario krašto žvejo šventė, Tarptautinė „Kuršių marių regata“, Tarptautinis Nidos Pusės maratono bėgimas ir dar daug kitų renginių, pritraukiančių dalyvius ir lankytojus ne tik iš Lietuvos, bet ir kitų pasaulio šalių. Galima daryti išvadą, kad Neringos kurortas yra išskirtinis, konkurencingas ir siūlantis išskirtinius potyrius.

28 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų narių nuomonė apie turizmo sektoriaus konkurencingumą (Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Neringos turizmo sektoriaus konkurencingumą lemiantys veiksniai	„Tai žinoma gamta, jos išteklių, gausybė istorinių, kultūrinių objektų, grynas oras, unikalus kraštovaizdis, Mėlynąja vėliava apdovanoti paplūdimiai. Be to tikrai manau, kad Neringoje teikiamos turizmo paslaugos yra tikrai kokybiškos ir aukšto lygio.“ „Vienareikšmiškai Neringos išskirtinumas yra gamtiniai išteklių. Taip pat konkurencingumą Neringoje lemia ir vietiniai gyventojai, aš manau, kad mes iš tiesų esame unikalūs, su savo kultūra, elgsena, paslaugumu. Taip pat kai kurios turistams teikiamos paslaugos ir mūsų centro organizuojami unikalūs renginiai.“

Siekiant išsiaiškinti, kokios yra sąlygos pradėti bei vystyti turizmo verslą Neringoje, buvo klausiama: „Su kokiomis problemomis Neringoje susiduria turizmo paslaugų teikėjai? Ar Neringos savivaldybė sudaro palankias sąlygas verslo naujokams?“ Ekspertų nuomonės sutapo ir pagrindine

problema jie įvardino sezoniškumą, kuris neigiamai veikia verslo plėtrą. Verslininkai turi būti pasiruošę per kelis mėnesius uždirbti pakankamai, kad ne sezono metu galėtų nevykdyti veiklos ir dėl to nepatirti didelių nuostolių. Teigiama, kad norint sukurti turizmo produktą, kuris kaip traukos centras būtų aktualus visus metus, reikia originalių idėjų ir labai didelių investicijų.

29 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų požiūris į problemas, su kuriomis susiduria turizmo paslaugų teikėjai
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Turizmo paslaugų teikėjų problemos	„Sunku pasakyti, kadangi su tuo tiesiogiai neteko susidurti. Tačiau manau, kad pagrindinė problema, kuri iššaukia visas kitas yra sezoniškumas. Juk verslininkams per kelis mėnesius reikia užsidirbti visų metų pelną, o tai padaryti tikrai nėra lengva.“ „Viena pagrindinių verslo teikėjų problema Neringoje yra itin ryškus sezoniškumas.“
Sąlygos turizmo verslo naujokams	„O verslo naujokams manau sąlygos kaip ir kitur, jeigu teisingai paruošia dokumentus, nuosekliai suplanuoja savo veiklą, tai viskas būna gerai.“ „Sąlygos verslo naujokams Neringoje nėra išskirtinės negu kituose Lietuvos regionuose. <...> Manau naujokai nesiveržia kurti verslo šiame regione, nes juos gąsdina tas pats sezoniškumas.“

Ekspertų teigimu, naujiems paslaugų teikėjams sudėtinga vystyti verslą Neringoje ir dėl daugelio čia galiojančių suvaržymų statyboms, rekonstrukcijoms, taip pat dėl tam tikrų Neringos valdžios sprendimų: ne visiems pavyksta gauti reikiamus leidimus, taip pat ne visi gauna norimas prekybos vietas. Be to, nuomos kainos ir mokesčiai čia daug didesni nei kituose Lietuvos miestuose, ir nors teisinės sąlygos steigti verslą nėra išskirtinės, verslo naujokams Neringoje gana sunku įsitvirtinti. Nė viena turistinė vietovė, taip pat ir Neringos kurortas, neišvengia sezoniškumo problemos, kuri stabdo turizmo plėtros procesą.

Ekspertų buvo klausama, *kodėl iki šiol nėra išspręsta ši problema ir kokių priemonių turėtų būti imtasi, kad būtų sumažintas sezoniškumas Neringoje?* Pagrindinė sezoniškumą sąlygojanti priežastis yra meteorologinės sąlygos, kadangi Lietuvoje sąlyginai mažai šiltų ir saulėtų dienų, o taip pat iškrenta daug kritulių. Todėl galima daryti prielaidą, kad žmonės ne vasaros sezono metu linkę atostogauti užsienio šalyse, kur užtikrintas geras oras, o ne Lietuvos kurortuose, įskaitant ir Neringą.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Faktoriai, lemiantys sezoniškumą	Meteorologinės sąlygos	„Sezoniškumo problemą lemia įvairūs faktoriai, tad šią problemą nėra lengva spręsti. Visų pirma vasaros sezonas Lietuvoje tęsiasi vos 2-3 mėnesius, atsižvelgiant į orus, kartais sezonas būna dar trumpesnis.“
		„Sezoniškumo problema yra kompleksinė problema ir ją lemia daugybė faktorių. Vienas esminių faktorių yra meteorologinės sąlygos.“
	Turizmo paslaugų trūkumas	„Druskininkai šią problemą išsprendė įrengdami vandens parką, slidinėjimo trasas po stogu, be to jie turi sanatorijų, baseinų, teikia įvairias SPA paslaugas <...> to ir trūksta Neringai.“
Priemonės, galinčios padėti sumažinti sezoniškumo problemą	Infrastruktūra	„Jeigu būtų teikiama daugiau įvairesnių paslaugų ir kitais metų laikais, ir tam pritaikyta infrastruktūra, manau sezoniškumo problema šiek tiek sumažėtų.,,
	Sveikatingumo paslaugos	„<...> be to jie turi sanatorijų, baseinų, teikia įvairias SPA paslaugas.“
	Vandens parkas	„Nors žinoma Druskininkai šią problemą labai neblogai išsprendė įrengdami vandens parką, slidinėjimo trasas po stogu.“

Be to, pasak tyrimo dalyvių, Neringai trūksta infrastruktūros, pritaikytos turizmo vystymui įvairiais metų laikais ir įvairesnių paslaugų. Teigiamu pavyzdžiu ekspertas įvardino Druskininkų kurortą, kuris iš merdinčio miesto tapo vienu pažangiausių turistus traukiančių objektų visais metų laikais. Tad jo teigimu, Neringai trūksta sistemingos turizmo plėtros ir būtent tokių traukos objektų, kaip Druskininkuose ir tik tuomet bus sumažinta daug metų nekintanti sezoniškumo problema.

Mokslinėje literatūroje teigiama, kad sistemingas turizmo vystymas pirmiausia remiasi bendruomenės iniciatyva. Turizmo planavimui būtina bendruomenės parama, kadangi toks planavimas padeda išvengti bendruomenės konfliktų, kurie atsiranda kai turizmo interesai nederą su bendruomenės interesais, o taip pat vietiniai gyventojai turi moralinę teisę dalyvauti bei kontroliuoti turizmo plėtrą, kurios dėka bendruomenė gauna didesnę pelną ir didesnę naudą. Todėl interviu metu ekspertų buvo prašoma atsakyti į klausimą: „Ar turizmo plėtros planavimas Neringoje atitinka viso regiono ir bendruomenės tikslus bei poreikius?“

31 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų nuomonė apie bendruomenės poreikius turizmo vystymo procese
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Neringos bendruomenė turizmo planavimo ir vystymo procese	„Aš galvoju, kad didžiosios dalies gyventojų poreikiai yra patenkinami. Kadangi tikrai nesigirdi didelių nusiskundimų valdžios sprendimais, susijusiais su turizmo klausimais. Žinoma kyla visokių nepasitenkinimų, tačiau, manau, jeigu būtų tikrai blogai, bendruomenė imtųsi kažkokių veiksmų, viešai pareikštų savo nuomonę ir skatintų pokyčius.“
	„Visuomet atsiranda priešingų nuomonių. Labai sunku priimti sprendimus, kurie būtų priimtini visiems. Neringos bendruomenė iš tiesų dažnai būna nepatenkinta valdžios sprendimais“

Tyrimo dalyvių nuomonės šiuo klausimu išsiskyrė. Vienas ekspertas teigė, kad Neringos bendruomenė dažnai būna nepatenkinta valdžios sprendimais, pavyzdžiui: padidintas įvažiavimo mokestis, ar organizuojami tam tikri renginiai, kurie ne visuomet sulaukia bendruomenės pritarimo. Todėl Neringos savivaldybės valdžios atstovai labiau turėtų įsiklausyti į bendruomenės nuomonę ir poreikius, ir kartais priimti visai kitokius sprendimus, kad nekiltų pasipriešinimas vietos valdžios sprendimams. Pasak kito eksperto, į daugumos bendruomenės narių poreikius yra atsižvelgiama. Daroma prielaida, kad nors ir kyla tam tikrų vietos bendruomenės nepasitenkinimų, tačiau vietiniai gyventojai nesiima jokių veiksmų, nepateikia pasiūlymų ir nereikalauja pokyčių. Tad daroma išvada, kad visgi turizmo plėtros planavimas Neringoje atitinka bendruomenės tikslus.

Neringoje svarbiausias dokumentas yra Neringos savivaldybės strateginis plėtros planas 2014-2020 metams. Jame turizmui skirtas vienas prioritetas, kuriuo siekiama didinti Neringos kurorto patrauklumą ir konkurencinį pranašumą regione bei kartu mažinti sezoniškumą. Ekspertų buvo klausiama, *ar šis prioritetas tikslingas ir ar Neringos savivaldybė įgyvendindama turizmo plėtros politiką siekia šio prioriteto tikslų?* Nidos Kultūros ir turizmo informacijos centro „Agila“ atstovų nuomone šis strateginiame plėtros plane įvardintas prioritetas, skirtas turizmui yra tikslingas ir atitinkantis Neringos kurorto vystymo kryptį. Teigiama, kad nuolat yra siekiama gerinti kurorto įvaizdį, didinti patrauklumą bei konkurencinį pranašumą, taip pat stengiamasi mažinti sezoniškumo problemą, nors kol kas teigiami pokyčiai nėra pastebimi.

32 lentelė. Turizmo ekspertų požiūris į turizmo prioritetą Neringos strateginiame plėtros plane 2014-2020 m.
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Neringos savivaldybės	„Prioritetas tikslingas, labai svarbu Neringoje yra kurti palankias sąlygas turizmo ir verslo plėtrai ir siūlyti tik kokybiškas paslaugas, nes tik tokiu atveju

strateginio plėtros plano 2014–2020 m. turizmo prioriteto tikslingumas	kurortas bus patrauklus turistams.“ „Prioritetas nėra naujas, kiek pamenu panašus buvo ir senajame strateginiame plėtros plane. Ir manau, kad jis tikrai tinkamas ir tikslingas.“
Neringos savivaldybės siekiai įgyvendinti prioriteto tikslus	„O kiek savivaldybė stengiasi siekti šio prioriteto tikslų gana sunku įvertinti. Įgyvendinami darbai nukreipti šia linkme, bet ar tikslams pasiekti dedamos visos pastangos, neaišku.“ „Tikrai Neringos savivaldybė stengiasi visų prioriteto tikslų siekti ir plėtoti turizmą. Nors gal kai kurie išsikelti uždaviniai ir ne visuomet padeda siekti šių tikslų, nes išsikeliama per sunkiai įgyvendinami uždaviniai ir tiesiog lieka nuošalyje.“

Visgi ekspertai teigė, kad Neringos valdžiai trūksta užtikrintumo siekiant išsikeltų tikslų ir įgyvendinant turizmo plėtros uždavinius. O neretai išsikelti tikslai yra sunkiai įgyvendinami ir dėl to nukenčia vietos bendruomenė ir sudaromas neigiamas įspūdis Neringos įvaizdžiui.

Interviu pabaigoje buvo prašoma pateikti pasiūlymus, *kaip būtų įmanoma efektyvinti ir skatinti turizmo plėtros politiką Neringoje*. Ekspertai teigė, kad viskas turi būti daroma kompleksiškai, sutvarkant elementarias problemas ir siūlant įvairių tipų turistų poreikius atitinkančias naujas bei išskirtines turistines paslaugas, kuriomis būtų galima naudotis visais metų laikais. Taip pat siūloma skatinti verslo plėtrą, gerinti infrastruktūrą, racionaliai išnaudoti turimus išteklius, kadangi Neringa pasižymi unikalia gamta. Be to, svarbu nepamiršti tikslingos reklamos, kurios dėka į Neringos kurortą būtų pritraukta daugiau turistų ne tik vasaros sezono metu.

33 lentelė. Nidos KTIC „Agila“ atstovų pasiūlymai, kaip efektyvinti turizmo plėtros politiką Neringoje
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Pasiūlymai, padėsiantys efektyvinti turizmo plėtros politiką Neringoje	„Aš galvoju, kad labai svarbu yra skatinti valdžios, verslininkų ir bendruomenės bendradarbiavimą siekiant geriausių rezultatų turizmo vystyme. Neringai trūksta naujų ir kokybiškų turizmo paslaugų.“ „Manau, kad reikia dar labiau išnaudoti turimus gamtinius išteklius, sukurti naujų traukos objektų, gamtinių pramogų, skatinti aktyvų poilsį, daugiau sporto renginių, plėtoti vandens turizmą. Taip pat reikia daugiau tikslingos reklamos, siekiant supažindinti žmones su mūsų teikiamomis paslaugomis ne sezono metu.“

Apibendrinant galima teigti, kad Nidos kultūros ir turizmo informacijos centro „Agila“ atstovai dabartinę turizmo situaciją Neringoje vertina gana teigiamai. Tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kad turizmo plėtrai skiriama daug dėmesio ir dabartiniai planai tenkina vietinių gyventojų poreikius. Taip pat ekspertai įvardino, kad viešojo sektoriaus institucijos, atsakingos už turizmo įgyvendinimą ir

kordinavimą regione tinkamai atlieka savo funkcijas, nors pastebimas specialistų ir naujų idėjų trūkumas. Taip pat teigiamai vertinami Neringos turizmo verslininkai, kurie tikslingai vykdo savo veiklą ir teikia kokybiškas paslaugas turistams. Ekspertai įvardino, kad siekiant spręsti sezoniškumo problemą, reikia daugiau įvairesnių paslaugų bei išnaudoti turimus gamtinius išteklius, taip pat pasiūlė, kaip efektyvinti turizmo plėtros politiką Neringos kurorte. Buvo įvardinta, kad pasigendama tikslingos reklamos, kuri galėtų pritraukti daugiau turistų, o taip pat labai svarbu nuolat skatinti privataus sektoriaus bei valdžios institucijų ir vietinių gyventojų bendradarbiavimą.

3.2.3. Turizmo verslo įmonių vadovų nuomonė apie turizmo plėtros galimybes Neringoje

Vienas svarbiausių Neringos savivaldybės gyventojų pragyvenimo šaltinių yra turizmas ir su turizmu susijusių paslaugų teikimas. Pagal ekonominės veiklos rūšis, Neringos savivaldybėje dominuoja apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų (sudaro apie 21,9 proc.), kitos aptarnavimo veiklos (13,5 proc.) ir didmeninės bei mažmeninės prekybos (12 proc.) įmonės. Tokį ūkio subjektų pasiskirstymą pagal ekonominės veiklos rūšis sąlygoja tai, kad Neringa yra kurortas, todėl dominuoja su turizmo veikla susijusios ir paslaugas teikiančios įmonės. Taigi tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti verslo atstovų nuomonę turizmo vystymo klausimais, bei kokia dabartinė turizmo sektoriaus situacija Neringoje ir kokių veiksmų yra imtasi, siekiant plėtoti turizmo sferą.

Turizmo verslo atstovų, kaip ir kitų ekspertų, interviu pradžioje buvo klausiama: „Kaip manote, ar LR turizmo įstatymas deramai reguliuoja turizmo sektorių Lietuvoje? Kokius išvelgiate šio įstatymo trūkumus?“

34 lentelė. Neringos turizmo verslo atstovų požiūris į LR turizmo įstatymą
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Turizmo sektoriaus reguliavimas	„Manau, kad deramai.“ „Mano nuomone, LR turizmo įstatymas pakankamai deramai reguliuoja turizmo sektorių.“
LR turizmo įstatymo trūkumai	„Nesu labai išsamiai susipažinęs su šio įstatymo normomis, bet net ir dirbdamas turizmo sektoriuje, dideliu trūkumų nepastebėjau.“ „Išvelgiu ir keletą spragų (kelionių organizatorių draudimo pinigai, apgyvendinimo kortelės).“

Teigiama, kad įstatymas tinkamai reguliuoja turizmą Lietuvoje, tačiau ekspertas įvardino ir keletą trūkumų, kuriuos jis išvelgia. Pasak jo, kaip verslininkas, teikianti apgyvendinimo paslaugas jis išvelgia spragą apgyvendinimo paslaugų teikimo bendruosiuose reikalavimuose, kuriuose teigiama, kad apgyvendinimo paslaugų teikėjai privalo užtikrinti, kad apgyvendinami turistai užpildytų ir pasirašytų registracijos korteles ir patvirtintų savo tapatybę pateikdami galiojantį asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą. Tačiau realiai nėra tekę susidurti su šiomis kortelėmis, nors apgyvendinimo paslaugas jis teikia jau ne vienerius metus. Tad teigiama, kad įstatyme nurodyti tam tikri reikalavimai tiesiog nėra vykdomi.

Interviu metu taip pat buvo klausiama: „Kaip manote, ar Lietuvoje teisingai paskirstytos turizmo formavimo ir valdymo funkcijos? Ar, Jūsų nuomone, reikalingos permainos Lietuvos turizmo instituciniame valdyme? Jei taip, tai kokios?“ Į šiuos klausimus ekspertai pateikė nuomonę, kad formavimo ir valdymo funkcijų paskirstymas turizmo sektoriuje yra tikslingas ir jų teigimu permainos reikalingos ne instituciniame valdyme, o institucijų funkcijų įgyvendinime. Teigiama, kad kai kurios institucijos netinkamai vykdo joms pavestas funkcijas ir per didelis biurokratinis aparatas stabdo tinkamą visų funkcijų įgyvendinimą. Galima daryti prielaidą, kad turizmo formavimo ir valdymo funkcijose reikalingas nuolatinis koordinavimas, didesnė kontrolė.

35 lentelė. Neringos turizmo verslo atstovų požiūris į Lietuvos turizmo institucinį valdymą
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Turizmo formavimas ir valdymas	„Visos turizmo formavimo ir valdymo funkcijos paskirstytos pakankamai tikslingai, nors galbūt ir ne visos institucijos savo darbą atlieka gerai.“ „Manau, kad turizmo formavimo ir valdymo funkcijos yra paskirstytos pakankamai teisingai.“
Permainos instituciniame valdyme	"Mano nuomone, kad permainų instituciniame valdyme nereikia. Tokia praktika taikoma ne tik Lietuvoje ir ji sėkmingai veikia.“ „Permainos reikalingos ne pačiame funkcijų paskirstyme, o jų vykdyme.“

Šiuolaikiniame pasaulyje viešosios institucijos vaidina vis didesnę vaidmenį valstybės gyvenime. Tačiau tiek kitų sričių, tiek *turizmo valdymo institucijos susiduria su biurokratijos kliūtimis ir turizmo politikos formavimo bei valdymo institucijų funkcijos yra tiesiog „nuleidžiamos iš viršaus“*. Dauguma žmonių į biurokratijos įsigalėjimą žiūri gana neigiamai, *taip pat pastebimas nepakankamas dėmesys visuomenės poreikiams, trūksta bendradarbiavimo*. Todėl interviu metu buvo siekiama išsiaiškinti, ar ekspertai pritaria šiai nuomonei.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Turizmo valdymo biurokratinės kliūtys	Turizmo formavimo ir valdymo funkcijų „nuleidimas iš viršaus“	„Taip, pritariu, nes Neringoje ypatingai pastebimas politinis susiskaldymas ir visos funkcijos institucijoms ir darbuotojams iš tiesų yra „nuleidžiamos iš viršaus“.“
Visuomenės poreikiai	Nepakankamas dėmesys visuomenės poreikiams	„Manau, kad dauguma Neringos savivaldybės ir jos institucijų specialistų, dirbančių su turizmu, tiesiog bijo pasipriešinti valdžiai, pasiūlyti savo idėjas ir tiesiog vykdo valdžios įsakymus, todėl ir trūksta daugiau dėmesio bendruomenės poreikiams ir bendradarbiavimo.“
	Bendradarbiavimas su institucijomis	„Kaip jau ir minėjau prieš tai, pritariu šiai nuomonei. Mano manymu iš tikrųjų trūksta bendradarbiavimo tarp turizmo valdymo institucijų.“

Ekspertų teigimu, tokia nuomonė vyrauja neveltui, tad jie sutinka su šiuo teiginiu. Kalbant apie Neringos kurortą, pastebimas politinis susiskaldymas ir ekspertų teigimu iš tiesų trūksta susikalbėjimo, bendrų sprendimų, nes ką valdžia nusprendžia, tą ir turi daryti darbuotojai, kurie priklauso būtent tai pačiai politinei partijai, nes savivaldybės administracijos darbuotojai nediršta pasipriešinti valdžios atstovams, kad nepakenktų savo karjerai. Taip pat turizmo paslaugų teikėjai, ypač verslo naujokai, susiduria su biurokratišku mechanizmu, turi pereiti daug kliūčių, siekdami pradėti verslą ir tai iš tiesų kenkia turistinių vietovių konkurencingumui.

Lietuvos Respublikos turizmo įstatyme apibrėžtos savivaldybių institucijų kompetencijos turizmo srityje. Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, *ar Neringos savivaldybės institucijos tinkamai laikosi visų įstatymo nuostatų?* Viena iš įstatymo nuostatų yra, kad savivaldybės turi planuoti ir organizuoti vaikų ir jaunimo stovyklų veiklą ir nustatyti šioms stovykloms taikomus reikalavimus bei kontroliuoti jų vykdymą. Ekspertų teigimu Neringos savivaldybėje tai nėra įgyvendinama. Taip pat daroma prielaida, kad turistams, atvykstantiems į Neringą su vaikais apskirtai yra skiriama per mažai dėmesio. Be to, savivaldybė turėtų skatinti turizmo verslą kaip darbo vietų kūrimo ir gyventojų užimtumo priemonę, tačiau tai akivaizdžiai yra daroma tik vasaros sezono metu. Tad galima daryti išvadas, kad Neringos savivaldybė tik dalinai laikosi turizmo įstatymo nuostatų. Į klausimą: „Ar šių nuostatų pakanka, kad turizmas regione būtų vystomas sėkmingai?“, ekspertai atsakė, kad taip. Kadangi turizmas jau daug metų Lietuvoje reguliuojamas būtent šio įstatymo ir yra vystomas gana sėkmingai, galima daryti išvadas, kad šių nuostatų užtenka.

37 lentelė. Neringos verslininkų nuomonė apie savivaldybių kompetencijas (LR turizmo įstatyme)

(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Neringos savivaldybės LR turizmo įstatymo nuostatų laikymasis	„Mano nuomone tik iš dalies Neringos savivaldybė laikosi įstatymo nuostatų. Efektyviau visos funkcijos yra vykdomos ir skatinamos vasaros sezono metu, o ne sezono metu Neringos valdžia tarsi užmiršta tam tikras funkcijas.“ „Tikrai ne visos Neringos savivaldybės institucijos tinkamai laikosi turizmo įstatymo nuostatų. Pastebėjau, kad nors savivaldybei priskirta funkcija organizuoti vaikų ir jaunimo stovyklas, tačiau tai tikrai nėra daroma.“
Sėkmingas turizmo vystymas regione	„Jeigu šių nuostatų būtų laikomasi tinkamai, tai mano manymu, turizmas būtų vystomas tikrai tinkamai ir sėkmingai.“ „O iš esmės tai pakanka šių nuostatų sėkmingam turizmo vystymui.“

Interviu metu ekspertų buvo prašoma įvardinti, *kokios yra pastebimos Neringos turizmo sektoriaus politikos valdymo problemos*. Verslo atstovai, skirtingai nuo kitų tyrime dalyvavusių respondentų, išvelgia kitas Neringos savivaldybės turizmo valdymo problemas. Teigiama, kad kurorto valdžia neskiria pakankamai dėmesio mažų problemų sprendimui. Kaip pavyzdys buvo įvardinta viešųjų tualetų problema, kuri aktuali atvykstantiems turistams. Pasak eksperto, ne visose Neringos miesto gyvenvietėse viešasis tualetas yra laisvai prieinamas visus metus. Teigiama, kad Juodkrantėje gegužės mėnesį, kai atvyksta įvairios turistų grupės, viešieji tualetai neveikia arba yra užrakinti ir turistai iš tiesų susiduria su didele problema. Jie yra priversti eiti į vietos kavines, barus ir naudotis jų tualetais, tačiau tai akivaizdžiai nėra patogu ir sudaro neigiamą Neringos kurorto įvaizdį.

38 lentelė. Neringos turizmo verslo atstovų nuomonė apie Neringos turizmo politikos valdymo problemas

(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Neringos turizmo sektoriaus politikos valdymo problemos	„Galių įvardinti vėl tą pačią problemą, kad kaip ir kitose savivaldybėse, taip ir sėkmingą Neringoje turizmo politikos plėtros vykdymą stabdo biurokratinis mechanizmas.“ „Manau pagrindinė valdymo problema pas mus yra noras už viską gauti pinigų ir už juos nieko neduoti. Pvz. didinamas ekologijos mokestis, bet elementariausių paslaugų kaip viešasis tualetas - nėra.“

Taip pat manoma, kad Neringos savivaldybės nustatytų rinkliavų dydžiai visiškai neadekvatūs, o surenkami pinigai yra nepagrįstai skiriami įvairių planų, kuriems nepitaria vietiniai gyventojai, įgyvendinimui ir tai visiškai netenkina bendruomenės poreikių. Be to, teigiama, kad Neringos

savivaldybės administracija nevykdo visų jiems priskirtų funkcijų, o rengiami plėtros planai bei kiti dokumentai ar projektai nėra visiškai geri.

Ekspertų buvo klausama, *ar Neringos savivaldybė pakankamai dėmesio skiria turizmo plėtrai*. Tyrime dalyvavęs verslininkas teigė, kad nepakankamai. Jo nuomone tam tikri valdžios sprendimai stabdo turizmo plėtrą. Pavyzdžiui planuojamas padidinti įvažiavimo į Neringos miestą mokestis, kuris apribotų ir sumažintų atvykstančiųjų turistų skaičių. Taip pat ir kiti papildomi mokesčiai, kurie dar labiau apriboja turizmo plėtrą ir mažina turistų srautus. Pavyzdžiui vieno euro mokestis už apsilankymą Naglių gamtos rezervate esančiose negyvosiose kopose. Kitos verslininkės nuomone, Neringos valdžia savo dideliais užmojais atitolsta nuo paprastų dalykų, mažų projektų ir mažų problemų sprendimo. Tad, jos nuomone, dėmesio turizmo plėtrai yra skiriama per daug, kas šiuo atveju neigiamai paveikia turizmo sektorių Neringoje.

39 lentelė. Neringos turizmo verslo atstovų nuomonė apie Neringos savivaldybės turizmo plėtrą
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Neringos savivaldybės turizmo plėtra	„Aš galvoju, kad savivaldybė kartais skiria net per daug dėmesio turizmo plėtros tam tikriems projektams. Tačiau mano nuomone, dėmesys yra skiriamas ne ten kur reiktų.“
	„Manau, kad tikrai nepakankamai didelis dėmesys yra skiriamas turizmui, drįsčiau sakyti, kad turizmo plėtra nėra skatinama. Pavyzdžiui planuojamas pakelti įvažiavimo į Neringos miestą mokestis, kuris tikrai apribotų ir sumažintų atvykstančiųjų turistų skaičių.“

Turizmas yra pagrindinis pajamų šaltinis daugeliui Neringos savivaldybės gyventojų. Tad turizmo vystymas yra svarbus tiek ekonomine, tiek socialine prasmėmis ir jam turi būti skiriamas išskirtinis dėmesys. Tyrimo metu ekspertų buvo klausama: „Kokius neigiamus padarinius gali sukelti netikslingai vykdoma turizmo politika?“ Neringoje pastebimas gyventojų mažėjimas, jaunimas išvyksta gyventi į kitus miestus ir ten steigia savo verslus, kadangi Neringoje dėl blogai vykdomos turizmo politikos nėra sudaromos tinkamos sąlygos jaunimui ir kitiems verslininkams pradėti turizmo verslą. O be smulkiojo verslo teikiamų paslaugų trikdoma turizmo plėtra, turistai negauna pagrindinių paslaugų, kurios yra būtinos. Kitas tyrime dalyvavęs ekspertas taip pat išvelgia neigiamus padarinius, kurie paliestų būtent verslininkus. Jo nuomone, dėl netikslingai vykdomos turizmo politikos Neringoje sumažėtų atvykstančiųjų turistų srautas, o tai neigiamai paveiktų vietinius turizmo paslaugų teikėjus.

40 lentelė. Neringos turizmo verslo atstovų požiūris į netikslingai vykdomą turizmo politiką
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Netikslingai vykdoma turizmo politika	„Pats didžiausias neigiamas padarinys Neringos atveju manau yra tas, kad neskatinant turizmo plėtros ir netikslingai vykdant turizmo politiką yra apribojama smulkiųjų verslininkų veikla ir tai yra labai nenaudinga Neringos miestui.“ „Didžiausias neigiamas padarinys Neringoje būtų – sumažėjęs turistų srautas, dėl kurio sumažėtų turizmo paslaugų teikėjų, nes jie negautų pakankamai pelno, kad galėtų išlaikyti savo verslus.“

Interviu metu ekspertų buvo prašoma įvardinti: „Koks yra viešojo sektoriaus vaidmuo turizmo vystyme Neringoje?“ Verslininkų teigimu – labai svarbus, nes kaip ir kitur, taip ir Neringoje už turizmo valdymą atsakinga savivaldybė ir jos viešosios įstaigos. Turistai atvykę į Neringą pirmiausia apsilanko Nidos Kultūros ir turizmo informacijos centre „Agila“ ieškodami apgyvendinimo galimybių, taip pat norėdami gauti informacijos apie lankytinas vietas, pramogas, renginius, taigi teigiama, kad ši institucija tarsi Neringos veidas.

41 lentelė. Neringos turizmo verslo atstovų požiūris į viešojo sektoriaus vaidmenį turizmo vystyme
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Viešojo sektoriaus vaidmuo turizmo vystyme Neringoje	„Be viešojo sektoriaus nebūtų sėkmingai vystomas turizmas, nes šiame procese svarbus viešųjų įstaigų ir privataus sektoriaus bendradarbiavimas. „Manau, kad svarbus, nes savivaldybės yra vykdančioji ir labai svarbi institucija, be to kitos institucijos, tokios kaip turizmo informacijos centras yra vienas svarbiausių objektų atvykstantiems turistams.“

Kiekviena kurortinė vietovė turistus traukia tam tikrais objektais, įvykiais, tradicijomis ar gamtiniais ištekliais. Neringa – populiarī turistinė vietovė, konkuruojanti su kitomis Lietuvos vietovėmis. Tad interviu metu buvo siekiant išsiaiškinti, kas būtent lemia turizmo sektoriaus konkurencingumą Neringoje?“ Kaip ir kiti ekspertai, dalyvavę interviu, taip ir verslininkai, pagrindiniu konkurencingumą lemiančiu faktoriumi įvardino gamtą. Teigiama, kad Neringoje gamta, kraštovaizdis yra išskirtiniai, todėl traukia turistus atvykti. Taip pat verslininkė įvardino lankytinas vietas, kurios labai populiarī ir konkurencingos: Parnidžio kopa Nidoje, Naglių gamtos rezervatas, negyvosios kopos, Avino kalnas, nuo kurio atsiveria vaizdas į Kuršių marias ir Baltijos jūrą.

42 lentelė. Neringos turizmo verslo atstovų nuomonė apie turizmo sektoriaus konkurencingumą
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Neringos turizmo sektoriaus konkurencingumą lemiantys veiksniai	„Aš manau, kad tik išskirtinė, unikali gamta ir švarūs, Mėlynąja vėliava apdovanoti paplūdimiai lemia būtent Neringos turizmo sektoriaus konkurencingumą.“ „Neringoje turizmo sektoriaus konkurencingumą lemia kitokia gamta, gražus kraštovaizdis, Baltijos jūra, Kuršių marios.“

Interviu metu buvo užduodami klausimai apie aktualius dalykus būtent Neringos verslininkas. Buvo klausiama: „Su kokiomis problemomis Neringoje susiduria turizmo paslaugų teikėjai? Ar Neringos savivaldybė sudaro palankias sąlygas verslo naujokams?“ Didžiausia problema buvo įvardinta – neadekvatūs mokesčiai. Pavyzdžiui, kavinė kuri dirba tik tris mėnesius per metus už buitinių atliekų išvežimą moka visus metus, nors veiklos realiai nevykdo. Kita problema – prekybos vietų skirstymas smulkiesiems verslininkams. Manoma, kad vietos paskirstomos nesąžiningai, vyrauja nepotizmas, prioritetas teikiamas tos pačios, kaip ir valdžios atstovai, partijos nariams. Verslininkės teigimu, Neringos savivaldybė nustato prekybos vietas ir jų nuomos mokesčius, tačiau nesudaro tinkamų sąlygų paslaugoms teikti. Taip pat sunkumų sukelia statybas, rekonstrukcijas griežtai reglamentuojantys dokumentai, dėl kurių verslininkai negali plėtoti savo veiklos. Daugelis jaunųjų verslininkų susiduria su finansiniais ir emociniais sunkumais, trukdančiais siekti užsibrėžtų tikslų ir komercinės sėkmės. Šiuo metu itin daug problemų Neringoje kyla dėl finansavimo galimybių trūkumo, be to, rimtų kliūčių kelia ir kompetentingų darbuotojų stoka bei pačių verslininkų ribotos žinios turizmo verslo sektoriuje. Nors, pasak eksperto, apskritai naujokams sąlygos nėra išskirtinės, ar labai sudėtingos.

43 lentelė. Neringos turizmo verslininkų požiūris į problemas, su kuriomis susiduria paslaugų teikėjai
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Turizmo paslaugų teikėjų problemos	„Gal ir ne visi Neringos turizmo paslaugų teikėjai susiduria su problemomis. Manau daugiausiai sunkumų patiria smulkieji verslininkai.“ „Viena didžiausių problemų manau yra ta, kad smulkieji verslininkai, kurie dirba tik sezono metu mokesčius turi mokėti už visus metus.“
Sąlygos turizmo verslo naujokams	„Taigi manau, kad Neringos valdžia ne tik kad nesudaro palankių sąlygų verslo steigimui, o dar ir žlugdo senuosius verslininkus.“ „Nors apskritai naujokams sąlygos tai manau nėra išskirtinės, labai sudėtingos, ar labai palankios.“

Siekiant išsiaiškinti apie Neringoje vyraujančią sezoniskumą, ekspertų buvo klausama, *kodėl iki šiol nėra išspręsta ši problema ir kokių priemonių turėtų būti imtasi, kad būtų sumažintas sezoniskumas Neringoje?* Pasak tyrimo dalyvių, Neringos valdžios planai bei siejami tikslai yra netikslingi, kadangi rašoma daugybė projektų, kuriami įvairūs planai, kaip pastatyti didelius viešbučius, įrengti SPA centrus, tačiau ekspertų nuomone, vienas toks didelis objektas tikrai neišspręs sezoniskumo problemos. Be to, nėra kuriamos papildomos paslaugos ar steigiamos naujos lankytinos vietos, kurios būtų pritaikytos įvairiems metų laikams. Teigiama, kad reikia sutvarkyti elementarias problemas, pavyzdžiui įrengti viešuosius tualetus, sutvarkyti vaikų žaidimų aikšteles bei pėsčiųjų takus. Taip pat Neringoje trūksta daugiau pramogų gamtoje, nes yra unikali gamta, kurios išteklius reikia išnaudoti. Pavyzdžiui, nėra įrengtų slidinėjimo trasų, nors yra reikiami išteklius, taip pat galėtų būti nuotykių parkas ar „šokantis“ fontanas, kurie tikrai pritrauktų turistus įvairiais metų laikais.

44 lentelė. Neringos turizmo verslo atstovų požiūris į sezoniskumo problemą Neringoje
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Faktoriai, lemiantys sezoniskumą	Neringos valdžios veiksmai	„Manau, kad Neringos valdžia nėra pakankamai suinteresuota, kad turizmas Neringoje vyktų visus metus, o ne tik vasaros sezono metu.“
		„Aš galvoju, kad Neringos valdžios užmojau per daug dideli.“
Priemonės, galinčios padėti sumažinti sezoniskumo problemą	Turimų išteklių išnaudojimas	„Pavyzdžiui neturime slidinėjimo trasų, nors turime unikalią gamtą bei reikiamus išteklius, taip pat nėra laipynių parko, kuris tikrai pritrauktų turistus rudenį, pavasarį.“
	Laipsniškas problemų sprendimas	„Reikia viską vykdyti palaipsniui, spręsti mažas problemas, išnaudoti unikalią gamtą.“

Vystant turizmą regione labai svarbus įvairių institucijų bei žmonių bendradarbiavimas, bendrų tikslų siekimas. Todėl interviu dalyvavusių ekspertų buvo klausama: „Ar turizmo plėtros planavimas Neringoje atitinka viso regiono ir bendruomenės tikslus bei poreikius?“ Pasak ekspertų, Neringos valdžia nėra suinteresuota tenkinti vietinių gyventojų poreikius ir neatsižvelgia į jų tikslus, todėl teigiama, kad tokia turizmo planavimo ir vystymo kryptis netenkina vietos bendruomenės. Verslininkų nuomone, bendruomenė susiduria su įvairiomis problemomis, dėl regione plėtojamo turizmo: per didelis automobilių srautas vasaros sezono metu, nesudaromos tinkamos sąlygos turizmo verslininkams vykdyti veiklą, vis didinamas įvažiavimo į Neringos gyvenvietę mokestis.

45 lentelė. Neringos turizmo verslininkų nuomonė apie bendruomenės poreikius turizmo vystymo procese
(Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Neringos bendruomenė turizmo planavimo ir vystymo procese	„Abejoju, ar atitinka viso regiono bendruomenės poreikius. Galiu pateikti pavyzdį: Neringos valdžia niekaip neišsprendžia per didelio atvykstančių automobilių srauto vasaros sezono metu ir dėl to kylančios parkavimo problemos.“ „Tikrai neatitinka visos bendruomenės poreikių. Nes ne retai būna, kad vietiniai gyventojai siekia plėtoti turizmo verslą, tačiau valdžia, dėl nepagrįstų priežasčių, užkerta tam kelią ir nesudaro tinkamų sąlygų.“

Galima daryti prielaidą, kad Neringos verslininkų netenkina dabartinis turizmo plėtros modelis ir valdžios atstovai turėtų labiau kreipti dėmesį į vietos bendruomenės nuomonę bei poreikius.

Neringos savivaldybės strateginiame plėtros plane 2014-2020 m. turizmui skirtas vienas plėtros prioritetas: „Turizmo ir verslo plėtrai palankios aplinkos kūrimas ir kurortinių paslaugų kokybės užtikrinimas“, kuris apima svarbiausias Neringos verslo aplinkos sritis: verslo skatinimą, investicijų pritraukimą ir kokybiškų bei unikalių turizmo paslaugų plėtrą. Šiuo prioritetu siekiama kurti konkurencingą verslo aplinką, sudaryti sąlygas turizmo sektoriaus plėtrai, plėtojant turizmo paslaugų spektrą ir kokybę, ir skatinti vietos gyventojų, ypač jaunimo, verslumą. Interviu metu ekspertų buvo klausama, *ar šis prioritetas tikslingas ir ar Neringos savivaldybė įgyvendindama turizmo plėtros politiką siekia šio prioriteto tikslų?* Jų nuomone, įvardintas prioritetas, skirtas turizmo plėtrai yra tinkamas. Tačiau abiejų verslininkų teigimu, Neringos savivaldybė nepakankamai siekia prioriteto tikslų, todėl nėra kuriamas Neringos kurorto patrauklumas, vis dar nemažėja sezoniškumo problema ir tikrai trūksta konkurencingumą skatinančių paprastų pramogų ar objektų.

46 lentelė. Neringos turizmo verslininkų požiūris į turizmo prioritetą Neringos strateginiame plėtros plane 2014-2020 m. (Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Neringos savivaldybės strateginio plėtros plano 2014–2020 m. turizmo prioriteto tikslingumas	„Pats prioritetas tai manau tikslingas, tačiau Neringos valdžia tikrai nesistengia siekti įvardintų tikslų.“ „Net nežinau... mano nuomone pats prioritetas gal ir geras, nors realiai toks labai platus, gal reikėtų sukonkretinti.“

Neringos savivaldybės siekiai įgyvendinti prioriteto tikslus	„Siekiant kurti teigiamą Neringos įvaizdį ir didinti patrauklumą reikia sutvarkyti daug elementarių paslaugų bei infrastruktūros dalykų.“ „O kalbant apie tikslų siekimą, tai Neringos savivaldybė nepakankamai siekia prioriteto tikslų. Yra kuriami įvairiausi projektai, planuojamos didelių viešbučių statybos, tačiau realiai tai nevyksta, tad galiu teigti, kad valdžios užmojai labai dideli, tačiau neįgyvendinami.“
--	--

Pasak verslininkės, siekiant kurti teigiamą Neringos įvaizdį reikia sutvarkyti daug elementarių problemų bei infrastruktūros objektų. Visų pirma siūloma išspręsti per didelio automobilių srauto vasaros sezono metu problemą, sudaryti tinkamus viešojo transporto grafikus, įrengti viešuosius tualetus gyvenvietėse, kurie veiktų įvairiais metų laikais, taip pat sutvarkyti vaikų žaidimų aikštelių aplinką, o tik tuomet planuoti didelius projektus, reikalaujančius daug laiko bei finansinių išteklių. Tyrimo dalyvių nuomone, būtent tokie veiksmai padėtų plėtoti turizmą bei siekti prioriteto tikslų.

Verslininkų, kaip ir kitų tyrimo dalyvių, interviu pabaigoje buvo prašoma pateikti pasiūlymus, *kaip būtų įmanoma efektyvinti ir skatinti turizmo plėtros politiką Neringoje*. Jų teigimu, turizmo plėtrai reikia skirti daugiau dėmesio, todėl Neringos valdžia turėtų atidžiau peržiūrėti ir įvertinti savo sudarytus planus, atkreipiant dėmesį į jau minėtų mažų problemų sprendimą, o ne didelių projektų, tokių kaip SPA centrų ar prabangių viešbučių statyba. Manoma, kad Neringoje yra visi reikiami ištekliai vandens bei sveikinimo turizmo plėtrai, tad juos reikia išnaudoti ir skatinti šių turizmo rūšių vystymą. Taip pat reikia naujų turistų traukos objektų, naujų pramogų ar dėmesį pritraukiančių renginių įvairias metų laikais.

47 lentelė. Neringos turizmo verslo atstovų pasiūlymai, kaip efektyvinti turizmo plėtros politiką Neringoje (Sudaryta autorės)

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Pasiūlymai, padėsiantys efektyvinti turizmo plėtros politiką Neringoje	„Turizmo plėtrai reikia skirti daug dėmesio, todėl manau, kad Neringos valdžia turėtų atidžiau peržiūrėti ir įvertinti savo planus. Kaip jau minėjau svarbu pradėti nuo paprastų dalykų ir mažų problemų sprendimo ir tik tada planuoti statyti didelius viešbučius ar SPA centrus.“ „Labai svarbu norėti pritraukti turistus į Neringą, sudaryti jiems kuo palankesnes sąlygas t.y. ne tik didinti kainas, bet ir teikti įvairias paslaugas, kurios pritrauktų daugiau turistų ir kad kiekvienas atvykęs turistą žinotų, kur jo išleisti pinigai atostogų metu patenka bei kokias paslaugas jis už tai gaus.“

Eksperto siūlymu Nidos švyturį būtų galima paversti turistų lankomu objektu-apžvalgos aikštele, kuri galėtų nešti pelną. Taip pat turistai galėtų apžiūrėti Kuršių neriją iš aukščiau, nes turistus visuomet traukia įvairios apžvalgos aikštelės, o tokių objektų Neringoje kaip ir nėra. Be to, galėtų būti atsakingas žmogus ar informaciniai stendai, kurie supažindintų turistus su paties Nidos švyturio istorija. Tai būtų

vienintelis toks objektas Lietuvoje, o gal net ir Europoje. Jo nuomone, Neringoje būtent tokius turimus išteklius reikia išnaudoti turizmo plėtros skatinimui, kurie nereikalauja labai didelių išlaidų ir gali tapti populiariais, turistus traukiančiais objektais.

Apibendrinant galima teigti, kad tyrime dalyvavę Neringos turizmo verslo atstovai aktyviai dalyvauja turizmo plėtros procese. Tyrimas parodė, kad ekspertai išmano įstatymus, yra susipažinę su Neringos plėtros planu, taip pat įvardino, su kokiomis problemomis yra susiduriama Neringoje siekiant plėtoti turizmą. Pasak verslininkų, Neringos valdžia stengiasi skirti pakankamai dėmesio turizmo vystymui, tačiau neretai jų planai būna per didelį ir neįvertinti, ir užgožiantys mažas problemas, kurias iš tiesų visų pirma reikėtų spręsti. Taip pat teigiama, kad į Neringos bendruomenės poreikius nėra įsiklausoma, todėl kyla įvairių pasipiktinimų ir pastebimas nesusikalbėjimas tarp valdžios atstovų ir vietinių gyventojų. Neringos verslininkai tyrimo metu įvardino, kokios priežastys lemia sezoniškumą, ir pateikė pasiūlymus, kaip būtų galima sumažinti šią problemą. Taip pat įvardino konkurencingumą lemiančius veiksnius, akcentuodami, kad unikali gamta yra pagrindinis faktorius, ir pateikė siūlymus, kaip efektyvinti turizmo plėtros procesą.

3.2.4. Neringos kurorto turistinio patrauklumo ir turizmo išvystymo lygio įvertinimas

Atlikus kokybinį tyrimą ir išanalizavus surinktus duomenis galima daryti išvadą, kad Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas, kuris galioja jau beveik du dešimtmečius, sukuria teisinį pagrindą ir tinkamai reguliuoja turizmo sektorių šalyje. Priimtos įvairios įstatymo pataisos dar labiau pagerina esamą turizmo situaciją. Tačiau labai svarbus yra efektyvus įstatymo taikymas. Pasak tyrimo dalyvių, Neringos savivaldybė ir jos institucijos nepažeidinėja įstatymo nuostatų ir tinkamai vykdo joms pavestas funkcijas. Vienintelis įvardintas trūkumas, kad Neringos savivaldybė iki šiol neplanuoja ir nekoordinuoja vaikų ir jaunimo stovyklų veiklos, nors tai viena iš įstatyme įvardintų funkcijų. Visų tyrime dalyvavusių ekspertų nuomone, turizmo formavimo ir valdymo funkcijos Lietuvos institucijoms paskirstytos teisingai. Daroma išvada, kad permainos instituciniame valdyme nereikalingos, kadangi turizmo politika formuojama tinkamai ir turizmo sektorius valdomas sėkmingai. Tačiau visų ekspertų nuomone, kaip ir kitoms sritims, taip ir turizmo sektoriaus valdymui būdingos biurokratinės kliūtys. Teigtina, kad ši problema yra įsisenėjusi ir dėl tokio valdymo pobūdžio pastebimas nesusikalbėjimas tarp viešojo administravimo institucijų, atsakingų už turizmo vystymą, darbuotojų ir gyventojų, todėl neretai nukenčia visuomenės poreikiai. Galima daryti išvadą, kad pamažu situacija keičiasi ir ateityje

biurokratinis mechanizmas turizmo valdyme bus nuosekliau kontroliuojamas ir daugiau dėmesio bus skiriama tarpusavio bendradarbiavimui.

Svarbu paminėti, kad Neringoje viešojo sektoriaus vaidmuo turizmo vystyme yra labai svarbus. Viešojo sektoriaus institucijoms tenka pagrindiniai bei svarbiausi vaidmenys: turizmo planavimas, svarbių sprendimų priėmimas, finansinių išteklių paieška, vykdymas, stebėseną. Taip pat valdžios atstovai atsakingi už verslo plėtrą, prižiūri turizmo paslaugų teikėjų vykdomą veiklą. Todėl labai svarbus viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimas, kurio strategijų dėka gali būti padidinamas turizmo sektoriuje vykdomų projektų efektyvumas.

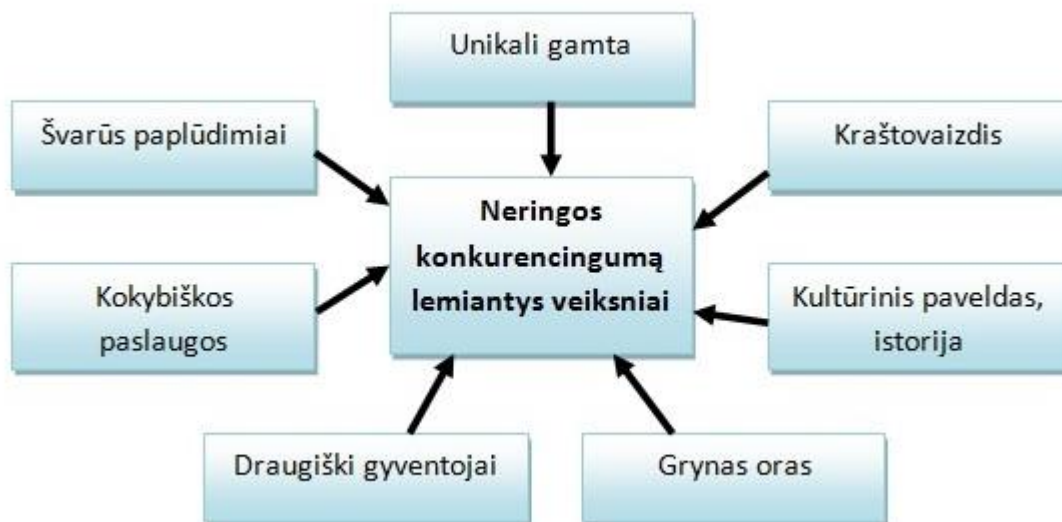
Surinktų duomenų analizės dėka įvertinta dabartinė turizmo sektoriaus plėtros politikos vykdymo situacija Neringos kurorte. Neringos savivaldybės strateginio plėtros plano 2014 – 2020 metams vienas prioritetas yra skirtas turizmui, kuriuo siekiama didinti Neringos kurorto patrauklumą ir konkurencinį pranašumą regione bei kartu mažinti sezoniškumą. Galima teigti, kad prioritetas yra tikslingas ir atitinkantis regiono turizmo vystymo kryptį, kadangi pagrindinė problema Neringoje ir yra sezoniškumas, todėl svarbu nuolat gerinti kurorto įvaizdį ir skatinti konkurencingų paslaugų teikimą.

Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad Neringos savivaldybė turizmui ir jo plėtrai stengiasi skirti pakankamai dėmesio, kadangi tai yra pagrindinis bendruomenės pragyvenimo šaltinis. Yra keliami bendrieji turistinės vietovės plėtros tikslai: plėtoti tokį turizmą, kuris įvairiais atžvilgiais ir lygiais pasižymėtų aukšta kokybe ir gera kaina; skatinti aktyvų turizmą, kaip kultūrinio ir ekonominio tarpininko, vaidmenį; siekti kuo plačiau paskleisti kultūrinę ir ekonominę turizmo naudą – tiesioginę ir netiesioginę – turistinės vietovės bendruomenėje; saugoti turistinės vietovės gamtos ir kultūros paveldą bei puoselėti tradicinę gyvenseną. Tačiau neretai Neringos valdžios atstovų planai būna sunkiai įgyvendinami, reikalaujantys didelių išlaidų ir užgožiantys elementarių problemų sprendimą. Galima teigti, kad ne visuomet priimami sprendimai, siekiant vystyti turizmą, yra teisingi, todėl pasigendama glaudesnio bendradarbiavimo su verslo atstovais ir bendruomene. Vietos lygmeniu svarbu, kad turizmo planavimas ir vystymas regione tenkintų ne tik turistų, bet ir bendruomenės poreikius, nes tik tokiu atveju pasiekiami geriausi rezultatai. Gana sunku nustatyti, ar Neringoje vietinius gyventojus tenkina dabartinės valdžios pasirinkta turizmo vystymo kryptis ir priimami sprendimai. Teigtina, kad bendruomenė pasidalinusi į dvi dalis: vienų poreikius patenkina turizmo vystymo planavimas ir yra atžvelgiama į jų nuomonę bei prioritetus, kitų – netenkina ir jie prieštaringai nusiteikę prieš Neringos valdžios atstovų planus, susijusius su turizmo sektoriaus vystymu bei plėtra. Valdžios atstovų, turizmo informacijos centro bei turizmo sektoriaus verslo atstovų nuomone, Neringos turizmo sektoriaus politika valdoma tinkamai, tačiau yra pastebimos kelios problemos (žr. 49 lentelę).

Neringos turizmo sektoriaus plėtros politikos valdymo problemos
• Neringos savivaldybėje nėra kompetentingo turizmo srities specialisto
• Neįgyvendinamos Kurorto, turizmo plėtros ir verslo komiteto funkcijos
• Racionalių sprendimų ir idėjų trūkumas, siekiant sumažinti sezoniškumą
• Dėmesio trūkumas mažų problemų sprendimui
• Neadekvatūs nustatytų rinkliavų dydžiai
• Nepakankamai geri Neringos savivaldybės plėtros planai ir kiti rengiami projektai
• Biurokratinis mechanizmas

Galima daryti išvadą, kad didelių problemų turizmo sektoriaus politiko valdyme neįžvelgiama, tačiau būtina spręsti kylančias mažesnes problemas, kurios stabdo turizmo sektoriaus plėtrą. Visų pirma būtina Neringos savivaldybėje įsteigti turizmo skyrių ar bent papildomą etatą, turizmo specialistui. Turizmas Neringoje yra svarbiausia ūkio šaka, tad būtina atidžiau koordinuoti šį sektorių. Teigtina, kad kompetentingas turizmo srities specialistas, išanalizavęs dabartinę turizmo sektoriaus situaciją Neringoje ir kylančias problemas, parengtų nuoseklų veiklos planą, kaip jas spręsti.

Didžiausia problema, su kuria susiduria Neringos kurortas, yra sezoniškumas, kuris stabdo turizmo plėtros procesą. Šią problemą yra stengiamasi spręsti nuolat, tačiau ją lemia daugybė faktorių: meteorologinės sąlygos, pasaulinė praktika atostogauti vasarą, paslaugų teikimas tik vasaros sezono metu, turizmo informacijos trūkumas. Todėl galima teigti, kad sezoniškumo problemos visiškai išspręsti neįmanoma, tačiau svarbu stengtis ją sumažinti. Tai turi būti nuoseklus procesas, kuriam ruošiantis svarbu numatyti efektyviausias priemones. Taip pat prie šios problemos sprendimo turi prisidėti tiek verslo atstovai, tiek vietos bendruomenė kuriant patrauklias paslaugas bei organizuojant įvairius renginius visais metų laikais. Kadangi konkurencingos paslaugos bei lankylini objektai suteikia galimybę konkuruoti su kitomis kurortinėmis vietovėmis Lietuvoje. Tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kad Neringos konkurencingumą lemiančių veiksnių yra keletas, nors pagrindinis – unikali Kuršių nerijos gamta (žr. 7 pav.)

7 pav. Neringos kurorto konkurencingumą lemiantys veiksniai

(Sudaryta autorės, remiantis tyrimo rezultatais)

Tyrimo metu surinkti duomenys atskleidė, kad Neringoje trūksta daugiau įvairesnių paslaugų bei pramogų, siūlomų turistams ne tik vasaros metu, bet ir kitais metų laikais. Galima daryti išvadą, kad Neringoje yra reikiami išskirtiniai ištekliai, kurie nėra tinkamai išnaudojami. Siekiant išlaikyti konkurencingumą, būtina daugiau dėmesio skirti turizmo sektoriaus plėtrai bei naujos infrastruktūros rengimui, paslaugų ir pramogų pasiūlos kūrimui. Taip pat svarbu skatinti rinkodarą, kuri padėtų sukurti patrauklų Neringos kurorto įvaizdį. Apibendrinant svarbu įvardinti interviu metu turizmo ekspertų pateiktus siūlymus, kaip siekti kryptingos turizmo plėtros politikos Neringoje. Teigiama, kad reikia skatinti valdžios, bendruomenės ir verslininkų bendradarbiavimą, gerinti teikiamų paslaugų kokybę, siūlyti paslaugų paketus. Taip pat svarbu išnaudoti turimus gamtinius išteklius bei pasiūlyti naujų, kokybiškų paslaugų, pramogų ir renginių visais metų laikais. Siūloma skatinti aktyvų poilsį, teikti žiemos turizmo paslaugas, organizuoti daugiau sporto renginių, plėtoti vandens, sveikatinimo ir konferencinį turizmą. Įvardinta, kad reikia ugdyti vietinių gyventojų sąmoningumą ir bendruomeniškumą bei daugiau dėmesio skirti kokybiškai turizmo informacijai, jos sklaidai. Be to reikia tobulinti Neringos turizmo sektoriaus planavimą ir administravimą. Įgyvendinus pateiktus Neringos turizmo ekspertų pasiūlymus turizmo sektorius regione būtų plėtojamas tikslingai, galėtų sėkmingai konkuruoti su kitomis turistinėmis vietovėmis tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Taip pat būtų sumažinta sezoniškumo problema ir sukurtas patrauklus Neringos kurorto įvaizdis.

Neringos kurorto turistinio potencialo vertinimas, atliktas remiantis išskirtais kriterijais, reikšmingas tuo, kad įvertina kokybinius veiksnius, nulemiančius turistinės vietovės patrauklumą. Išanalizavus tyrimo rezultatus galima teigti, kad Neringos turistinio patrauklumo struktūrą sudaro: turizmo ištekliai (gamtiniai, kultūriniai, socialiniai/žmonių) ir infrastruktūra; turistinės industrijos sudėtinės dalys (apgyvendinimas, maitinimas, vežimas, pramogos, informavimas, valdymas, kelionių organizavimo, mokymo paslaugos); turistų srautas; vietovės statusas (kurorto, UNESCO pasaulio paveldo); vietovės įvaizdis; turizmo suinteresuotųjų veikėjų veikla bei vietovės padėtis turizmo tinkle.

49 lentelė. Neringos savivaldybės potencialo vertinimas
(Sudaryta autorės)

Vietovė	Išskirtiniai gamtiniai kultūriniai faktoriai	Išskirtinis infrastruktūrinis aprūpinimas ir paslaugos	Išskirtinė vietinė socialinė ūkinė infrastruktūra	Išskirtiniai prioritetiniai produktai
Didelio potencialo regionas				
Neringos savivaldybė	Jūra Paplūdimiai Kuršių marios Kopos UNESCO objektas	Kurortas, uostas, prielaukos.	Nacionalinis parkas, pasienis su Rusija.	Rekreacinio turizmo, aktyvaus poilsio turizmo produktai.

Tyrimo metu įvertinus Neringos kurorto turistinio patrauklumo ir turizmo išvystymo lygį, galima daryti išvadą, kad Neringa yra didelio potencialo regionas (žr. 49 lentelę). Todėl labai svarbu ir toliau kurti patrauklų Neringos kurorto įvaizdį, skatinti konkurencingumą bei sėkmingai plėtoti turizmo sektorių šiame regione. Planuojant Neringos turizmo sektoriaus plėtrą, svarbu atkreipti dėmesį į pokyčius bei turizmo rinkos tendencijas. Vienas dažniausiai naudojamų metodų vietovės ištekliams vertinti yra SSGG modelis, kompleksinis strateginės analizės metodas, kuris padeda apibrėžti strateginės plėtos išeitį esamą situaciją ir įvardinti plėtos galimybes. Taigi, siekiant sistemiškai apibendrinti išanalizuotus tyrimo rezultatus bei pateikti rekomendacijas ir pasiūlymus, kaip būtų galima efektyvinti turizmo plėtrą Neringoje buvo atlikta SSGG analizė (žr. 50 lentelę), kurios dėka nustatyti Neringos kurorto privalumai bei trūkumai tiek turizmo, tiek kitais atžvilgiais. Taip pat aiškiai matomos grėsmės bei galimybės ateities plėtrai bei kurorto turizmo sritys tobulinimui, panaudojant turimus resursus.

Stiprybės	Silpnybės
<ol style="list-style-type: none"> 1. Prestižinis Neringos kurorto įvaizdis, kadangi Kuršių nerija įtraukta į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą. 2. Unikalus kraštovaizdis, išskirtinė gamta, švarūs paplūdimiai (apdovanoti Mėlynąja vėliava). 3. Vertingas istorinis bei kultūrinis paveldas. 4. Kultūrinių renginių tradicijų išsaugojimas. 5. Gerai išplėtoti apgyvendinimo, maitinimo bei kitų turizmo paslaugų sektoriai. 6. Išplėtotas ir prieinamas visiems kultūros įstaigų (muziejų, kultūros centrų, bibliotekų) tinklas. 7. Geros kokybės vietinės reikšmės keliai. 8. Mažas nusikalstamumo lygis. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sudėtingas bei brangus transporto susisiekimas. 2. Silpnas Neringos turizmo sektoriaus prekinis ženklas, kadangi nėra vieningos rinkodaros strategijos. 3. Trūksta kvalifikuotų turizmo specialistų Neringos savivaldybėje. 4. Silpnai išvystytas sveikatinimo, vandens, aktyvaus sporto bei konferencinis turizmas. 5. Nepakankamai išnaudojami Kuršių nerijos resursai turizmo atžvilgiu. 6. Turizmo sektoriaus darbuotojams trūksta kompetencijos. 7. Būdingas didelis turistų srautų sezoniškumas ir nesugebėjimas jo išvengti.
Galimybės	Grėsmės
<ol style="list-style-type: none"> 1. Turistų srautų augimas iš įvairių šalių tiek Lietuvos, tiek Neringos teritorijose. 2. ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimas skatinant turizmo sektoriaus plėtrą ir gerinant infrastruktūrą. 3. Viešojo ir privataus sektoriaus partnerystė, plėtojant turizmo sektorių ir gerinant Neringos kurorto įvaizdį. 4. Turizmo sektoriaus vystymas, populiarinant atskiras specifines turizmo rūšis. 5. Išskirtinių gamtinių išteklių panaudojimas plėtojant sveikatinimo turizmą. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nepakankamai išnaudotos ES struktūrinių fondų lėšos turizmo sektoriaus plėtrai. 2. Didėjanti konkurencija tarp Lietuvos ir kaimyninių šalių kurortinių vietovių. 3. Trūksta valstybės dėmesio bei koordinavimo kurortų plėtros klausimais. 4. Ekonominis nuosmukis visos šalies mastu ir galima neigiama valstybės politiką mokesčių sistemoje. 5. Strateginių planų, vizijų bei misijų neįgyvendinimas, tęstinumo nebuvimas. 6. Dėl didėjančio turistų srauto didės aplinkos oro tarša ir žala gamtai.

3.3. Rekomendacijos ir pasiūlymai

Rekomendacijos, kaip siekti kryptingos ir efektyvios turizmo plėtros politikos Neringoje yra pateikiamos remiantis atlikta stiprybių, silpnųjų, galimybių ir grėsmių (SSGG) analize, mokslinės literatūros analize bei kokybiniu turizmo ekspertų nuomonės tyrimu, kurio rezultatai patvirtino, kad Neringos savivaldybėje yra per mažai dėmesio skiriama efektyviam turizmo vystymui, jo plėtrai, sezoniškumo mažinimui ir bendruomenės poreikių tenkinimui.

Rekomendacijos Neringos savivaldybei:

1. Turizmo planavimas yra viena svarbiausių turizmo valdymo funkcijų ir Neringos valdžia planavimui skiria iš tiesų nemažai dėmesio, tačiau kylančios įvairios problemos, nemažėjanti sezoniškumo problema bei kiti turizmo sektoriaus rodikliai nėra labai geri ir neužtikrina sėkmingos turizmo plėtros. Todėl labai svarbu įvertinti realias galimybes, kad numatyti tikslai ir uždaviniai būtų įgyvendinti, o rezultatai pasiekti. Tam reikalingas tinkamas finansavimas, aukštas prioritetas turizmo sektoriui, nuolatinė priemonių įgyvendinimo stebėseną ir analizė, viešojo bei privataus sektoriaus partnerystė, vadžios įsiklausymas į bendruomenės poreikius bei racionalių sprendimų paieška.
2. Siekiant didinti Neringos kurorto patrauklumą rekomenduojama parengti Neringos kurorto rinkodaros strategiją, kurios dėka būtų užtikrinta efektyvi ir sparti turizmo informacijos sklaida. Labai svarbu nuosekliai platinti reklaminę turizmo informaciją: parengti reklaminį video bei bukletus apie Neringos miestą ir jame teikiamas turizmo paslaugas bei organizuojamus renginius ne tik vasaros sezono metu, bet ir kitais metų laikais. Taip pat būtina atnaujinti informaciją internetiniame oficialiame Neringos turizmo puslapyje, atnaujinti esamus bei įrengti naujus informacinius standus bei nuorodas, kad turistai lengviau rastų lankytinus objektus. Įgyvendinus šias priemones turistus nesunkiai pasiektų aktuali informacija apie Neringoje teikiamas turizmo paslaugas ir Neringos kurortas taptų dar didesniu traukos objektu.
3. Neringa yra turistinė vietovė, tačiau Neringos savivaldybėje nėra atskiro skyriaus, atsakingo už turizmo vystymą kurorte, o klausimus susijusius su šiuo sektoriumi sprendžia verslo ir starteginės plėtros skyrius, kuriame taip pat šiuo metu nėra atsakingo asmens. Todėl yra siūloma įsteigti naują etatą – turizmo specialisto, kuris būtų atsakingas už turizmo projektų rengimą ir įgyvendinimą, inicijuotų investicinius projektus bei skatintų darnią turizmo plėtrą Neringos savivaldybėje. Taip pat siūloma rengti mokymus bei seminarus kitų savivaldybės institucijų darbuotojams, siekiant kelti turizmo specialistų kvalifikaciją bei motyvaciją. Pavyzdžiui, rengti kasmetinius mokymus-diskusijas turizmo informacijos centro specialistams, kurių metu būtų aptarta turizmo situacija regione ir diskutuojama, kaip spręsti kylančias problemas bei skatinti darnią turizmo plėtrą. Siūloma rengti bendrą projektą, siekiant pagerinti turistų aptarnavimo standartus ir suvienodinti veiklos principus visų neringos gyvenviečių organizacijose. Taip pat svarbi viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimo galimybių paieška – darbo grupės, reguliarūs darbo grupės susitikimai, pradžioje bendrų strateginių kryptių paieškai, o vėliau

sudarant tematinės darbo grupes iš atskirų institucijų atstovų (atsakingas už marketingą ir viešuosius ryšius, turizmo paslaugų plėtrą, infrastruktūros plėtrą).

4. Pasitelkiant kitas Neringoje veikiančias viešojo sektoriaus institucijas, jų žmogiškuosius išteklius, turi būti siekiama aktyviai vystyti kultūrinį turizmą, kadangi taip būtų išvengta kai kurių grėsmių ir pasiekta, kad Neringos savivaldybės išskirtiniai kultūriniai ištekliai būtų paversti kultūrinio turizmo produktais. Jų dėka būtų sukurtas teigiamas Neringos kurorto įvaizdis, atsirastų galimybė išlaikyti gyvas tradicijas, augtų lankytojų domėjimasis šiuo paveldu, o taip pat būtų pritraukta daugiau investicijų kultūrinio paveldo apsaugai. Todėl Neringos savivaldybė daugiau dėmesio turi skirti kultūrinio turizmo paslaugų plėtrai, paveldo objektų sutvarkymui ir priežiūrai bei kultūrinių renginių organizavimui, rėmimui, kurie prisidėtų prie sezoniškumo problemos mažinimo.
5. Labai svarbu Neringoje nuolat gerinti turizmo verslo aplinką, kuriant palankią paslaugų verslui struktūrą, gerinant jų kokybę bei užtikrinant galimybes naudotis turizmo paslaugomis. Kadangi pastaruoju metu kyla nemažai vietos verslininkų nepasitenkinimų esamomis verslo vystymo sąlygomis, yra būtina užtikrinti efektyvią smulkiojo ir vidutinio verslo rėmimo sistemą, taip pat skatinti informacijos sklaidą apie palankias turizmo verslo steigimo galimybes Neringoje. Tokiu būdu būtų pritraukta naujų turizmo verslo steigėjų, investicijų, sukuriama papildomų darbo vietų ir gerinama kurorto ekonominė padėtis. Taip pat Neringos valdžia turėtų peržiūrėti įvairių rinkliavų dydžius ir atsižvelgiant į vietos bendruomenės nuomonę bei jas objektyviai įvertinus, perskaičiuoti.
6. Būtina gerinti ir pritaikyti infrastruktūrą turizmo paslaugoms, todėl Neringos savivaldybės miesto tvarkymo ir statybos skyrius turėtų daugiau dėmesio skirti šiai sričiai, optimaliai paskirstyti lėšas bei pritraukti naujų investicinių projektų. Vienas svarbiausių žingsnių turėtų būti koncertų salių Neringos gyvenvietėse rekonstrukcija, kadangi esamu būkle yra labai prasta. O tokios kultūrinės erdvės visuomet yra geras traukos objektas atvykstantiems turistams. Kitas siūlomas žingsnis – esamų viešųjų tualetų tvarkymas ir naujų įrengimas visose Neringos gyvenvietėse, kadangi pastaruoju metu tai yra opi problema Neringoje. Taip pat siūloma įrengti daugiau automobilių stovėjimo aikštelių, rekonstruoti esamus bei įrengti naujus pėsčiųjų takus, kurie būtų pritaikyti ir neįgaliesiems. Taip pat pritraukus naujus investicinius projektus būtų galima įrengti SPA centrą, teikiantį įvairias sveikatinimo paslaugas, laipynių-pramogų parką bei išskirtinę apžvalgos aikštelę, nes visi šie objektai sukurtų ekonominę naudą, įsteigtų papildomas darbo vietas ir didintų Neringos kurorto patrauklumą bei konkurencinį pranašumą.

IŠVADOS

1. Turizmas yra prioritetinga turizmo ūkio šaka ir turizmo politika yra labai svarbi ekonominiam šalies vystymuisi. Formuojant ir plėtojant turizmą svarbu koncentruotis į tinkamą strategiją bei planų įgyvendinimą, užsibrėžtų tikslų pasiekimą bei pokyčių numatymą ir jų valdymą. Būtent sistemingas turizmo planavimas sudaro galimybes užtikrinti viešojo sektoriaus institucijų, turizmo verslo ir vietos bendruomenės bendradarbiavimą, taip pat tikslingai išnaudoti regiono išteklius, skatinti konkurencingumą bei gerinti turizmo plėtros politikos valdymą. Taip pat svarbu paminėti, kad turizmo planavimas yra nuoseklus procesas, susijęs su turizmo ateities idėjomis, todėl vystant turizmą turi būti pasirinktas toks planavimo modelis, pagal kurį parengtas plėtros planas turizmo vietai duotų didžiausią teigiamą efektą ir padėtų konkuruoti rinkoje. Turizmo vietovių konkurencingumas suteikia regionui galimybę sukurti palankią turizmo infrastruktūrą, kurioje būtų išlaikoma natūralių gamtinių bei kitų išteklių bazė ir tuo pat metu būtų kuriama panaši rinka, panaši į konkurentų.
2. Siekiant pagrindinių turizmą skatinančių tikslų, būtina suformuluoti politikas, kurios tinkamai orientuotų organizacijas, jų valdymą ir turizmo vystymą, nes sėkminga turizmo plėtra galima tik esant tvariai visų lygių organizacinei struktūrai ir nuosekliams koordinavimo ryšiams. Turizmo srityje viešojo sektoriaus veiklos pagrindimas remiasi socialinės, ekonominės, politinės ir kultūrinės naudos skatinimu, nes valdžia bei kitos viešosios įstaigos aktyviai prisideda prie sėkmingos turizmo plėtros politikos, siekiant ilgalaikės naudos bei piliečių gerovės.
3. Turizmo politikai įtakos turi tarptautinė teisė, taip pat ji yra reglamentuojama Europos Sąjungos priimtais teisės aktais, o kadangi turizmas labai įvairiapusis, susijęs su kitomis veiklomis, yra reglamentuojamas ir daugelių kitoms sritims priimtų reguliuoti teisinių aktų. Didžioji dalis ES teisės aktų yra konsultacinio bei rekomendacinio pobūdžio, tačiau ES šalims yra privaloma jų laikytis, kadangi skatina Lisabonos sutarties pagrindinio tikslo siekimo. Lietuvoje, kaip ir kitose Europos Sąjungos valstybėse, turizmas yra prioritetinga turizmo ūkio šaka, o turizmo politika yra gana svarbi ekonominės politikos vystymuisi. Kadangi Lietuva yra Europos Sąjungos narė, todėl savo įstatymų bazę taip pat pritaikė prie ES direktyvų, komunikatų ir sprendimų. Taip pat akcentuotina, kad turizmo politikos įgyvendinimas šalyje paremtas atitinkamais įstatymais, normatyviniais dokumentais, programomis, aprašais, taisyklėmis. Svarbiausias turizmą reglamentuojantis teisės aktas yra Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas. Be to, turizmo

sektorius Lietuvoje taip pat susijęs su daugybe kitų valstybės vykdomų politikų ir veiklų, todėl yra veikiamas ir kitų teisės aktų, kurie prisideda prie turizmo planavimo bei vykdymo.

4. Turizmo planavimo ir vystymo procese pagrindinis vaidmuo ir atsakomybė už priimamus sprendimus, susijusius su turizmo plėtra, tenka valdžios institucijoms. Pagrindiniai Lietuvos turizmo sistemos valdymo dalyviai yra Seimas, Vyriausybė, Ūkio ministerija, Valstybinis turizmo departamentas, turizmo taryba bei savivaldybės, kuriems yra priskirtos turizmo valdymo funkcijos bei kompetencijos, apibrėžtos LR turizmo įstatyme. Taip pat, kuriant turizmo plėtros politiką dalyvauja ir kitos viešosios bei privačios įmonės, bendruomenės, nacionalinių ir regioninių parkų direkcijos, įvairios visuomeninės organizacijos, todėl labai svarbu suderinti visų šių institucijų organizacinę valdymo struktūrą Lietuvoje, nes tik tuomet bus vykdoma sėkminga turizmo plėtra.
5. Atlikto kokybio tyrimo dėka buvo išsiaiškintos Neringos kurorto turizmo sektoriaus vystymo problemos, išanalizuotos esamos turizmo plėtros politikos kryptys bei galimybės. Vadovaujantis atrinktais Neringos turistinio potencialo vertinimo kriterijais buvo nustatyta, kad regionas yra didelio potencialo ir patrauklus turistiniu požiūriu, tačiau be efektyvios turizmo vadybos ir rinkodaros darni turizmo plėtra regione negalima. Nors didelių problemų Neringos turizmo sektoriaus politiko valdyme neįžvelgiama, tačiau būtina spręsti kylančias mažesnes problemas, kurios stabdo turizmo sektoriaus plėtrą. Atsižvelgiant į tai, buvo pateiktos konkrečios rekomendacijos ir pasiūlymai Neringos savivaldybei, kaip spręsti esamas problemas bei siekti efektyvesnės ir nenutrūkstamos turizmo plėtros Neringoje.

LITERATŪRA

1. Baležentis A., Žuromskaitė B. (2012) *Turizmo vadyba. Tarptautinio turizmo administravimo įvadas*. Mokomasis leidinys. Vilnius.
2. Baud-Bovy M., Lawson F. (2002) *Tourism and recreation. Handbook of planning and design*. London.
3. Bruneckienė J., Pukėnas K. (2008) *Regionų konkurencingumą lemiančių veiksnių įtaka bendram konkurencingumui*. *Ekonomika ir vadyba*, 13.
4. Damulienė A. (1996). *Paslaugų marketingas: turizmas*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas
5. Dapkus R., Gaižauskienė E. (2009) *Turizmo plėtros perspektyvos vietos savivaldos lygmeniu*. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 3 (16), p. 60-72
6. Deuschl D. E. (2006) *Travel and Tourism Public Relations*. An introductory guide for hospitality managers. USA.
7. Europos Parlamentas [žiūrėta 2016 03 16]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/>
8. Europos Sąjunga. *ES institucijos ir kitos įstaigos*. [žiūrėta 2016 04 12] Prieiga per internetą: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/index_lt.htm
9. Getz D. (1986) *Models in tourism planning: towards integration of theory and practice*. *Tourism Management*, p. 21-32.
10. Grecevičius P., Armaitienė A. ir kt. (2002) *Turizmas. Vadovėlis*. Kauno kolegijos leidybos centras.
11. Hall C. M. (2000) *Tourism planning: Policies, processes and relationships*. Harlow: Prentice Hall.
12. Hopenienė R., Kamičaitytė A. (2004) *Tolydi turizmo plėtra. Konkurencingos turizmo sistemos kūrimo prielaidos*. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, p. 29.
13. Kaspar K. (1986) *Die Fremdenverkehrslehre im Grundriss*, Bern.
14. Labanauskaitė D. (2002). *Atvykstamojo turizmo ekonominio produkto vertinimas*. Daktaro disertacija. Kaunas: KTU.
15. Labanauskaitė D. (2002). *Tarptautinio turizmo įtaka ekonominiam augimui*. *Ekonomika ir vadyba*. Kaunas: Technologija, p. 41-43.
16. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. *Europos kelionių komisija*. [žiūrėta 2016 04 16] Prieiga per internetą: <https://ukmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/turizmas/tarptautinis-bendradarbiavimas-turizmas/europos-kelioniu-komisija>
17. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. *Jungtinių Tautų Pasaulio turizmo organizacija*. [žiūrėta 2016 04 16] Prieiga per internetą: <https://ukmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/turizmas/tarptautinis-bendradarbiavimas-turizmas/jungtiniu-tautu-pasaulio-turizmo-organizacija>
18. Marozienė I. (2010) *Darnaus turizmo planavimo modelis*. Vilnius.
19. Marozienė I. (2010) *Darnaus turizmo vystymo gairės*. Vilnius.

20. Middleton V. (2001) *Marketing in Travel and Tourism*. – Oxford: Butterworth Heinemann.
21. Neringos savivaldybė [žiūrėta 2016 02 27]. Prieiga per internetą: <http://www.neringa.lt/>
22. Oficiali Neringos turizmo informacijos svetainė [žiūrėta 2016 03 04] Prieiga per internetą: <http://www.visitneringa.lt>
23. Piliutytė J. (2007) *Miestų konkurencingumo koncepcija ir analizės lygmenys*. Viešoji politika ir administravimas.
24. Porter M. E. (1998) *The Competitive Advantage of Nations*. Palgrave.
25. Šiaulytė I., Jasinskas E. (2011) *Turistinių regionų konkurencingumą lemiantys veiksniai*. Mokslas ir praktika, aktualijos ir perspektyvos, Kaunas.
26. Tidikis R. (2003) Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Lietuvos teisės universitetas, Vilnius.
27. Valstybinis turizmo departamentas prie ūkio ministerijos [žiūrėta 2016 02 12]. Prieiga per internetą: <http://www.tourism.lt/>
28. Wignaraja G., Joiner D. (2004) *Measuring Competitiveness in the World's Smallest Economies: Introducing the SSMECI*. Economics and Research Department, 60, 38 - 60.
29. William F. Theobald (2005) *Global Tourism* – 3rd. Editon.USA
30. Žilinskas G. (2004) Vietos savivalda. In: Krupavičius A., Lukošaitis A. Lietuvos politinė sistema: sąranga ir raida. Kaunas.

ŠALTINIAI

1. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas Nr. IX-1327, 2003-01-28, *Žin.*, 2003, Nr. 17-704.
2. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos 2002 m. lapkričio 12 d. Nr. IX-1187 Vilnius.
3. Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas *Žin.* 1994, Nr. 60-1183.
4. Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas Nr. XI-1496, 2011-06-22, *Žin.*, 2011, Nr. 85-4138.
5. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas Nr. X-1722, 2008-09-15, *Žin.*, 2008, Nr. 113-4290.
6. Lietuvos turizmo plėtros 2014–2020 metų programa patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. kovo 12 d. nutarimu Nr. 238.
7. 1990 m. birželio 13 d. Europos Tarybos direktyva 90/314/EEC dėl kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketų.
8. 1995 m. lapkričio 23 d. Europos Tarybos direktyva 95/57/EC dėl statistinės informacijos turizmo srityje rinkimo.
9. 2004 m. vasario 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 261/2004 dėl atsisakymo vežti, skrydžių atšaukimo ar atidėjimo atveju.
10. 2005 m. gruodžio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2111/2005 dėl oro vežėjų, Bendrijos sąrašo sudarymo ir oro transporto keleivių informavimo apie skrydį vykdančio oro vežėjo tapatybę.
11. 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje.
12. 2006 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 561/2006 dėl tam tikrų su kelių transportu susijusių socialinių teisės aktų suderinimo.
13. 2007 m. spalio 19 d. Europos Komisijos komunikatas. Darnaus ir konkurencingo Europos turizmo darbotvarkė KOM (2007) 621 galutinis.
14. 2014 m. kovo 5 d. Europos Komisijos komunikatas Europos parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Briuselis, COM (2014) 130 galutinis.
15. 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/2302 dėl kelionės paslaugų paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių.

PRIEDAI

Interviu klausimai turizmo ekspertams

1. Kaip manote, ar LR turizmo įstatymas deramai reguliuoja turizmo sektorių Lietuvoje? Kokius išvelgiate šio įstatymo trūkumus?
2. Kaip manote, ar Lietuvoje teisingai paskirstytos turizmo formavimo ir valdymo funkcijos? Ar, Jūsų nuomone, reikalingos permainos Lietuvos turizmo instituciniame valdyme? Jei taip, tai kokios?
3. Neretai teigiama, kad Lietuvoje turizmo valdymas susiduria su biurokratijos kliūtimis ir turizmo politikos formavimo bei valdymo institucijų funkcijos yra tiesiog „nuleidžiamos iš viršaus“, taip pat pastebimas nepakankamas dėmesys visuomenės poreikiams, trūksta bendradarbiavimo. Ar pritariate šiai nuomonei? Pagrįskite savo atsakymą.
4. LR turizmo įstatymas nustato savivaldybių institucijų kompetenciją turizmo srityje. Ar, Jūsų nuomone, Neringos savivaldybės institucijos tinkamai laikosi visų įstatymo nuostatų? Ar šių nuostatų pakanka, kad turizmas regione būtų vystomas sėkmingai?
5. Kokios yra pastebimos Neringos turizmo sektoriaus politikos valdymo problemos?
6. Jūsų nuomone, ar Neringos savivaldybė pakankamai dėmesio skiria turizmo plėtrai?
7. Kokius neigiamus padarinius gali sukelti netikslingai vykdoma turizmo politika?
8. Koks, Jūsų nuomone, yra viešojo sektoriaus vaidmuo turizmo vystyme Neringoje?
9. Kaip manote, kas lemia turizmo sektoriaus konkurencingumą Neringoje?
10. Ar galite įvardinti, su kokiomis problemomis Neringoje susiduria turizmo paslaugų teikėjai? Ar Neringos savivaldybė sudaro palankias sąlygas verslo naujokams? Pagrįskite savo atsakymą.
11. Neringai būdinga sezoniškumo problema, kuri stabdo turizmo plėtros procesą. Kodėl, Jūsų nuomone, iki šiol nėra išspręsta ši problema? Kokių priemonių turėtų būti imtasi, kad būtų sumažintas sezoniškumas Neringoje?
12. Vietos lygmeniu ypatingai svarbu tai, kad sėkmingas turizmo planavimas ir vystymas tenkintų ne tik turistų, bet ir vietos bendruomenės poreikius. Ar turizmo plėtros planavimas Neringoje atitinka viso regiono ir bendruomenės tikslus bei poreikius?
13. Neringos savivaldybės strateginiame plėtros plane 2014-2020 m. turizmui skirtas vienas plėtros prioritetus: „Turizmo ir verslo plėtrai palankios aplinkos kūrimas ir kurortinių paslaugų kokybės užtikrinimas“, kuriuo siekiama didinti Neringos kurorto patrauklumą ir konkurencinį pranašumą regione bei kartu mažinti sezoniškumą. Kaip manote, ar šis prioritetus tikslingas? Ar Neringos savivaldybė įgyvendindama turizmo plėtros politiką siekia šio prioriteto tikslų?
14. Gal galite pateikti pasiūlymų kaip būtų įmanoma efektyvinti ir skatinti turizmo plėtros politiką Neringoje?

Tyrime dalyvavusių turizmo ekspertų charakteristika

Ekspertas nr. 1. Andrius Bagdonas – Neringos savivaldybės tarybos narys, smulkusis verslininkas.

Ekspertas nr. 2. Valentina Burkšienė – Neringos savivaldybės tarybos narė, Kurorto, turizmo plėtros ir verslo komiteto narė, poilsio namų „Inkaro kaimas“ savininkė.

Ekspertas nr. 3. Eglė Baltranaitė – Nidos kultūros ir turizmo informacijos centro „Agila“ direktorės pavaduotoja, Neringos savivaldybės nevyriausybinių organizacijų tarybos narė.

Ekspertas nr. 4. Angelina Ivanova – Nidos kultūros ir turizmo informacijos centro „Agila“ specialistė turizmo informacijai, gidė.

Ekspertas nr. 5. Petras Jenčiauskas – AB Poilsio namai „Ažuolynas“ direktorius.

Ekspertas nr. 6. Sandra Berletaitė – S. Berletaitės IĮ vadovė (apgyvendinimo paslaugos, mažmeninė prekyba suvenyrais, žvejybos reikmenų nuoma).

Interviu su Andriumi Bagdonu

1. Kaip manote, ar LR turizmo įstatymas deramai reguliuoja turizmo sektorių Lietuvoje? Kokius išvelgiate šio įstatymo trūkumus?

Kiek yra tekę susipažinti su LR turizmo įstatymu, didelių spragų jame neįžvelgiu. Manau, kad įstatyme nustatyti turizmo verslo organizavimo principai yra tikslingi, institucinis kompetencijų paskirstymas taip pat veikia tinkamai. Na, o kalbant apie turistų teisių apsaugą, buvusią spragą valdžia taip pat jau panaikino, kuomet praėjusiais metais įsigaliojo Seimo priimtos Turizmo įstatymo pataisos, sustiprinusios turistų apsaugą, tad manau, kad turizmo įstatymas tikrai deramai reguliuoja Lietuvos turizmo sektorių.

2. Kaip manote, ar Lietuvoje teisingai paskirstytos turizmo formavimo ir valdymo funkcijos? Ar, Jūsų nuomone, reikalingos permainos Lietuvos turizmo instituciniame valdyme? Jei taip, tai kokios?

Kaip jau minėjau prieš tai, mano nuomone, kompetencijos ir funkcijos Lietuvos turizmo institucijoms yra paskirstytos teisingai, žinoma, jeigu tik tos institucijos kokybiškai atlieka savo darbą. Bet mano nuomone tiek Seimas, tiek LR Vyriausybė, tiek įgaliotos ministerijos pakankamai gerai vykdo savo funkcijas susijusias su turizmo formavimu, nors galbūt kai kurie sprendimai būna ir ne visiems priimtini. Kalbant apie permainas, nemanau, kad jos reikalingos, nes abejoju, ar kažkas pasikeistų, pagerėtų.

3. Neretai teigiama, kad Lietuvoje turizmo valdymas susiduria su biurokratijos kliūtimis ir turizmo politikos formavimo bei valdymo institucijų funkcijos yra tiesiog „nuleidžiamos iš viršaus“, taip pat pastebimas nepakankamas dėmesys visuomenės poreikiams, trūksta bendradarbiavimo. Ar pritariate šiai nuomonei? Pagrįskite savo atsakymą.

Na taip, tokia nuomonė Lietuvoje vyrauja jau daugelį metų ir manau iš esmės ji yra teisinga. Mūsų visuomenė iš tiesų susiduria su dideliu biurokratiniu mechanizmu, kuris veikia valdžios institucijose, tiek valdančiose turizmą, tiek kitus sektorius. Dėmesio visuomenės poreikiams visuomet trūko, nors kalbant apie turizmą, manau, ši situacija pamažu keičiasi. Kaip pavyzdį galima paminėti jau įvardintą permainą, sustiprinusią turistų apsaugą, tad galima teigti, kad į tam tikrus visuomenės poreikius yra atsižvelgiama. Nors galbūt su didžiausiomis kliūtimis tenka susidurti turizmo sektoriuje dirbantiems verslininkams, kuriems norint sėkmingai ir legaliai vykdyti savo veiklą reikia sutvarkyti daugybę dokumentų, kitaip tariant, peržengti biurokratinius barjerus.

4. LR turizmo įstatymas nustato savivaldybių institucijų kompetenciją turizmo srityje. Ar, Jūsų nuomone, Neringos savivaldybės institucijos tinkamai laikosi visų įstatymo nuostatų? Ar šių nuostatų pakanka, kad turizmas regione būtų vystomas sėkmingai?

Kalbant apie įstatymų laikymąsi, manau, kad Neringos savivaldybė ir jos institucijos tikrai jų nepažeidinėja. Dar praėjusiais metais priklausiau Turizmo komitetui ir šia sritim teko daug domėtis, tad galiu teigti, kad kažkokių pažeidimų ar netinkamų įstatymo normų laikymosi nepastebėjau. Turizmas vystomas gana sėkmingai, tad galima teigti, kad tokių nuostatų pakanka. Tereikia daug dirbti ir nenutraukti turizmo vystymo proceso.

5. Kokios yra pastebimos Neringos turizmo sektoriaus politikos valdymo problemos?

Kalbant apie Savivaldybės kompetencijas turizmo sektoriaus valdyme, tai visų pirma problema kyla administracijoje. Mano nuomone, kad mūsų savivaldybei trūksta kompetentingų turizmo srities specialistų. Šiuo metu apskritai savivaldybėje jau pusę metų nėra žmogaus atsakingo už strateginį planavimą bei programų ruošimą verslo ir turizmo klausimais. Verslo ir strateginės plėtros skyriuje trūksta dviejų specialistų, tad akivaizdu, kad ir darbus, susijusius su turizmo politikos valdymu, atlieka ne visiškai kompetentingi asmenys, be to darbų krūvis likusiems darbuotojams yra didesnis, tad dėl laiko stokos darbai gali būti atliekami atmetinai. Manau šią problemą būtina kuo greičiau spręsti ir priimti tikrą savo srities specialistą, kuris rengtų tikslingus projektus, daug dėmesio skirtų situacijos analizei ir atėjus laikui parengtų tikrai gerą strateginės plėtros planą. Na, o kita problema gali būti įvardintas tas pats sezoniškumas, tad galima daryti prielaidą, kad kažkur Neringos turizmo sektoriaus politikos valdymas susiduria su dideliais keblumais, nes sezoniškumo problema nėra išsprendžiama ir situacija nesikeičia jau daug metų.

6. Jūsų nuomone, ar Neringos savivaldybė pakankamai dėmesio skiria turizmo plėtrai?

Mano manymu, svarbiausia Neringos savivaldybės ūkio šaka būtent ir yra turizmas. Nuoseklus ir sistemingas turizmo vystymui yra skiriama daug dėmesio, nes būtent tai sukuria subalansuotą ir stabilią Neringos savivaldybės ekonomiką, kuri teikia pajamas bendruomenei, o taip pat sukuria ir darbo vietas tiek valstybiniame, tiek privačiame sektoriuje.

7. Kokius neigiamus padarinius gali sukelti netikslingai vykdoma turizmo politika?

Turizmas didina regiono socialinį, kultūrinį bei ekonominį potencialą ir tikrai sukuria teigiamą įvaizdį. Tad jeigu turizmo politika bus vykdoma netikslingai, tiesiog nebus pastebimas šis teigiamas rezultatas.

8. Koks, Jūsų nuomone, yra viešojo sektoriaus vaidmuo turizmo vystyme Neringoje?

Neringoje viešojo sektoriaus, valdžios vaidmuo turizmo vystyme, mano nuomone, yra pats svarbiausias. Būtent viešojo sektoriaus institucijoms tenka pagrindiniai ir svarbiausi vaidmenys: planavimas, sprendimų priėmimas, vykdymas, stebėseną. Taip pat galėčiau įvardinti ir tokius vaidmenis, kaip investicijų skatinimas, infrastruktūros plėtra ir įvairių organizacinių struktūrų sudarymas. Be to, be viešojo sektoriaus verslas negalėtų būti vystomas. Tad vaidmuo iš tiesų labai svarbus.

9. Kaip manote, kas lemia turizmo sektoriaus konkurencingumą Neringoje?

Neringos turizmo sektoriaus konkurencingumą lemia unikalūs kraštovaizdis, nuostabi gamta, turtingas kultūrinis paveldas, šio krašto istorija, žmonės, taip pat manau, kad teikiamų paslaugų pakankamai aukšta kokybė irgi prisideda. Nors iš tiesų didinant turizmo sektoriaus konkurencingumą Neringoje iš tiesų labai svarbu siekti, kad turistų lankomi objektai ir turistams teikiamos paslaugos, kurios tikrai nėra labai išskirtinės, būtų tinkamai pritaikyti ir siūlomi įvairiems turistams.

10. Ar galite įvardinti, su kokiomis problemomis Neringoje susiduria turizmo paslaugų teikėjai? Ar Neringos savivaldybė sudaro palankias sąlygas verslo naujokams? Pagrįskite savo atsakymą.

Pagrindinė problema žinoma yra sezoniškumas. Turizmo paslaugų teikėjams Neringoje iš tiesų gana sudėtinga vykdyti savo veiklą, kadangi pelningas sezonas trunka vos 2-3 mėnesius per metus. Į verslą investuoti tenka nemažai, o pelnas ne visuomet būna toks, kokio tikimasi. Be to, Neringos savivaldybėje mokesčiai yra vieni didžiausių visoje šalyje ir galbūt nustatomi nepakankamai adekvačiai. Nuolat yra skundžiamasi dėl buitinių atliekų išvežimo mokesčių, kuriuos verslininkai moka visus metus, o realiai paslauga naudojasi vėlgi vos kelis mėnesius per metus, taip pat ir kiti mokesčiai – ekologijos mokestis ir kt., kurie pristabdo atvykstančių turistų skaičių, o tai vėlgi nėra naudinga Neringos verslininkams. O kalbant apie sąlygas turizmo verslo naujokams, manau, kad jos yra pakankamai palankios. Galbūt tik reikia daugiau

noro ir pastangų, nors žinoma neretai Neringos savivaldybės ir verslininkų nuomonės susikerta, nes turizmo veikla yra gana griežtai reguliuojama, kartais gal net per daug...

11. Neringai būdinga sezoniškumo problema, kuri stabdo turizmo plėtros procesą. Kodėl, Jūsų nuomone, iki šiol nėra išspręsta ši problema? Kokių priemonių turėtų būti imtasi, kad būtų sumažintas sezoniškumas Neringoje?

Neringai iš tiesų sunku spręsti sezoniškumo problemą. Manau, kad pakankamai svaria šių sunkumų priežastimi yra turizmo informacijos trūkumas. Į Neringą atvykę turistai iš tiesų pasigenda išsamios informacijos apie teikiamas paslaugas, o kartais ir visai nežino apie kurią nors teikiamą paslaugą ar pramogą. Nors iš tiesų ir pačių paslaugų ribotumas ne sezono metu prisideda prie šios problemos. Manau, kad Neringai trūksta kokybiško SPA centro, daugiau žiemos pramogų, renginių ne tik vasaros sezono metu, daugiau atrakcijų gamtoje ir tam pritaikytos infrastruktūros. Sezoniškumo problema yra kompleksinė ir jai spręsti nepakanka vieno naujo objekto ar pramogos, šios problemos sprendimas turi būti sistemingas ir kruopščiai suplanuotas procesas.

12. Vietos lygmeniu ypatingai svarbu tai, kad sėkmingas turizmo planavimas ir vystymas tenkintų ne tik turistų, bet ir vietos bendruomenės poreikius. Ar turizmo plėtros planavimas Neringoje atitinka viso regiono ir bendruomenės tikslus bei poreikius?

Deja, ne. Bendruomenei aktualus pelnas, gaunamas iš turizmo verslo, todėl jiems yra svarbios tinkamos sąlygos verslui vykdyti. O valdžia, bendruomenės nuomone, tikrai ne visuomet sudaro pakankamai tinkamas sąlygas. Be to nuolat kyla įvairių pasipiktinimų susijusių su nustatomais mokesčiais, automobilių parkavimu sezono metu, viešųjų tualetų problema, įvairiais apribojimais ir pan., tad akivaizdu, kad ne viso regiono poreikius atitinka Neringoje vykdomas turizmo plėtros planavimas.

13. Neringos savivaldybės strateginiame plėtros plane 2014-2020 m. turizmui skirtas vienas plėtros prioritetas: „Turizmo ir verslo plėtrai palankios aplinkos kūrimas ir kurortinių paslaugų kokybės užtikrinimas“, kuriuo siekiama didinti Neringos kurorto patrauklumą ir konkurencinį pranašumą regione bei kartu mažinti sezoniškumą. Kaip manote, ar šis prioritetas tikslingas? Ar Neringos savivaldybė įgyvendindama turizmo plėtros politiką siekia šio prioriteto tikslų?

Taip, prioritetas labai tinkamas mūsų kurortui ir Neringos valdžia iš tiesų stengiasi jo paisyti. Neringos savivaldybės taryba visuomet stengiasi priimti tik teigiamus Neringos turizmo sektoriui sprendimus. Nuolat yra svarstoma, kaip galima būtų pagerinti dabartinę situaciją, prailginti turistinį sezoną, sudaryti palankesnes sąlygas verslininkams ir apskriti didinti Neringos kurorto patrauklumą. Taigi, mano nuomone, šio prioriteto tikslų yra siekiama, nors galbūt ne visada jų siekimui priimami tinkami sprendimai.

14. Gal galite pateikti pasiūlymų kaip būtų įmanoma efektyvinti ir skatinti turizmo plėtros politiką Neringoje?

Visų pirma, labai svarbu yra nuolat tobulinti Neringos turizmo sektoriaus planavimą ir administravimą bei plėtoti turizmo sektoriaus žmogiškuosius gebėjimus. Mano nuomone, būtent turizmo plėtros planavimas ir sudaro galimybes pasiekti darnaus turizmo tikslus, taip pat užtikrinti valdžios institucijų, verslo ir vietinės bendruomenės bendradarbiavimą, tinkamai kontroliuoti turizmo plėtrą, didinant teigiamą turizmo plėtros naudą ir mažinant neigiamą jo poveikį vietai. Visų antra, reikia spręsti sezoniškumo problemą. Siekiant sumažinti sezoniškumo neigiamus padarinius, turi būti atsižvelgta į jau minėtą strateginį planavimą, kokybiškų turizmo paslaugų pasiūlą bei paklausą, racionalų turizmo išteklių panaudojimą, infrastruktūrą ir kitus aspektus, apimančius turizmo sferą. Iš tikrųjų labai svarbu yra dėti visas pastangas į sezoniškumo problemos mažinimą, pavyzdžiui plėtojant viešąją turizmo infrastruktūrą, žinoma gerinant teikiamų

paslaugų kokybę, aktyviai remiant kultūrinio, konferencinio, sveikatinimo bei žiemos turizmo projektus, skatinant smulkaus ir vidutinio verslo vystymąsi, kuri būtų orientuotas į įvairių turistų segmentų aptarnavimą.

Interviu su Valentina Burkšiene

1. **Kaip manote, ar LR turizmo įstatymas deramai reguliuoja turizmo sektorių Lietuvoje? Kokius išvelgiate šio įstatymo trūkumus?**

Aš galvoju, kad iš principo pakankamai deramai reguliuoja. Surašyta, viskas, kas turi būti surašyta ir apie veiklas, ir apie institucijas, kurios atsakomybes dalinasi. 2014 metais įsigaliojo labai daug pataisų, viskas yra taisoma, tad man atrodo, kad kaip dokumentas jis nėra prastas. Ko gero ES teisė įpareigoja sutapatinti ir visi mūsų teisės aktai atitinka ES teisės reikalavimus. Tai kaip dokumentu tikrai remtis galima, kompetencijos nurodytos aiškiai, tad vadovaujantis šiuo įstatymu gali turizmą vystyti. Taip pat nuo 2010 metų pradėta kaupti statistika, ir tai yra labai gerai. Aš pati asmeniškai pildau apgyvendinimo statistiką ir pateikiu Turizmo departamentui, nes taip įpareigoja turizmo įstatymas. Tačiau čia išvelgiu vieną trūkumą, pavyzdžiui Nidos kempingas teikia statistiką tik apie viešbutį, tačiau nameliai ant ratų, palapinės nėra apskaitomi. Tad realiai Lietuvos statistika šiuo klausimu nėra tiksli. Taigi šiuo klausimu tobulėti yra kur.

2. **Kaip manote, ar Lietuvoje teisingai paskirstytos turizmo formavimo ir valdymo funkcijos? Ar, Jūsų nuomone, reikalingos permainos Lietuvos turizmo instituciniame valdyme? Jei taip, tai kokios?**

Manau teisingumas yra susitarimo reikalas. Šiaip kas liečia ta bendrą pasaulinę praktiką, aišku politikai turi formuoti, o vykdytojai turi įgyvendinti ir niekaip kitaip nebus. Natūralu, kad Seimui suteikta galia formuoti ir jis turi atspindėti mūsų valią ir suformuoti, kad visiems būtų geriau. Vyriausybės funkcija yra įgyvendinti Seimo suformuotą politiką, kaip specialistam išnaudoti įrankį, komitetus, komisijas, ekspertines grupes, kad įgyvendintų tinkamai. Vyriausybė daro tą, ką nori Seimo dauguma, nes šios institucijos yra tampriai susiję. Visa tai siejasi ir su Ūkio ministerija ir džiaugiuosi, kad turizmas paaugo iki tokio lygio, kad ir ministerijoje atsirado turizmo koordinatorius, ko ilgą laiką nebuvo. Tad teisingumas paskirstyme kaip ir yra, nors neretai ir šiose institucijose pastebimi nepotizmo atvejai. Taip pat kalbant apie turizmo departamentą, nelabai matau realių veiksmų viešojoje erdvėje, ką jie šiuo metu daro. Ir jeigu visuomenėje iškyla kokios nors problemos turizmo klausimais, dėl agentūrų turistinių problemų nuolat kyla kipšas ir žmonės norėdami gali apkaltinti departamentą. Atrodo departamentas turi funkcijas, tačiau jeigu nori apkaltinti, visuomenė gali suformuoti nuomonę, kad jie blogai dirba. O šiaip manau, kad mūsų unitarinėje valstybėje yra daug institucijų atsakingų už turizmą ir tai yra gerai. Šiaip pagal konstituciją teisingai atskirta, demokratinis principu, decentralizavimo. Savivaldybės nėra pavaldžios Valstybės institucijoms. Jos vykdo savo politiką, ir kiekvienos savivaldybės taryba turi teisę vykdyti savo turizmo politiką vadovaudamasi vietos savivaldos įstatymu, o ten tik gairės nubraižytos ir kiekvienas politikas, dauguma, kaip supranta, taip formuoja. Tai vėlgi, tas teisingumas principinis demokratinės valstybės išlaikytas. Nors funkcijos paskirstytos teisingai ir aš tikiu, kad tai, kas yra daroma, tinka daugumai žmonių. O kalbant apie Neringą aš manau, kad turėtų būti atskirtas turizmas nuo kultūros, nes šiuo metu šios pagrindinės Neringai sferos yra sujungtos ir vykdomos vienos institucijos. Šiaip kitokių permainų Lietuvos atveju manau nereikia, viskas paskirstyta pakankamai teisingai. Gal peržiūrėti įgaliojimus, jeigu kažkam kliūva, bet aš apskritai esu už stabilizavimą Lietuvoje po tiek dešimtmečių.

- 3. Neretai teigiama, kad Lietuvoje turizmo valdymas susiduria su biurokratijos kliūtimis ir turizmo politikos formavimo bei valdymo institucijų funkcijos yra tiesiog „nuleidžiamos iš viršaus“, taip pat pastebimas nepakankamas dėmesys visuomenės poreikiams, trūksta bendradarbiavimo. Ar pritariate šiai nuomonei? Pagrįskite savo atsakymą.**

Iš tiesų priklauso nuo to, koks yra valdininkas, nes jų yra įvairių, tad gana sunku vienareikšmiškai pasakyti, ar pritariu ar ne. Jeigu kalbėti Neringos atveju, tai valdžiai šiek tiek apribota laisvė, jie yra pažaboti, nes atsirado susitarimai, planai ir jie nelabai gali savavališkai visko daryti. Strateginiai planai iškelti aukščiau politikų valios ir bent teoriniame lygmenyje tai veikia. Aišku su biurokratija susiduriama, bet teisės bazė jau yra gana tvarkinga. Tad tas „nuleidimas iš viršaus“ jau ne toks spaudžiantis, koks buvo iki Lietuvai tampant ES nare. Procesas buvo ilgalaikis, bet dabar jau manau viskas gerai. Ir pinigų skirstymas jau yra kitoks, jis yra pažangus. Visgi manau įstatyminės bazės sutvarkymas leidžia viską pažaboti, ta negaliu 100 procentų pritarti, kad viskas nuleidžiama iš viršaus, nes vykdomoji institucija žino savo teises ir gali atstovėti, gali diskutuoti ir ieškoti kompromiso.

- 4. LR turizmo įstatymas nustato savivaldybių institucijų kompetenciją turizmo srityje. Ar, Jūsų nuomone, Neringos savivaldybės institucijos tinkamai laikosi visų įstatymo nuostatų? Ar šių nuostatų pakanka, kad turizmas regione būtų vystomas sėkmingai?**

Manau, kad pakankamai tinkamai yra laikomasi visų nuostatų, kadangi kaip minėjau, politinė valia šiek tiek yra pažabota įstatymų ir valdininkai negali priimti savavališkų sprendimų, tad vykdo viską pagal įstatymo nuostatas. Net ir pasikeitus valdžiai nebedaromi kažkokie tai pakeitimai planuose, viskas įgyvendinama palaipsniui, kaip suplanuota ir tai yra gerai. Tad Neringos atveju, kaip ir kitose savivaldybėse, manau viskas įgyvendinama teisingai, nes kitaip ir nelabai galėtų būti. Ir mano nuomone to tikrai pakanka, kad regione turizmas būtų ir yra vystomas teisingai.

- 5. Kokios yra pastebimos Neringos turizmo sektoriaus politikos valdymo problemos?**

Iš tiesų politiškai valdoma, nes tikrai negaliu sakyti, kad nieko nėra, nes yra turizmo komitetas. Jam priklauso Neringos verslo žmonės, nors jiems trūksta kompleksiško mastymo. Daug kas žiūri į savo verslus. Nors jau yra teigiamų perversmų, pasitvirtinome turizmo rinkodaros planą. Visgi dažnai turizmo kontekste politikai bara biurokratus vykdytojus, kad jie blogai dirba, todėl teko atkreipti dėmesį, kad mes tam ir esame, kad pasakyti, ką jie turi daryti. Va tokios problemos pas mus daugiau pastebimos. Komitetas tikrai turi daug priemonių ir daug daro. Turizmas tikrai vystomas, nors mažai kas galvoja apie grąžą. Reikia ieškoti objektų, kurie pritrauktų žmones, kurie paliktų pinigus. Nes vien gamtos neužtenka, be to sezonas trunka vos 3, na geriausiai atveju 5 mėnesius. Tad visgi norisi stipresnių turizmo vykdančiųjų institucijų, savivaldybės skyriuje trūksta turizmo specialistų. Dirba žmonės, kurie yra kitų sričių specialistai ir labiau dirba su projektais. Tad aš galvoju, kad tikrai reikia turizmo specialisto. Ir vėlgi pakartosiu, kad turistinėje savivaldybėje du pagrindiniai „arkliukai“ turizmas ir kultūra turi būti atskirti.

- 6. Jūsų nuomone, ar Neringos savivaldybė pakankamai dėmesio skiria turizmo plėtrai?**

Kaip ir prieš tai minėjau, turizmo plėtrai dėmesys tikrai yra skiriamas, pats turizmo komitetas daug daro ir tikrai žengiam pirmyn. Bet mažai kas galvoja apie atgalinį ryšį, apie grąžą, ekonominę naudą. Reikia remtis Druskininkų pavyzdžiu. Iš tiesų teoriškai dėmesio skiriama labai daug, tačiau praktiškai galbūt kažko ir trūksta, visgi reikia daugiau dėmesio, kompetentingo žmogaus savivaldybėje.

- 7. Kokius neigiamus padarinius gali sukelti netikslingai vykdoma turizmo politika?**

Lyginant su kitomis kurortinėmis savivaldybėmis mes labai daug atsiliekame, turime tik planą, bet trūksta supratimo ir svairių politinių sprendimų, krypties, matymo. Tai padariniai būtų tokie, kad visa tai palies visus mus, nes visi neringiškaiai gyvena iš turizmo. Mus nukonkuruos ir dabar jau sudėtinga pritraukti žmones žiūrėti vien gamtos, nes daug kam ta gamta jau yra žinoma. Taip pat visuomeniniai, ekonominiai padariniai, iš esmės, žalos gamtai nebus, nes jei sumažės turistų, gamta tikrai nepatirs neigiamų padarinių, turės tik teigiamus. Bet žiūrint socialiniame kontekste, kad jeigu vietinė bendruomenė, miestas, praras pajamų šaltinį, tad mes nebespręsimė ir socialinių problemų bendruomenei. Tad netikslingai vykdant tą turizmo politiką tik gamta patirs teigiamų padarinių, o visi kiti pajaus neigiamus padarinius.

8. Koks, Jūsų nuomone, yra viešojo sektoriaus vaidmuo turizmo vystyme Neringoje?

Viešojo sektoriaus vaidmuo visur yra svarbiausias. Viešasis sektorius visuomet turi daugiau galimybių įtakoti verslą visose srityse. Verslas negali nepaklusti, jis turi vadovautis ta teisės sistema ir tais sprendimais ir turi vykdyti taip kaip viešasis sektorius suformuoja. Negali būt kitaip, verslininkai negali priešintis teisinei sistemai. Iš tikrųjų tai kas yra viešojo sektoriaus iškomunikuota, tai yra viešojo intereso atstovėjimas. Tad turizmo verslininkas turi priimti viešo intereso žodį, turi jį girdėti ir įsikomponuoti. Tuo labiau, kad turizmas dabar yra socialiai atsakingas verslas, jis turi sugyventi su bendruomene su socialine terpe. Tad manau, kad viešojo sektoriaus vaidmuo turizmo vystyme iš tiesų yra išskirtinis. Bendradarbiavimas labai svarbus tarp viešojo ir privataus sektoriaus, verslas turi įsikomponuoti į tą sistemą. Nes viešasis sektorius turi labai svarbų vaidmenį ir turizmo vystyme turi daugiau galių negu verslas.

9. Kaip manote, kas lemia turizmo sektoriaus konkurencingumą Neringoje?

Vienareikšmiškai tai tik gamta. Nors mes save turime reklamuoti, kaip socialinę terpę, savęs nepaverčiame įrankiu. Reikia reklamuoti, kad pas mus saugu, mes draugiški, šilti, atvažiuokite pas mus. Socialinis savitumas galėtų būti gera galimybė, nors daug kam tai neįprasta. Daug kas eina per infrastruktūrą, bet neparodo, kad mes esame draugiški, šilti žmonės. O infrastruktūriškai mes nelabai ką turime, neturime kaip konkuruoti su kitais kurortais, tad sakyčiau kad šiuo atveju mes nekonkurencingi. Nors 2018 metais planuojamos statybos, baseinų įrengimas, nors manau, kad šie objektai neišsilaikys verslo iniciatyvą. Reikia viešojo ir privataus sektorių partnerystės.

10. Ar galite įvardinti, su kokiomis problemomis Neringoje susiduria turizmo paslaugų teikėjai? Ar Neringos savivaldybė sudaro palankias sąlygas verslo naujokams? Pagrįskite savo atsakymą.

Esminė problema, kad paslaugų teikėjai labai veikiami sezoniškumo. Tad vietos žmonių pajėgų ir finansų neužtenka ekonomikai cirkuliuoti. Sezonas labai trumpas ir tai yra pagrindinė problema. Taip pat Neringoje turto ir žemės apmokestinimas yra neproporcingas pagal vykdomos veiklos periodą. Reikia mokėti už visus metus, nors dirbi tik kelis mėnesius per metus. Nors labai gerai, kad valdžia šią problemą sprendžia suteikdama lengvatas. Nors verslininkai nuolat būna įtampoje, nes nežinia, kada lengvatų teikimo tvarka pasikeis. Kita problema – nepotizmas, nes visi neringiškaiai susiję. Savivaldybės darbuotojai bei politikai, taip pat yra ir verslininkai, tad iškyla viešųjų ir privačių interesų susidūrimas, tad ne visuomet galima pareikšti savo nuomonę. Verslo naujokams savo verslą Neringoje pradėti yra taip pat kaip ir kitur Lietuvoje, nes galioja ta pati teisė, tad Neringos valdžia nelabai turi įtakos. Visiems turi būti suteiktos vienodos sąlygos, nes visiems galioja tos pačios teisės. Stambus verslas į Neringą neateina, nes tam yra per daug ribojimų ir suvaržymų. Nors manau, kad nelabai ir reikia didelių, grandiozinių viešbučių, SPA centrų nes tuomet nukonkuruos mažuosius verslus. Nors manau čia yra kompleksinės priežastys, kodėl nėra čia didelių verslų. Neringoje ne vasaros metu išimtinai mažai žmonių gali išlaikyti savo verslus. Manau tik vietiniai žmonės gali kažkiek išlaikyti. Todėl nėra labai daug verslo naujokų.

11. Neringai būdinga sezoniškumo problema, kuri stabdo turizmo plėtros procesą. Kodėl, Jūsų nuomone, iki šiol nėra išspręsta ši problema? Kokių priemonių turėtų būti imtasi, kad būtų sumažintas sezoniškumas Neringoje?

Manau, kad įvažiavimo į Neringą kainos sąlyginai gali sureguliuoti sezoniškumą. Bet reikia kalbėti kaip išnaudoti gegužį ir rugsėjį turizmui. Tai šitoj vietoj reikėtų išnaudoti infrastruktūrą, jeigu sukuriame, nes orai jau šąla. Taip pat reikia pozicionuoti pačius gyventojus, reikia atrasti kaip išnaudoti sezoniškumą kitu kampu. Nes jis buvo ir bus, reikia kažkaip pateikti išteklius, kuriuos turime: grybai, uogos ir kiti dalykai. Sezoniškumas yra visame pasaulyje ir niekam nepavyksta su juo susidoroti, juk yra pasaulinė praktika atostogauti vasarą, ir nieko mes nepakeisime. Reikia didinti marketinginėmis galimybėmis Neringos plusus ne sezono metu. Labai gerai, kad jau dabar Neringos sezono atidarymas yra gegužės mėnesį. Jau dabar kalbama, kad reikia mažiau finansuoti renginius sezono metu, nes ir taip žmonių būna daug, reikia remti tuos, kurie padėtų pritraukti žmonės ne vasaros sezono metu.

12. Vietos lygmeniu ypatingai svarbu tai, kad sėkmingas turizmo planavimas ir vystymas tenkintų ne tik turistų, bet ir vietos bendruomenės poreikius. Ar turizmo plėtros planavimas Neringoje atitinka viso regiono ir bendruomenės tikslus bei poreikius?

Šiaip tai pasakysiu, kad bendruomenė pas mus niekaip savo pozicijos neišreiškia turizmo kontekste. Tai aš vienintelį dalyką galiu pasakyti, kad jeigu yra šita dauguma ir bendruomenė nesiskundžia, tai manau, kad valdžia atspindi bendruomenės poreikius. Bent jau tai didžiajai daugumai bendruomenės. Galima daryti prielaidą, kad bendruomenės poreikius patenkina šitie sprendimai ir ta kryptis, kurios laikosi dabartinė valdžios dauguma. Tad manau, kad visiems yra gerai.

13. Neringos savivaldybės strateginiame plėtros plane 2014-2020 m. turizmui skirtas vienas plėtros prioritetas: „Turizmo ir verslo plėtrai palankios aplinkos kūrimas ir kurortinių paslaugų kokybės užtikrinimas“, kuriuo siekiama didinti Neringos kurorto patrauklumą ir konkurencinį pranašumą regione bei kartu mažinti sezoniškumą. Kaip manote, ar šis prioritetas tikslingas? Ar Neringos savivaldybė įgyvendindama turizmo plėtros politiką siekia šio prioriteto tikslų?

Manau, kad kryptis tradiciškai persikelia iš senųjų planų, nieko naujo šiame plane nesugeneruota. Man tai tos frazės yra populistinės, kurios kartojasi metai iš metų. Jos kaip gairės visiškai ir geros, nes dabar yra sakoma, kad gairių labai sukonkretinti ir nereikia. Svarbiau yra tai, kokios yra suplanuotos priemonės. Tikslai irgi labai abstraktūs ir visi kaip nori, taip traktuoja. Trūksta konkretumo ir nėra įvertinimo, nėra žiūrima, ar tikslai pasiekiami. Ir Neringa tikrai ne išimtis.

14. Gal galite pateikti pasiūlymų kaip būtų įmanoma efektyvinti ir skatinti turizmo plėtros politiką Neringoje?

Na, aš manau, kad šiai dienai iš esmės kaip ir viskas yra gerai. Nors jeigu būtų mano valia, aš siūlyčiau pirmiausia dirbti su žmonėmis, su socialine terpe, reikia ugdyti visų mūsų žmonių sąmoningumą, bendruomeniškumą ir tai reikia išreklamuoti, kad mes esame specifinė bendruomenė. Ir tai savaime išsirutulios į žmonių svetingumą ir tai manau trauktų žmonės atvykti. Tas susivienijimas leistų klasteriuoti tai ką turime, o ne tiesiog žiūrėti į tai, ką kiekvienas turi atskirai. Reikia rengti paslaugų paketus, mes turime ką pasiūlyti, bet pas mus trūksta bendrystės jausmo. O jeigu jis būtų, galėtume pritraukti investicijas infrastruktūrai, objektams, plėtrai. Nereikia svaičioti apie vandens parkus, nes net nežinia, ar jo reikia. Turime išnaudoti esamą infrastruktūrą, tam, kad pasitikrintume, kad turėtume informaciją skaičiais, kad žinotume, kokia kryptimi veikti. Reikia įvertinti esamą situaciją. Ir kaip jau sakiau reikia pradėti nuo žmonių, skatinant vienybės jausmą.

Interviu su Egle Baltranaite

1. Kaip manote, ar LR turizmo įstatymas deramai reguliuoja turizmo sektorių Lietuvoje? Kokius išvelgiate šio įstatymo trūkumus?

Mano nuomone, LR turizmo įstatymas pakankamai deramai reguliuoja turizmo sektorių. Kiek yra tekę susipažinti su šiuo įstatymu, galiu teigti, kad jame įtrauktos visos privalomos reguliuoti sritys bei visi subjektai ir logiškai paskirstytos kompetencijos institucijoms. Prieš keletą metų atlikti įstatymo pakeitimai sustiprino turistų apsaugą, buvo ir kitų pakeitimų, taigi, mano nuomone, įstatyme didelių trūkumų nėra.

2. Kaip manote, ar Lietuvoje teisingai paskirstytos turizmo formavimo ir valdymo funkcijos? Ar, Jūsų nuomone, reikalingos permainos Lietuvos turizmo instituciniame valdyme? Jei taip, tai kokios?

Aš galvoju, kad funkcijos paskirstytos teisingai, nes turizmo formavimas ir valdymas vykdomas tikrai sėkmingai. Nelabai įsivaizduoju, kaip kitaip galėtų būti tos funkcijos paskirstytos. Tai manau visų vakarų šalių praktika, kad būtent tokios institucijos kaip yra dabar turizmo politiką formuoja, o likusios ją įgyvendina ir valdo. Tad mano nuomone permainos nereikalingos. Jeigu kažką ir reikėtų keisti, tai pačius specialistus dirbančius šioje sferoje. Tačiau aš didelių trūkumų neįžvelgiu.

3. Neretai teigiama, kad Lietuvoje turizmo valdymas susiduria su biurokratijos kliūtimis ir turizmo politikos formavimo bei valdymo institucijų funkcijos yra tiesiog „nuleidžiamos iš viršaus“, taip pat pastebimas nepakankamas dėmesys visuomenės poreikiams, trūksta bendradarbiavimo. Ar pritariate šiai nuomonei? Pagrįskite savo atsakymą.

Nemanau, kad galėčiau pritarti šimtu procentų. Žinoma biurokratija buvo, yra ir bus, tačiau dabar tos kliūtys yra nebe tokios didelės kaip anksčiau. Kadangi valdžiai paskirtos tam tikros funkcijos ir kompetencijos, tačiau teisė varžo jų savivalę. Tad manau, kad visi dirba savo darbą, bent jau turizmo srityje ir dideliu biurokratinių kliūčių šiame kontekste neįžvelgiu. Specialistai tikrai stengiasi atsižvelgti į visuomenės poreikius, nors galbūt ne visada visiems įtinka. Bendradarbiavimas, mano nuomone yra, į žmonių poreikius, nuomonę yra atsižvelgiama ir priimami tikrai teisingi sprendimai. Ir manau, kuo toliau, tuo mažesnės bus šios kliūtys ir tikrai atsiras susikalbėjimas tarp vykdančiųjų institucijų, darbuotojų ir visuomenės.

4. LR turizmo įstatymas nustato savivaldybių institucijų kompetenciją turizmo srityje. Ar, Jūsų nuomone, Neringos savivaldybės institucijos tinkamai laikosi visų įstatymo nuostatų? Ar šių nuostatų pakanka, kad turizmas regione būtų vystomas sėkmingai?

Vėlgi galiu pasakyti, kad kaip ir kitoms institucijoms, taip ir savivaldybei paskirtos kompetencijos yra tinkamos. Savivaldybė yra pagrindinė institucija, kuri privalo planuoti ir vystyti turizmą. Ir Neringoje, kaip ir kitose turistinėse savivaldybėse tai yra daroma laikantis LR turizmo įstatymo. Nidos KTIC „Agila“ taip pat laikosi įstatymo ir savo funkcijas atlieka tinkamai. Institucija ataskaitinga savivaldybei ir jeigu valdžia išvelgia kokių nors trūkumų, yra peržiūrima situacija ir stengiamasi trūkumus pašalinti, kad turistai teikiamomis paslaugomis būtų patenkinti. Juk turizmo informacijos centras atspindi visos Neringos įvaizdį, yra tarsi šio kurorto veidas. Nes didžioji dalis turistų

atvykę ateina būtent į šį centrą, ieškodami informacijos, apgyvendinimo galimybių ar tiesiog norėdami pabendrauti su vietiniais gyventojais, kurie dirba mūsų centre. Tad galiu teigti, kad tiek savivaldybė, tiek turizmo komitetas ir kitos institucijos tinkamai laikosi įstatymo nuostatų ir akivaizdu, kad to tikrai pakanka, kad turizmas regione būtų vystomas sėkmingai.

5. Kokios yra pastebimos Neringos turizmo sektoriaus politikos valdymo problemos?

Aš kažkokių tai didelių problemų tikrai nepastebiu. Turizmas vystomas, turizmo politika valdoma pakankamai sėkmingai ir tinkamai, savivaldybė ir jos institucijos savo darbą atlieka visai neblogai. Nors manau, kad trūksta šiek tiek naujų idėjų, daugiau noro pritraukti užsienio investicijų, naujų verslininkų mūsų kurorte. Gal visgi reikėtų naujo, kompetentingo žmogaus savivaldybėje, kuris tinkamai reguliuotų turizmo sferą, reguliuotų specialistų darbą. Šiuo metu savivaldybėje nėra atskiro turizmo skyriaus, o ir specialistų neturime. Tad manau šioje vietoje reikalingos permainos.

6. Jūsų nuomone, ar Neringos savivaldybė pakankamai dėmesio skiria turizmo plėtrai?

Mano nuomone, Neringos savivaldybė tikrai labai daug dėmesio skiria turizmui ir jo plėtrai. Neringos savivaldybės strateginiame plėtros plane 2014-2020 m. viena iš prioritetinių krypčių yra būtent turizmas, dėmesys skiriamas sezoniskumo problemos mažinimui ir konkurencingumo didinimui bei Neringos, kaip turistinės vietovės garsinimui. Savivaldybė rengia įvairius projektus, siekiant pritraukti investicijų iš įvairių šaltinių, būtent turizmo sektoriaus skatinimui, infrastruktūros gerinimui ir kitoms veikloms, susijusioms su turizmu. Taip pat labai vertinami atvykstantys turistai, jiems sudaromos puikios sąlygos, siūlomos įvairios pramogos. Dėmesys skiriamas ir turizmo paslaugų teikėjams – verslininkams, su kuriais Neringos savivaldybė aktyviai bendradarbiauja. Tad dar kartą galiu teigti, kad iš tiesų turizmo plėtrai yra skiriama labai daug dėmesio.

7. Kokius neigiamus padarinius gali sukelti netikslingai vykdoma turizmo politika?

Apie neigiamus padarinius sunku kalbėti, kai Neringoje ta turizmo politika vis tik vykdoma gana sėkmingai ir mes tų padarinių bent jau kol kas nepastebime. Na, bet logiškai galvojant, tai jeigu turizmo politiką būtų vykdoma netikslingai, chaotiškai, tai tiesiog nesulauktume teigiamo ekonominio poveikio, kuris yra svarbi regioninio planavimo ir ekonominio vystymo aplinkybė. Didžioji dalis Neringos gyventojų pragyvena iš turizmo, tad kiltų ir socialinių problemų, būtų sutrikdytas įprastas bendruomenės gyvenimas, visa tai neigiamai paveiktų turizmo verslus, o galbūt juos visiškai sužlugdytų. Neringos bendruomenė be turizmo nebūtų tokia, kokia yra dabar, o turizmas be mūsų bendruomenės irgi nebūtų toks, koks yra dabar, patrauklus atvykstantiems turistams. Tad be tikslingai vykdomos turizmo politikos, Neringos kurortas tiesiog nebūtų toks koks yra ir nebūtų patrauklus turistams.

8. Koks, Jūsų nuomone, yra viešojo sektoriaus vaidmuo turizmo vystyme Neringoje?

Labai svarbus ir neatsiejamas. Turizmas be viešojo sektoriaus tiesiog negalėtų egzistuoti. Juk turizmo planuojamoji ir vykdomoji valdžia yra viešojo sektoriaus institucijos, kaip jau minėjau savivaldybė yra pati svarbiausia, mano nuomone, institucija kiekvieno regiono turizmo vystymui ir tai vėlgi yra viešojo sektoriaus institucija. Savivaldybės specialistai, komitetų nariai, turizmo informacijos centro atstovai ir kiti darbuotojai, užimantys pareigas valstybės įstaigose ar institucijose, privalo atlikti viešojo administravimo funkcijas, susijusias su turizmo planavimu, organizavimu ir koordinavimu kuo efektyviau. Visa tai yra labai svarbu. Žinoma privatus verslas turizmui taip pat svarbus, bet be viešojo sektoriaus visgi turizmas negalėtų būti vystomas.

9. Kaip manote, kas lemia turizmo sektoriaus konkurencingumą Neringoje?

Vienareikšmiškai Neringos išskirtinumas yra gamtiniai išteklių. Iš dalies ir teigiamas įvaizdis apie Neringą, pavyzdžiui, kad čia poilsis tinkamesnis šeimoms su mažais vaikais, saugumas, mažiau nekultūringų svečių. Žinoma konkurencingumui įtakos turi ir geografinė Neringos padėtis, pripažinkime jog nėra lengva atvykti, o dar įvairūs papildomi mokesčiai. Tačiau manau tai vieną grupę turistų atstumia, o kitą atvirkščiai pritraukia. Taip pat konkurencingumą Neringoje lemia ir vietiniai gyventojai, aš manau, kad mes iš tiesų esame unikalūs, su savo kultūra, elgsena, paslaugumu. Neringiškiai visiškai kitokie, negu visos Lietuvos gyventojai ir tai manau yra gerai. Taip pat kai kurios turistams teikiamos paslaugos yra konkurencingos, pavyzdžiui mūsų siūlomi orientavimosi sporto parkai, kurie sulaukė labai didelio žmonių susidomėjimo. Juk orientavimosi punktu ieškant susipažįstama su unikalia Neringos gamta. Taip pat ir kiti pažintiniai takai labai patrauklūs. Mūsų centro organizuojami unikalūs renginiai: Žiobrinės, Tarptautinis folkloro festivalis „Tek saulužė ant maračių“, Pamario krašto žvejo šventė, Tarptautinė „Kuršių marių regata“, Tarptautinis Nidos Pusės maratono bėgimas ir dar daug kitų renginių, pritraukiančių dalyvių ir lankytojų ne tik iš Lietuvos, bet ir kitų pasaulio šalių. Didelių SPA centrų, sanatorijų, slidinėjimo kompleksų, ar vandens parkų Neringoje nėra, tačiau mes unikalūs kitais mano išvardintais traukos objektais ir manau, kad tikrai esame konkurencingas kurortas.

10. Ar galite įvardinti, su kokiais problemomis Neringoje susiduria turizmo paslaugų teikėjai? Ar Neringos savivaldybė sudaro palankias sąlygas verslo naujokams? Pagrįskite savo atsakymą.

Sąlygos verslo naujokams Neringoje nėra išskirtinės negu kituose Lietuvos regionuose. O viena pagrindinių verslo teikėjų problema Neringoje yra itin ryškus sezoniškumas. Manau ir naujokai nesiveržia kurti verslo šiame regione, nes juos gąsdina tas pats sezoniškumas. Norint sukurti turizmo produktą, kuris kaip traukos centras būtų aktualus visus metus, reikėtų originalių idėjų ir labai didelių investicijų. Manau sudėtinga naujiems paslaugų teikėjams vystyti verslą Neringoje ir dėl daugelio čia galiojančių suvaržymų statyboms, rekonstrukcijoms, dėl didelių mokesčių.

11. Neringai būdinga sezoniškumo problema, kuri stabdo turizmo plėtros procesą. Kodėl, Jūsų nuomone, iki šiol nėra išspręsta ši problema? Kokių priemonių turėtų būti imtasi, kad būtų sumažintas sezoniškumas Neringoje?

Sezoniškumo problemą lemia įvairūs faktoriai, tad šią problemą nėra lengva spręsti. Visų pirma vasaros sezonas Lietuvoje tęsiasi vos 2-3 mėnesius, atsižvelgiant į orus, kartais sezonas būna dar trumpesnis. Tad dėl permainingų orų, Neringoje tik vasarą sulaukiama daugybės turistų, o kuomet oras blogas – turistai neatvyksta. Žinoma, jeigu būtų teikiama daugiau įvairesnių paslaugų ir kitais metų laikais, ir tam pritaikyta infrastruktūra, manau sezoniškumo problema šiek tiek sumažėtų.

12. Vietos lygmeniu ypatingai svarbu tai, kad sėkmingas turizmo planavimas ir vystymas tenkintų ne tik turistų, bet ir vietos bendruomenės poreikius. Ar turizmo plėtros planavimas Neringoje atitinka viso regiono ir bendruomenės tikslus bei poreikius?

Aš galvoju, kad didžiosios dalies gyventojų poreikiai yra patenkinami. Kadangi tikrai nesigirdi didelių nusiskundimų valdžios sprendimais, susijusiais su turizmo klausimais. Žinoma kyla visokių nepasitenkinimų, tačiau, manau, jeigu būtų tikrai blogai, bendruomenė imtųsi kažkokių veiksmų, viešai pareikštų savo nuomonę ir skatintų pokyčius. Tačiau dabar keletas gyventojų tiesiog savo tarpe išreiškia nepasitenkinimą vienais ar kitais klausimais, bet nieko nedaro. Daugiausia aistrų sukelia vis didinamas ekologijos mokesčiai. Ir dabar valdžios sprendimas sukėlė didelį nepasitenkinimą, bet nemanau, kad tai labai neigiamai paveikia bendruomenės gyvenimą, tad apibendrinant manau, kad turizmo plėtros planavimas atitinka bendruomenės tikslus.

- 13. Neringos savivaldybės strateginiame plėtros plane 2014-2020 m. turizmui skirtas vienas plėtros prioritetas: „Turizmo ir verslo plėtrai palankios aplinkos kūrimas ir kurortinių paslaugų kokybės užtikrinimas“, kuriuo siekiama didinti Neringos kurorto patrauklumą ir konkurencinį pranašumą regione bei kartu mažinti sezoniškumą. Kaip manote, ar šis prioritetas tikslingas? Ar Neringos savivaldybė įgyvendindama turizmo plėtros politiką siekia šio prioriteto tikslų?**

Prioritetas nėra naujas, kiek pamenu panašus buvo ir senajame strateginiame plėtros plane. Ir manau, kad jis tikrai tinkamas ir tikslingas. Juk Neringai ir yra svarbiausias turizmas, verslas, kurortinės paslaugos, patrauklus įvaizdis. Na ir ta pati sezoniškumo problema, kuri buvo ir jos nėra lengva pašalinti. Bet šios problemos sprendimas turi būti vienas pagrindinių kurorto plėtros tikslų. Tad tikrai Neringos savivaldybė stengiasi visų prioriteto tikslų siekti ir plėtoti turizmą. Nors gal kai kurie išsikelti uždaviniai ir ne visuomet padeda siekti šių tikslų, nes išsikeliama per sunkiai įgyvendinami uždaviniai ir tiesiog lieka nuošalyje.

- 14. Gal galite pateikti pasiūlymų kaip būtų įmanoma efektyvinti ir skatinti turizmo plėtros politiką Neringoje?**

Manau, kad reikia dar labiau išnaudoti turimus gamtinius išteklius, sukurti naujų traukos objektų, gamtinių pramogų, skatinti aktyvų poilsį, daugiau sporto renginių, plėtoti vandens turizmą. Taip pat reikia daugiau tikslingos reklamos, siekiant supažindinti žmones su mūsų teikiamomis paslaugomis ne sezono metu. Žmonės turi suprasti, kad pas mus gera atvykti ne tik vasarą, o ir rudenį, pavasarį ar žiemą ir tikrai bus ką veikti bet koku oru. Reikia patrauklaus Neringos kurorto įvaizdžio, tad turi būti sutvarkyta rinkodara ir mažiau eskaluojama apie vis didinamą įvažiavimo mokestį. Galbūt geras traukos objektas būtų ir SPA centras, tačiau nemanau, kad užtenka jo vieno. Viskas turi būti daroma kompleksiskai, sutvarkant elementarias problemas ir siūlant įvairius poreikius atitinkančias paslaugas.

Interviu su Angelina Ivanova

- 1. Kaip manote, ar LR turizmo įstatymas deramai reguliuoja turizmo sektorių Lietuvoje? Kokius išvelgiate šio įstatymo trūkumus?**

Aš galvoju, kad LR turizmo įstatymas parengtas tinkamai, nes jame tikrai išsamiai įvardintos įvairių turizmo paslaugų funkcijos, be to apibrėžtos visos svarbiausios atitinkamų institucijų funkcijos, kompetencijos. Šis turizmo įstatymas parengtas net 1998 metais ir iki šiol tikrai sėkmingai reguliuoja Lietuvos turizmo sektorių, tad manau, kad didelių trūkumų jis neturi.

- 2. Kaip manote, ar Lietuvoje teisingai paskirstytos turizmo formavimo ir valdymo funkcijos? Ar, Jūsų nuomone, reikalingos permainos Lietuvos turizmo instituciniame valdyme? Jei taip, tai kokios?**

Kiek mano kompetencija leidžia suprasti, mano manymu turizmo formavimo ir valdymo funkcijos Lietuvoje paskirstytos tinkamai ir nemanau, kad šiuo metu reikalingi kažkokie esminiai pakeitimai. Nors apskritai, mano nuomone, Lietuvos turizmo politikoje trūksta kryptingos turizmo politikos ir aiškių strateginių prioritetų, nuoseklios veiklos.

- 3. Neretai teigiama, kad Lietuvoje turizmo valdymas susiduria su biurokratijos kliūtimis ir turizmo politikos formavimo bei valdymo institucijų funkcijos yra tiesiog „nuleidžiamos iš viršaus“, taip pat pastebimas nepakankamas dėmesys visuomenės poreikiams, trūksta bendradarbiavimo. Ar pritariate šiai nuomonei? Pagrįskite savo atsakymą.**

Na taip, kad ir kokia valdžia būtų, visuomet turi būti administracinis aparatas ir jis turi veikti pagal tam tikras taisykles, o tai ir yra grynoji biurokratija. Nuo senų laikų manoma, kad esant tokiai tvarkai, vadovų nurodymai vykdomi geriausiai, tiek kalbant apie turizmo valdymą, tiek apie kitas sritis. Tačiau laikai keičiasi ir aš manau, kad dėl tokio valdymo pobūdžio ir didelio biurokratinio aparato nukenčia visuomenės poreikiai, nes iš tiesų trūksta susikalbėjimo, bendradarbiavimo, paprastesnės sistemos. O pas mus valdžios atstovai tiesiog įpratę duoti nurodymus savo pavaldiniams, o šie įpratę griežtai pagal nurodymus vykdyti įsakymus ir čia atsiranda problema, kad ne visuomet būna patenkinami žmonių lūkesčiai.

- 4. LR turizmo įstatymas nustato savivaldybių institucijų kompetenciją turizmo srityje. Ar, Jūsų nuomone, Neringos savivaldybės institucijos tinkamai laikosi visų įstatymo nuostatų? Ar šių nuostatų pakanka, kad turizmas regione būtų vystomas sėkmingai?**

Na, aš galvoju, kad Neringos savivaldybė tikrai paiso turizmo įstatymo nuostatų ir tinkamai vykdo didžiąją dalį savo kompetencijų. Galbūt vienintelis dalykas, kuris tik artimiausiu metu bus pradėtas vykdyti yra vaikų ir jaunimo stovyklų planavimas. Kol kas Neringoje buvo vykdomos tik sporto stovyklos, kurios buvo organizuojamos kitų juridinių asmenų, bet ne Neringos savivaldybės.

- 5. Kokios yra pastebimos Neringos turizmo sektoriaus politikos valdymo problemos?**

Kažkokių didelių valdymo problemų pastebėti neteko. Turizmas yra vystomas nuolat, nors gal ir ne tokiais tempais kaip norėtūsi. Nors Nidos kultūros ir turizmo informacijos centras, kuris pavaldus Neringos savivaldybei, vykdo savo veiklą

tikrai gerai. Gal tik pačioje savivaldybėje šiuo metu trūksta gerų specialistų, atsakingų už turizmo verslo plėtrą. Tačiau bendrai apžvelgus visą situaciją manau, kad didelių problemų nėra, tik trūksta kartais racionalesnių sprendimų ir idėjų susijusių su sezoniškumo problemos mažinimu ir turizmo plėtra.

6. Jūsų nuomone, ar Neringos savivaldybė pakankamai dėmesio skiria turizmo plėtrai?

Neringos savivaldybė iš tiesų stengiasi skirti vis daugiau dėmesio turizmo sektoriui, nes jis tikrai labai svarbus mūsų kraštui. Tačiau manau, kad ne visuomet yra priimami tinkami valdžios sprendimai, o kartais galbūt net iškeliamos per didelės ir neįgyvendinamos svajonės. Reikia pradėti nuo mažų dalykų ir taip vystyti turizmo plėtrą, tačiau neretai paprasčiausi dalykai, tokie kaip viešasis tualetas turistams ne sezono metu – yra pamirštami.

7. Kokius neigiamus padarinius gali sukelti netikslingai vykdoma turizmo politika?

Paprasčiausiai netikslingai vykdoma turizmo politika visų pirma neigiamai paveiktų bendruomenę, taip pat nebūtų vystomi turizmo produktai, sustotų turizmo infrastruktūros plėtra, kas savaime suprantama, neskatintų atvykstamojo turizmo augimo, dėl kurio regione nebūtų socialinės ir ekonominės raidos.

8. Koks, Jūsų nuomone, yra viešojo sektoriaus vaidmuo turizmo vystyme Neringoje?

Mano nuomone turizmo vystymui labai svarbus turizmo sistemos dalyvių, privataus ir viešojo sektoriaus, bendradarbiavimas. Taigi viešojo sektoriaus institucijos Neringoje lygiai tokios pat svarbios turizmui, kaip ir privačios įmonės, teikiančios įvairias turizmo paslaugas. Visi atlieka savo funkcijas, tačiau tik bendradarbiaujant yra pasiekiami geriausi rezultatai ir tuomet turizmas atneša didžiausią naudą.

9. Kaip manote, kas lemia turizmo sektoriaus konkurencingumą Neringoje?

Čia būtų galima paminėti net keletą dalykų, kurie Neringoje lemia turizmo sektoriaus konkurencingumą, tai žinoma gamta, jos ištekliai, gausybė istorinių, kultūrinių objektų, grynas oras, unikalus kraštovaizdis, Mėlynąja vėliava apdovanoti paplūdimiai. Juk ne veltui Kuršių nerija įtraukta į UNESCO pasaulio kultūros paveldo sąrašą. Be to tikrai manau, kad Neringoje teikiamos turizmo paslaugos yra tikrai kokybiškos ir aukšto lygio, kas irgi prisideda prie konkurencingumo. Ir apskritai, Neringos kurortas yra kitoks negu kiti, jis išskirtinis ir siūlantis išskirtinius potyrius.

10. Ar galite įvardinti, su kokiomis problemomis Neringoje susiduria turizmo paslaugų teikėjai? Ar Neringos savivaldybė sudaro palankias sąlygas verslo naujokams? Pagrįskite savo atsakymą.

Sunku pasakyti, kadangi su tuo tiesiogiai neteko susidurti. Tačiau manau, kad pagrindinė problema, kuri iššaukia visas kitas yra sezoniškumas. Juk verslininkams per kelis mėnesius reikia užsidirbti visų metų pelną, o tai padaryti tikrai nėra lengva. Taip pat kartais ir valdžia pakiša koją, ne visiems pavyksta gauti reikiamus leidimus, ne visi gauna norimas prekybos vietas ir pan. O verslo naujokams manau sąlygos kaip ir kitur, jeigu teisingai paruošia dokumentus, nuosekliai suponuoja savo veiklą, tai viskas būna gerai. Nors aišku, tiek nuomos kainos, tiek mokesčiai čia daug didesni nei kitur, ir verslo naujokams manau tikrai sunku čia įsitvirtinti.

11. Neringai būdinga sezoniškumo problema, kuri stabdo turizmo plėtros procesą. Kodėl, Jūsų nuomone, iki šiol nėra išspręsta ši problema? Kokių priemonių turėtų būti imtasi, kad būtų sumažintas sezoniškumas Neringoje?

Sezoniškumo problema yra kompleksinė problema ir ją lemia daugybė faktorių. Vienas esminių faktorių yra meteorologinės sąlygos. Lietuvoje šiltas oras būna vos keletą mėnesių per metus ir tai daro įtaką turistų srautų pasiskirstymui Neringoje. Nors žinoma Druskininkai šią problemą labai neblogai išsprendė įrengdami vandens parką, slidinėjimo trasas po stogu, be to jie turi sanatorijų, baseinų, teikia įvairias SPA paslaugas. Mano nuomone būtent to ir trūksta Neringai, tuomet bus trauka turistams atvykti ir rudenį, žiemą ar pavasarį.

- 12. Vietos lygmeniu ypatingai svarbu tai, kad sėkmingas turizmo planavimas ir vystymas tenkintų ne tik turistų, bet ir vietos bendruomenės poreikius. Ar turizmo plėtros planavimas Neringoje atitinka viso regiono ir bendruomenės tikslus bei poreikius?**

Tikrai ne, nes visuomet atsiranda priešingų nuomonių. Labai sunku priimti sprendimus, kurie būtų priimtini visiems. Neringos bendruomenė iš tiesų dažnai būna nepatenkinta valdžios sprendimais, pavyzdžiui pakeltas vietinės rinkliavos už įvažiavimą mokestis, organizuojami vieni ar kiti renginiai, pinigai skiriami vieniems, ar kitiems objektams tvarkyti ir visa tai taip pat nepatinka vietiniams gyventojams. Iš tiesų Neringos valdžia gal labiau turėtų įsiklausti į bendruomenės nuomonę ir poreikius, ir kartais priimti visai kitokius sprendimus.

- 13. Neringos savivaldybės strateginiame plėtros plane 2014-2020 m. turizmui skirtas vienas plėtros prioritetas: „Turizmo ir verslo plėtrai palankios aplinkos kūrimas ir kurortinių paslaugų kokybės užtikrinimas“, kuriuo siekiama didinti Neringos kurorto patrauklumą ir konkurencinį pranašumą regione bei kartu mažinti sezoniškumą. Kaip manote, ar šis prioritetas tikslingas? Ar Neringos savivaldybė įgyvendindama turizmo plėtros politiką siekia šio prioriteto tikslų?**

Taip, prioritetas tikslingas, labai svarbu Neringoje yra kurti palankias sąlygas turizmo ir verslo plėtrai ir siūlyti tik kokybiškas paslaugas, nes tik tokiu atveju kurortas bus patrauklus turistams. Na ir žinoma nuolat reikia stengtis mažinti sezoniškumo problemą, nes prailginus sezoną turizmas atneš dar daugiau naudos Neringai. O kiek savivaldybė stengiasi siekti šio prioriteto tikslų gana sunku įvertinti. Įgyvendinami darbai nukreipti šia linkme, bet ar tikslams pasiekti dedamos visos pastangos, neaišku. Manau visuomet galima stengtis dar labiau.

- 14. Gal galite pateikti pasiūlymų kaip būtų įmanoma efektyvinti ir skatinti turizmo plėtros politiką Neringoje?**

Aš galvoju, kad labai svarbu yra skatinti valdžios, verslininkų ir bendruomenės bendradarbiavimą siekiant geriausių rezultatų turizmo vystyme. Tik tokiu atveju bus sukurtas patrauklus kurorto įvaizdis, o turizmas prisidės prie ekonominės padėties gerinimo. Neringai trūksta naujų ir kokybiškų turizmo paslaugų, reikia skatinti verslo plėtrą, gerinti infrastruktūrą, racionaliai išnaudoti turimus išteklius, juk turime tokią unikalią gamtą.

Interviu su Sandra Berletaite

1. Kaip manote, ar LR turizmo įstatymas deramai reguliuoja turizmo sektorių Lietuvoje? Kokius išvelgiate šio įstatymo trūkumus?

Mano nuomone, LR turizmo įstatymas pakankamai deramai reguliuoja turizmo sektorių, nors išvelgiu ir keletą spragų. Įstatyme nurodyta, kad kelionių organizatoriai bei kelionių agentūros privalo pasirašyti prievolių įvykdymo laidavimo draudimo sutartį su draudimo įmone, pagal kurią draudimo įmonė įsipareigoja sutartyje nustatyta suma kompensuoti turistui nuostolius, atsiradusius dėl turizmo paslaugų teikėjo prievolių turistui neįvykdymo. Tačiau kiek pastebima Lietuvoje, jeigu turizmo įmonė bankrutuoja, iškyla problemos, kaip pargabenti išvykusius į kelionę turistus iš užsienio ir visuomet kalbama, jog nėra papildomų lėšų tai padaryti. Tad man kyla klausimas, kur dingsta tie sumokėti draudimo pinigai? Taip pat, kaip verslininkė, teikianti apgyvendinimo paslaugas išvelgiu spragą apgyvendinimo paslaugų teikimo bendruosiuose reikalavimuose, kuriuose teigiama, kad apgyvendinimo paslaugų teikėjai privalo užtikrinti, kad apgyvendinami turistai užpildytų ir pasirašytų registracijos korteles ir patvirtintų savo tapatybę pateikdami galiojantį asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą. Tačiau realiai nėra tekę susidurti su šiomis kortelėmis, nors teikiu apgyvendinimo paslaugas jau ne vienerius metus, tad manau, kad įstatyme nurodyti tam tikri reikalavimai tiesiog nėra vykdomi.

2. Kaip manote, ar Lietuvoje teisingai paskirstytos turizmo formavimo ir valdymo funkcijos? Ar, Jūsų nuomone, reikalingos permainos Lietuvos turizmo instituciniame valdyme? Jei taip, tai kokios?

Manau, kad turizmo formavimo ir valdymo funkcijos yra paskirstytos pakankamai teisingai. Tik mano nuomone permainos reikalingos ne pačiame funkcijų paskirstyme, o jų vykdyme. Kai kurios institucijos netinkamai vykdo joms pavestas funkcijas ir mano nuomone per didelis biurokratinis aparatas stabdo tinkamą visų funkcijų įgyvendinimą.

3. Neretai teigiama, kad Lietuvoje turizmo valdymas susiduria su biurokratijos kliūtimis ir turizmo politikos formavimo bei valdymo institucijų funkcijos yra tiesiog „nuleidžiamos iš viršaus“, taip pat pastebimas nepakankamas dėmesys visuomenės poreikiams, trūksta bendradarbiavimo. Ar pritariate šiai nuomonei? Pagrįskite savo atsakymą.

Kaip jau ir minėjau prieš tai, pritariu šiai nuomonei. Mano manymu iš tikrųjų trūksta bendradarbiavimo tarp turizmo valdymo institucijų. O turizmo paslaugų teikėjai, ypač naujokai, susiduria su biurokratiniu mechanizmu, turi pereiti daug kliūčių, siekdami pradėti verslą ir tai manau iš tiesų kenkia turistinių vietovių konkurencingumui.

4. LR turizmo įstatymas nustato savivaldybių institucijų kompetenciją turizmo srityje. Ar, Jūsų nuomone, Neringos savivaldybės institucijos tinkamai laikosi visų įstatymo nuostatų? Ar šių nuostatų pakanka, kad turizmas regione būtų vystomas sėkmingai?

Tikrai ne visos Neringos savivaldybės institucijos tinkamai laikosi turizmo įstatymo nuostatų. Pastebėjau, kad nors savivaldybei priskirta funkcija organizuoti vaikų ir jaunimo stovyklas, tačiau tai tikrai nėra daroma. Taigi, manau, kad apskritai per mažai dėmesio yra skiriama turistams, atvykstantiems į Neringą su vaikais. Jeigu šių nuostatų būtų laikomasi tinkamai, tai mano manymu, turizmas būtų vystomas tikrai tinkamai ir sėkmingai.

5. Kokios yra pastebimos Neringos turizmo sektoriaus politikos valdymo problemos?

Galių įvardinti vėl tą pačią problemą, kad kaip ir kitose savivaldybėse, taip ir sėkmingą Neringoje turizmo politikos plėtros vykdymą stabdo biurokratinis mechanizmas. Savivaldybės administracija nevykdo visų jiems skirtų funkcijų, o plėtros planai bei kiti dokumentai manau nėra pakankamai geri. Tai aš išvelgiu tokius turizmo sektoriaus politikos valdymo trūkumus.

6. Jūsų nuomone, ar Neringos savivaldybė pakankamai dėmesio skiria turizmo plėtrai?

Aš galvoju, kad savivaldybė kartais skiria net per daug dėmesio turizmo plėtros tam tikriems projektams. Tačiau mano nuomone, dėmesys yra skiriamas ne ten kur reikėtų. Neringos valdžia savo dideliais užmojais atitolsta nuo paprastų dalykų, mažų projektų ir mažų problemų sprendimo.

7. Kokius neigiamus padarinius gali sukelti netikslingai vykdoma turizmo politika?

Didžiausias neigiamas padarinys Neringoje būtų – sumažėjęs turistų srautas, dėl kurio sumažėtų turizmo paslaugų teikėjų, nes jie negautų pakankamai pelno, kad galėtų išlaikyti savo verslus.

8. Koks, Jūsų nuomone, yra viešojo sektoriaus vaidmuo turizmo vystyme Neringoje?

Be viešojo sektoriaus nebūtų sėkmingai vystomas turizmas, nes šiame procese svarbus viešųjų įstaigų ir privataus sektoriaus bendradarbiavimas. Be to, kaip ir kitur, taip ir Neringoje už turizmo valdymą atsakinga savivaldybė ir jos viešosios įstaigos.

9. Kaip manote, kas lemia turizmo sektoriaus konkurencingumą Neringoje?

Aš manau, kad tik išskirtinė, unikali gamta ir švarūs, Mėlynąja vėliava apdovanoti paplūdimiai lemia būtent Neringos turizmo sektoriaus konkurencingumą. Neringos gamta ir kraštovaizdis iš tiesų išskirtiniai. Čia gausu nuostabių lankytinų vietų: Parnidžio kopa Nidoje, Naglių gamtos rezervatas, negyvosios kopos, Avino kalnas, nuo kurio atsiveria vaizdas į Kuršių marias ir Baltijos jūrą. Galbūt vien to neužtenka, kad Neringa būtų pats populiariausias kurortas ir traukiantis turistus ištisius metus, bet visgi, mūsų gamta iš tiesų traukia atvykėlius.

10. Ar galite įvardinti, su kokiomis problemomis Neringoje susiduria turizmo paslaugų teikėjai? Ar Neringos savivaldybė sudaro palankias sąlygas verslo naujokams? Pagrįskite savo atsakymą.

Gal ir ne visi Neringos turizmo paslaugų teikėjai susiduria su problemomis. Manau daugiausiai sunkumų patiria smulkieji verslininkai. Pavyzdžiui savivaldybė nustato prekybos vietas ir jų nuomos mokesčius, tačiau nesudaro tinkamų sąlygų paslaugoms teikti. Nuomoja vietą ledų prekybai, kurioje nėra tiekama elektra. Galima tik nuomotis iš kitų verslininkų už papildomą didelį mokestį. Tokie dalykai iš tiesų neturėtų vykti ir Neringos valdžia turėtų daugiau dėmesio skirti smulkiesiems Neringos verslininkams ir padėti jiems teikti turizmo paslaugas realiai. O ne kaip dabar, viskas vėlgi atsiremia į biurokratinį aparatą. Dar vienas pavyzdys, kaip Neringos valdžia rengia projektus ir planuoja statyti naują viešbutį Nidos centre ir jau įspėjo smulkiuosius verslininkus, prekiaujančius suvenyrais, atlaisvinti patalpas, kuriose buvo prekiaujama jau daugelį metų. Nors realiai viešbučio statybos greičiausiai neprasidės dar artimiausius keletą metų. Taigi manau, kad Neringos valdžia ne tik kad nesudaro palankių sąlygų verslo steigimui, o dar ir žlugdo senuosius verslininkus.

11. Neringai būdinga sezoniškumo problema, kuri stabdo turizmo plėtros procesą. Kodėl, Jūsų nuomone, iki šiol nėra išspręsta ši problema? Kokių priemonių turėtų būti imtasi, kad būtų sumažintas sezoniškumas Neringoje?

Aš galvoju, kad Neringos valdžios užmojau per daug dideli. Rašoma daugybė projektų, kuriami įvairūs planai, kaip pastatyti didelius viešbučius, įrengti SPA centrus ir pan. Tačiau vienas toks objektas tikrai neišspręs sezoniškumo problemos. Reikia viską vykdyti palaipsniui, spręsti mažas problemas, sutvarkyti elementarias problemas su viešaisiais tualetais, vaikų žaidimų aikštelėmis, sutvarkyti pėsčiųjų takus. Neringoje trūksta daugiau pramogų gamtoje, nes turime unikalią gamtą, tad reikia ją išnaudoti.

12. Vietos lygmeniu ypatingai svarbu tai, kad sėkmingas turizmo planavimas ir vystymas tenkintų ne tik turistų, bet ir vietos bendruomenės poreikius. Ar turizmo plėtros planavimas Neringoje atitinka viso regiono ir bendruomenės tikslus bei poreikius?

Abejoju, ar atitinka viso regiono bendruomenės poreikius. Galiu pateikti pavyzdį. Neringos valdžia niekaip neišsprendžia per didelio atvykstančių automobilių srauto vasaros sezono metu ir dėl to kylančios parkavimo problemos. Vasarą pilni kiemai būna automobilių, tad net vietiniai gyventojai neturi kur pasistatyti savo automobilių. Yra ir daugiau panašių niuansų, pavyzdžiui vis didinamas ekologijos mokestis, kuris sukelia didelį vietinių pasipiktinimą ir tikrai nesulaukia pritarimo, tačiau valdžia nekreipia dėmesio, taigi tikrai ne visi vietinių gyventojų poreikiai yra patenkinami.

13. Neringos savivaldybės strateginiame plėtros plane 2014-2020 m. turizmui skirtas vienas plėtros prioritetas: „Turizmo ir verslo plėtrai palankios aplinkos kūrimas ir kurortinių paslaugų kokybės užtikrinimas“, kuriuo siekiama didinti Neringos kurorto patrauklumą ir konkurencinį pranašumą regione bei kartu mažinti sezoniškumą. Kaip manote, ar šis prioritetas tikslingas? Ar Neringos savivaldybė įgyvendindama turizmo plėtros politiką siekia šio prioriteto tikslų?

Pats prioritetas tai manau tikslingas, tačiau Neringos valdžia tikrai nesistengia siekti įvardintų tikslų. Siekiant kurti teigiamą Neringos įvaizdį ir didinti patrauklumą reikia sutvarkyti daug elementarių paslaugų bei infrastruktūros dalykų. Kad ir kalbant apie viešuosius tualetus, kurių trūksta, o ne sezono metu apskritai nėra. Tad koks gali būti patrauklus įvaizdis, jeigu atvykę turistai susiduria su viešųjų tualetų problema. Taip pat vaikų žaidimų aikštelės apleistos, aplink sūpynes nesutvarkyta aplinka, tešlytai, tad tiek vietiniai, tiek turistai negali tinkamai naudotis šiomis vaikų žaidimų aikštelėmis. Reikia išspręsti automobilių parkavimo problemą, ar sumažinti automobilių srautą, sudaryti tinkamus viešojo transporto grafikus. Tai aš manau, kad pirma turi būti sutvarkyti tokie elementarūs dalykai, o ne statomi 5 žvaigždučių SPA viešbučiai, nes tik tada bus sukurtas patrauklus įvaizdis, o tuomet bus galima vykdyti ir didesnius projektus, kurie padės spręsti sezoniškumo problemas.

14. Gal galite pateikti pasiūlymų kaip būtų įmanoma efektyvinti ir skatinti turizmo plėtros politiką Neringoje?

Turizmo plėtrai reikia skirti daug dėmesio, todėl manau, kad Neringos valdžia turėtų atidžiau peržiūrėti ir įvertinti savo planus. Kaip jau minėjau svarbu pradėti nuo paprastų dalykų ir mažų problemų sprendimo ir tik tada planuoti statyti didelius viešbučius ar SPA centrus. Taigi toks būtų mano pasiūlymas. Taip pat reikia naujų turistų traukos objektų ar naujų pramogų. Mano pasiūlymas būtų Nidos švyturį paversti turistų lankomu objektų-apžvalgos aikštele. Kuri galėtų nešti pelną, taip pat turistai galėtų apžiūrėti Kuršių neriją iš viršaus, nes turistus visuomet traukia įvairios apžvalgos aikštelės, o tokių objektų Neringoje kaip ir nėra. Be to, galėtų būtų koks žmogus ar informaciniai stendai, kurie supažindintų turistus su paties švyturio istorija. Tai būtų vienintelis toks objektas Lietuvoje, o gal net ir Europoje.

Interviu su Petru Jenčiausku

- 1. Kaip manote, ar LR turizmo įstatymas deramai reguliuoja turizmo sektorių Lietuvoje? Kokius išvelgiate šio įstatymo trūkumus?**

Manau, kad deramai. Nesu labai išsamiai susipažinęs su šio įstatymo normomis, bet net ir dirbdamas turizmo sektoriuje, dideliu trūkumų nepastebėjau.

- 2. Kaip manote, ar Lietuvoje teisingai paskirstytos turizmo formavimo ir valdymo funkcijos? Ar, Jūsų nuomone, reikalingos permainos Lietuvos turizmo instituciniame valdyme? Jei taip, tai kokios?**

Mano nuomone, kad permainų instituciniame valdyme nereikia. Visos turizmo formavimo ir valdymo funkcijos paskirstytos pakankamai tikslingai, nors galbūt ir ne visos institucijos savo darbą atlieka gerai. Bet tokia praktika taikoma ne tik Lietuvoje ir ji sėkmingai veikia.

- 3. Neretai teigiama, kad Lietuvoje turizmo valdymas susiduria su biurokratijos kliūtimis ir turizmo politikos formavimo bei valdymo institucijų funkcijos yra tiesiog „nuleidžiamos iš viršaus“, taip pat pastebimas nepakankamas dėmesys visuomenės poreikiams, trūksta bendradarbiavimo. Ar pritariate šiai nuomonei? Pagrįskite savo atsakymą.**

Taip, pritariu, nes Neringoje ypatingai pastebimas politinis susiskaldymas ir visos funkcijos institucijoms ir darbuotojams iš tiesų yra „nuleidžiamos iš viršaus“. Trūksta susikalbėjimo, bendrų sprendimų, nes ką valdžia nusprendžia, tą ir turi daryti darbuotojai, kurie priklauso tai pačiai politinei partijai. Manau, kad dauguma Neringos savivaldybės ir jos institucijų specialistų, dirbančių su turizmu, tiesiog bijo pasipriešinti valdžiai, pasiūlyti savo idėjas ir tiesiog vykdo valdžios įsakymus, todėl ir trūksta daugiau dėmesio bendruomenės poreikiams ir bendradarbiavimo.

- 4. LR turizmo įstatymas nustato savivaldybių institucijų kompetenciją turizmo srityje. Ar, Jūsų nuomone, Neringos savivaldybės institucijos tinkamai laikosi visų įstatymo nuostatų? Ar šių nuostatų pakanka, kad turizmas regione būtų vystomas sėkmingai?**

Mano nuomone tik iš dalies Neringos savivaldybė laikosi įstatymo nuostatų. Efektyviau visos funkcijos yra vykdomos ir skatinamos vasaros sezono metu, o ne sezono metu Neringos valdžia tarsi užmiršta tam tikras funkcijas. Pavyzdžiui, turėtų skatinti turizmo verslą kaip darbo vietų kūrimo ir gyventojų užimtumo priemonę, tačiau tai akivaizdžiai yra daroma tik vasaros metu. O iš esmės, tai pakanka šių nuostatų sėkmingam turizmo vystymui.

- 5. Kokios yra pastebimos Neringos turizmo sektoriaus politikos valdymo problemos?**

Manau pagrindinė valdymo problema pas mus yra noras už viską gauti pinigų ir už juos nieko neduoti. Pvz. didinamas ekologijos mokestis, bet elementariausių paslaugų kaip viešasis tualetas - nėra. Ne visose Neringos miesto gyvenvietėse jis yra laisvai prieinamas. Pavyzdžiui Juodkrantėje gegužės mėn. kai daugiausia atvyksta turistų grupių (ekskursijų) mes neturime pasiūlyti net mokamo tualetu, žmonės yra vedami į kavines, nes tualetai atrakinami tik nuo birželio iki rugsėjo.

- 6. Jūsų nuomone, ar Neringos savivaldybė pakankamai dėmesio skiria turizmo plėtrai?**

Manau, kad tikrai nepakankamai didelis dėmesys yra skiriamas turizmui, drįsčiau sakyti, kad turizmo plėtra nėra skatinama. Pavyzdžiui planuojamas pakelti įvažiavimo į Neringos miestą mokestis, kuris tikrai apribotų ir sumažintų atvykstančiųjų turistų skaičių. Taip pat ir kiti papildomi mokesčiai, kurie dar labiau apriboja turizmo plėtrą ir mažinto turistų srautus: pvz. 1 euro mokestis apsilankymui negyvosiose kopose.

7. Kokius neigiamus padarinius gali sukelti netikslingai vykdoma turizmo politika?

Pats didžiausias neigiamas padarinys Neringos atveju manau yra tas, kad neskatinant turizmo plėtros ir netikslingai vykdant turizmo politiką yra apribojama smulkiųjų verslininkų veikla ir tai yra labai nenaudinga Neringos miestui. Čia ir taip pastebimas gyventojų mažėjimas, jaunimas išvysta į kitus miestus pradėti savo verslus, nes Neringoje dėl blogai vykdomos turizmo politikos nėra sudaromos tinkamos sąlygos jaunimui ir kitiems verslininkams pradėti turizmo verslą. Taigi savaime suprantama, kad be smulkiojo verslo teikiamų paslaugų trikdoma turizmo plėtra, turistai negauna pagrindinių paslaugų, kurios yra būtinos (parduotuvės, kavinės, pigesnio būsto nuoma, dviračių nuoma ir kt.). Tai mano nuomone toks būtų pagrindinis neigiamas padarinys.

8. Koks, Jūsų nuomone, yra viešojo sektoriaus vaidmuo turizmo vystyme Neringoje?

Manau, kad svarbus, nes savivaldybės yra vykdančioji ir labai svarbi institucija, be to kitos institucijos, tokios kaip turizmo informacijos centras yra vienas svarbiausių objektų atvykstantiems turistams. Visi atvažiuavę į Neringą pirmiausia apsilanko Nidos KTIC „Agila“ centre ieškodami apgyvendinimo, taip pat norėdami gauti informacijos apie lankytinas vietas, taigi galima sakyti, kad ši institucija tarsi Neringos veidas. Be to manau, kad viešojo sektoriaus bendradarbiavimas su turizmo verslininkais irgi labai svarbus.

9. Kaip manote, kas lemia turizmo sektoriaus konkurencingumą Neringoje?

Neringoje turizmo sektoriaus konkurencingumą lemia kitokia gamta, gražus kraštovaizdis, Baltijos jūra, Kuršių marios. O visa kita Neringoje manau taip pat, kaip ir kitose kurortinėse vietovėse. Kadangi čia nėra kažkokių išskirtinių objektų ar pramogų.

10. Ar galite įvardinti, su kokiomis problemomis Neringoje susiduria turizmo paslaugų teikėjai? Ar Neringos savivaldybė sudaro palankias sąlygas verslo naujokams? Pagrįskite savo atsakymą.

Viena didžiausių problemų manau yra ta, kad verslininkai, kurie dirba tik sezono metu, mokesčius turi mokėti už visus metus. Pavyzdžiui kavinė kuri dirba tik tris mėnesius per metus už buitinių atliekų išvežimą moka visus metus, nors veiklos realiai nevykdo. Kita problema – prekybos vietų skirstymas smulkiesiems verslininkams. Manau, kad vietos paskirstomos nesąžiningai, vyrauja nepotizmas, prioritetas teikiamas tos pačios, kaip ir valdžios atstovai, partijos nariams. Be to, neretai skiriamos vietos apskritai yra nepritaikytos prekybai, nėra sudaromos palankios sąlygos. Taip pat sunkumą sukelia statybas, rekonstrukcijas griežtai reglamentuojantys dokumentai, dėl kurių verslininkai negali plėtoti savo veiklos. O kalbant apie pradedančiuosius verslininkus, manau, daugelis jaunųjų verslininkų, susiduria su finansiniais ir emociniais sunkumais, trukdančiais siekti užsibrėžtų tikslų ir komercinės sėkmės. Šiuo metu itin daug problemų kyla dėl finansavimo galimybių trūkumo, be to, rimtų kliūčių kelia ir kompetentingų darbuotojų stoka bei pačių verslininkų ribotos žinios turizmo verslo sektoriuje. Nors apskritai naujokams sąlygos tai manau nėra išskirtinės, labai sudėtingos, ar labai palankios.

11. Neringai būdinga sezoniškumo problema, kuri stabdo turizmo plėtros procesą. Kodėl, Jūsų nuomone, iki šiol nėra išspręsta ši problema? Kokių priemonių turėtų būti imtasi, kad būtų sumažintas sezoniškumas Neringoje?

Manau, kad Neringos valdžia nėra pakankamai suinteresuota, kad turizmas Neringoje vyktų visus metus, o ne tik vasaros sezono metu. Kadangi nėra kuriamos papildomos paslaugos ar steigiamos naujos lankytinos vietos, kurios būtų pritaikytos kitiems metų laikams. Pavyzdžiui neturime slidinėjimo trasų, nors turime unikalią gamtą bei reikiamus išteklius, taip pat nėra laipynių parko, kuris tikrai pritrauktų turistus rudenį, pavasarį. Taip pat Neringoje neturime pavyzdžiui „šokančių“ fontanų ar kažkokių panašių objektų, kuriuos ne sezono metu atvykęs turistai galėtų aplankyti.

12. Vietos lygmeniu ypatingai svarbu tai, kad sėkmingas turizmo planavimas ir vystymas tenkintų ne tik turistų, bet ir vietos bendruomenės poreikius. Ar turizmo plėtros planavimas Neringoje atitinka viso regiono ir bendruomenės tikslus bei poreikius?

Tikrai neatitinka visos bendruomenės poreikių. Nes ne retai būna, kad vietiniai gyventojai siekia plėtoti turizmo verslą, tačiau valdžia, dėl nepagrįstų priežasčių, užkerta tam kelią ir nesudaro tinkamų sąlygų. Neringos valdžia manau nėra suinteresuota tenkinti vietinių gyventojų poreikius ir neatsižvelgia į jų tikslus, todėl galiu teigti, kad turizmo planavimas ir vystymas netenkina vietos bendruomenės.

13. Neringos savivaldybės strateginiame plėtros plane 2014-2020 m. turizmui skirtas vienas plėtros prioritetas: „Turizmo ir verslo plėtrai palankios aplinkos kūrimas ir kurortinių paslaugų kokybės užtikrinimas“, kuriuo siekiama didinti Neringos kurorto patrauklumą ir konkurencinį pranašumą regione bei kartu mažinti sezoniskumą. Kaip manote, ar šis prioritetas tikslingas? Ar Neringos savivaldybė įgyvendindama turizmo plėtros politiką siekia šio prioriteto tikslų?

Net nežinau... mano nuomone pats prioritetas gal ir geras, nors realiai toks labai platus, gal reikėtų sukonkretinti. O kalbant apie tikslų siekimą, tai Neringos savivaldybė nepakankamai siekia prioriteto tikslų. Yra kuriami įvairiausi projektai, planuojamos didelių viešbučių statybos, tačiau realiai tai nevyksta, tad galiu teigti, kad valdžios užmojai labai dideli, tačiau neįgyvendinami. Todėl nėra kuriamas Neringos kurorto patrauklumas, vis dar nemažėja sezoniskumo problema ir tikrai trūksta konkurencingumą sudarančių paprastų pramogų ar objektų.

14. Gal galite pateikti pasiūlymų kaip būtų įmanoma efektyvinti ir skatinti turizmo plėtros politiką Neringoje?

Labai svarbu norėti pritraukti turistus į Neringą, sudaryti jiems kuo palankesnes sąlygas t.y. ne tik didinti kainas, bet ir teikti įvairias paslaugas, kurios pritrauktų daugiau turistų ir kad kiekvienas atvykęs turistai žinotų, kur jo išleisti pinigai atostogų metu patenka bei kokias paslaugas jis už tai gaus. Turime gražią gamtą, gausybę išteklių, tad reikia plėtoti vandens turizmą, sveikatinimo turizmą, siūlyti paslaugas, kurios domintų įvairius turistus.